

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (YENİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI

ÖZEROĞULLARI (15-16. YÜZYILLAR)

Yüksek Lisans Tezi

Ertan ÜNLÜ

Ankara 2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (YENİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI

ÖZEROĞULLARI (15-16. YÜZYILLAR)

Yüksek Lisans Tezi

Ertan ÜNLÜ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yılmaz KURT

Ankara 2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (YENİÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI

ÖZEROĞULLARI (15-16. YÜZYILLAR)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yılmaz KURT

Tez Jürisi Üyeleri:

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Tufan GÜNDÜZ (Jüri Başkanı)

.....

Prof. Dr. Yılmaz KURT (Danışman)

.....

Doç. Dr. Hülya TAŞ

.....

Tez Sınavı Tarihi: 20.06.2013

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (20 / 06 / 2013)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Ertan ÜNLÜ

İmzası

.....

ÖNSÖZ

Anadolu ve Suriye arasında bir geçiş noktasında bulunan Çukurova bölgesi, sahip olduğu coğrafi konumu ve verimli topraklarıyla tarihin ilk devirlerinden itibaren birçok devletin ilgi odağı olmuş ve bu nedenle bu bölgede tarih boyunca sık sık mücadeleler yaşanmıştır.

Bölgedeki Türk hâkimiyeti, Selçuklular zamanında başlamış olmakla birlikte, Memlûk döneminde, özellikle Ramazanoğulları, Özeroğulları, Varsaklar gibi Türkmen gruplarının faaliyetleri sonucu, hız kazanmıştır. 1375 yılında Ermeni Krallığı'na son verilmesiyle birlikte Memlûk güdümünde Türkmenlerin eline geçen bölge, 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonrası Osmanlı egemenliğine geçmiştir. Bölgenin Osmanlı hâkimiyetine geçmesiyle birlikte buradaki Türkmen aileleri de idarî amir olarak Osmanlı yöneticisi olmuştur. Bu bağlamda bu araştırmada, bugün Hatay ili sınırları içinde kalan Dört Yol-İskenderun arasındaki bölgede faaliyet göstermiş ve bölgenin Türkleşmesinde etkin rol oynamış Türkmen boylarından biri olan Özeroğulları'nın geçirdiği süreç incelenmektedir.

İki bölüm olarak hazırladığımız bu çalışmanın birinci bölümünde, Özer (Üzeyir) adı, Özeroğulları'nın kökeni, bölgeye gelişleri, Memlûkler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları gibi diğer devlet ve beyliklerle olan ilişkileri ve Osmanlı öncesinde kaynaklara yansıyan Özer beyleri hakkında bilgi vermeye çalıştık. İkinci bölümde ise, Osmanlı fethi sonrası Özeroğulları'nın geçirdiği süreç ve Özer İli (Üzeyir) Sancağı'nın idarî ve sosyo-ekonomik yapısını aktardık.

Tez konusunun belirlenmesinde emeği geçen ve çalışmanın her aşamasında yol gösteren ve öğretici eleştirilerde bulunan danışmanım Prof. Dr. Yılmaz Kurt'a çok teşekkür ederim. Çalışmam sırasında kıymetli fikirlerinden istifade ettiğim Doç. Dr.

Hülya Taş'a, Arapça kaynakların temininde emeği geçen Doç. Dr. Mustafa Uyar ve Arş. Gör. Murat Zengin'e ve tezimin her aşamasında yardımlarını gördüğüm doktora öğrencisi Kibar Taş'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca bölgeyi ziyaretim sırasında görüşme yaptığım Bestami Özer ve onun nezdinde Özerli halkına teşekkür ediyorum. Son olarak her zaman desteklerini gördüğüm ailem ve eğitimim esnasında maddi-manevi yanımda olan Seniha Alaybeyi ile eşi emekli büyükelçi Önder Alaybeyi'ne sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ertan Ünlü

Ankara 2013

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1

ÖZER (ÜZEYİR) ADI, ÖZEROĞULLARININ KÖKENİ VE OSMANLI ÖNCESİ ÖZEROĞULLARI

1.1. Özer (Üzeyir) Adı	11
1.2. Özeroğulları'nın Kökeni	14
1.3. Osmanlı Öncesi Özeroğulları.....	16
1.3.1. Çukurova Coğrafyası ve Tarihi.....	16
1.3.2. Özeroğulları'nın Çukurova'ya Gelişleri, Bölgedeki Devlet ve Türkmen Beylikleri ile İlişkileri	24
1.3.3. Özer Beyleri	35
1.3.3.1. Özer Bey	35
1.3.3.2. Davud Bey.....	36
1.3.3.3. Aydoğmuş Bey.....	37
1.3.3.4. Davud Bey.....	37
1.3.3.5. Mekki Bey.....	39

BÖLÜM 2

OSMANLI DÖNEMİNDE ÖZEROĞULLARI VE ÖZER İLİ (ÜZEYİR)

SANCAĞI

2.1. Osmanlı Döneminde Özeroğulları	40
2.2. Özer İli (Üzeyir) Sancağı	46
2.2.1. Özer İli (Üzeyir) Sancağı İdari Taksimatı	46
2.2.2. Sancak Beyleri	56
2.2.3. Sancağın Demografik ve Ekonomik Yapısı.....	63
2.2.3.1. Demografik Yapı ve Bölgede Yaşayan Cemaatler	63
2.2.3.1.1. Demografik Yapı.....	63
2.2.3.1.2. Bölgede Yaşayan Cemaatler	67
2.2.3.2. Ekonomik Yapı	73
SONUÇ.....	75
KAYNAKÇA	78
EKLER.....	88
ÖZET.....	90
ABSTRACT	91

KISALTMALAR

AÜDTCFD.	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
AÜDTCFTAD.	Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Araştırmaları Dergisi
Bkz.	Bakınız
BOA.	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
c.	Cilt
çev.	Çeviren
D.	Defteri
DFE.	Defterhane-i Amire
DİA.	Diyanet İslam Ansiklopedisi
H.	Hicrî
Haz.	Hazırlayan
İA.	İslam Ansiklopedisi
İD.	İcmal Defteri
İÜEFTD.	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
KK.	Kamil Kepeci Tasnifi
M.	Miladî
MAD.	Maliyeden Müdevver Defter
MD.	Mühimme Defteri
MEB.	Milli Eğitim Bakanlığı
M.S.	Milattan sonra
M.Ö.	Milattan önce
RZ.	Ruznamçe
S.	Sayı
s.	Sayfa
TD.	Tahrir Defteri
TKGMA.	Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi
T SMA.	Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
TTK.	Türk Tarih Kurumu
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
Yay.	Yayımları
Yay. haz.	Yayına hazırlayan
YKY.	Yapı Kredi Yayınları

TABLO LİSTESİ

No	Başlık	Sayfa
Tablo 1	Özer İli (Üzeyir) Sancağı Tahrir Defterleri	4-5
Tablo 2	Özer İli (Üzeyir) Sancağı'nın İdari Taksimatı (1521-1573)	52
Tablo 3	1521, 1525, 1530, 1543 ve 1573 Tahrirlerine Göre Köy ve Mezraların Nahiyelere Göre Dağılımı.	54
Tablo 4	Özer İli (Üzeyir) Sancağının Tahrir Tarihlerine Göre Nefer, Hane ve Mücerred Sayıları	65
Tablo 5	Özer İli (Üzeyir) Sancağında Muaf Gruplar	66
Tablo 6	Cemaat-i Ordu-yı Ahmed Bey ve Bağlı Cemaatler.	69
Tablo 7	Çoğun Taifesine Bağlı Cemaatler	71
Tablo 8	Sancak Genelinde Yer Alan Diğer Taifeler ve Cemaatler	72

GİRİŞ

Konu, Amaç, Yöntem

Anadolu'nun Türkleşme süreci ve bu süreçte etkili olmuş olan beylikler ve Türkmen topluluklarının pek çoğu hakkında çeşitli çalışmalar yapılmış olmasına rağmen, her ne kadar kaynaklara çok yansımamış olsa da, özellikle Çukurova özelinde bu sürece katkı sağladığını düşündüğümüz ve tezimizin konusunu oluşturan Özeroğulları ile ilgili doğrudan bir çalışma yapılmamıştır. Özeroğulları, genellikle Osmanlılar, Memlükler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları gibi -bölgede etkin- dönemin baş aktörleri sayılan devlet ve beylikler ile olan ilişkileri çerçevesinde kaynaklarda yer almıştır. Dolayısıyla onlarla ilgili bilgiler oldukça kısıtlıdır.

Bu bağlamda Özeroğulları'nın konu edildiği bu çalışmada amaç, Çukurova'nın Türkleşmesine katkı sağlamış olan ve diğer Türkmen beylikleri ya da toplulukları ile kıyaslandığında literatürde çok yer bulmayan; ancak bizce Memlükler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları gibi dönemin aktörleriyle birlikte bölge siyasetinin şekillenmesinde etkili olan bu Türkmen ailesinin geçirdiği sürece ve onların tarihlerine kaynakların el verdiği ölçüde bir nebze olsun ışık tutmaya çalışmaktır. Dolayısıyla Özeroğulları'nın kökeni, Çukurova'ya gelişleri, bölgedeki faaliyetleri, bölgede bulunan diğer siyasî aktörlerle olan ilişkileri ve ailenin Osmanlı hâkimiyetine girmesinden sonraki durumu bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır.

Tez, dönem itibariyle 15 ve 16. yüzyıllar ile sınırlandırılmıştır. Çünkü bu dönem hem Osmanlı öncesi hem de Osmanlı fethi sonrasındaki süreçte Özeroğulları ile ilgili mevcut bilgilerin kaynaklara yoğun olarak yansıdığı bir dönemdir. Çalışma dönemi olarak 15 ve 16. yüzyıllar ile sınırlandırılmış olmasına rağmen, Çukurova'nın

Osmanlı fethine kadar olan tarihi ve aynı zamanda Özeroğulları'nın bölgeye geliş süreçleri hakkında da bilgi verilmiştir.

Çalışma mekân olarak ise Çukurova ile sınırlıdır. Çünkü Özeroğulları'nın hâkimiyet alanları bu bölgededir. Özeroğulları bugün Hatay İli sınırları dâhilinde yer alan Dört Yol-İskenderun hattı boyunca faaliyet göstermişlerdir. Osmanlı döneminde bu bölge sancak statüsü kazandırılarak yönetimi kısada olsa Özeroğulları'na bırakılmıştır. Dolayısıyla bölgenin coğrafi yapısı ve Osmanlı fethi sonrası bölgede oluşturulan Özer İli (Üzeyir) sancağının 16. yüzyılda ki idarî ve sosyo-ekonomik yapısı da çalışma kapsamında ana hatlarıyla değerlendirilmiştir.

Araştırmamız sırasında öncelikle günümüzde yapılmış çalışmalardan yola çıkılarak hem Osmanlı öncesi hem de Osmanlı dönemi ilgili kaynaklara inilmiştir. Bu bağlamda, aşağıda da bahsedeceğimiz gibi, özellikle dönemin Memlûk ve Osmanlı kaynakları taranmış ve elde edilen bilgiler, yapılmış çalışmalarla karşılaştırılarak sağlıklı veriler sunulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Özeroğulları'nın yaşadıkları bölgede varlıklarını sürdürüp sürdürmediklerini öğrenmek amacıyla saha araştırmasına da gidilmiştir. Yaptığımız araştırmada Özer soyundan gelen kişilerin bölgede varlıklarını sürdürdükleri görülmekle birlikte, aile ile ilgili ellerinde herhangi bir kaynak yoktur. Hatta aile kökenleri hakkında bildikleri 19. yüzyıl ile sınırlıdır ve genellikle kulaktan dolma bilgilerdir.

Özeroğulları'nı tez konusu olarak seçerken başlangıçtaki amacımız, bir aile tarihi yazmaktı. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi Özeroğulları ile ilgili bilgiler çok kısıtlı olduğu için bu amacımıza tam olarak ulaşamadık. Biz bu çalışma ile hem dönemin kaynaklarında hem de günümüz araştırmalarında yer alan Özeroğulları hakkındaki mevcut bilgileri tek bir çalışmada toplamış bulunmaktayız. Dolayısıyla

yaptığımız çalışma çok fazla yeni bilgi içermemesine rağmen, mevcut bazı araştırmalarda yer alan bilgi yanlışlarını ortaya koyması açısından ufak da olsa önem arz etmektedir.

Kaynaklar ve Modern Araştırmalar

Özeroğulları ile ilgili tezimizin temel kaynaklarını Arapça kronikler, Osmanlı kronikleri ve arşiv belgeleri oluşturmaktadır.

Özeroğulları'nın Osmanlı öncesi geçirdiği süreçle ilgili, sınırlıda olsa, Makrizi¹, İbn Tağrıberdi², El-Aynî³ gibi Memlük dönemi Arap tarihçilerinin eserlerinde bilgi olmakla birlikte, Âşıkpaşazade⁴, Oruç⁵, Neşri⁶, Peçevi⁷, Solakzade⁸, Hoca Sadettin⁹, İbn Kemal¹⁰ gibi Osmanlı tarihçilerinin eserlerinde de ailenin Çukurova'ya gelişleri ve Memlük dönemindeki faaliyetleri hakkında bilgiler mevcuttur.

---

¹ Makrizi, *Kitabü's-süluk li-marifeti'd-düveli'l-müluk*, 8 cilt, Beyrut 1997.

² İbn Tağrıberdi, *En-nücumüz-zâhire fi mülûk ve'l-Kâhire*, 16 cilt, Beyrut 1992; İbni Tağrıberdi, *En-nücumü'z-zâhire (Parlayan Yıldızlar)*, çev. Ahsen Batur, Selenge yay., İstanbul 2013.

³ Kazım Yaşar Kopruman, *El-Aynî'nin İkdu'l- Cuman'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi İle İlgili Kayıtlar*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1971.

⁴ Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman (Aşıkpaşazade Tarihi)*, Matbaa-i Amire 1332.

⁵ Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca yay., İstanbul 2008.

⁶ Mevlânâ Mehmed Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca yay., İstanbul 2008.

⁷ Peçevi İbrahim, *Peçevi Tarihi*, c. I, İstanbul 1283.

⁸ Mehmed Hemdemî Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, İstanbul 1880.

⁹ Hoca Sadettin, *Tâcü't-Tevârih*, c. II, İstanbul 1862.

¹⁰ İbn Kemal, *Tevârih-i Al-i Osmân, VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Ahmet Uğur, TTK, Ankara 1997.

Özeroğulları'nın Osmanlı döneminde geçirdiği süreç ile ilgili ise çeşitli arşiv kaynaklarından yararlanılmıştır. Bu kapsamda özellikle Özer İli (Üzeyir) sancağına ait tahrir defterleri temel kaynaklarımızdan birini teşkil etmektedir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere Özer İli (Üzeyir) sancağına ait toplam on adet defter bulunmaktadır. Bunlardan 7'si mufassal 3'ü ise icmaldir. Mufassal defterlerden ilki BOA'inde yer alan 110 numaralı defterdir. 1521 tarihli olan bu defter, Özer İli (Üzeyir) sancağının Osmanlı fethi sonrası tutulan ilk defteri olması nedeniyle önem arz etmektedir. Aynı şekilde bu defterin icmalı olan 109 numaralı defterde bu açıdan önemlidir. Sancağına ait son defter ise 1573 tarihli defterdir. BOA'inde 530 numara ile kayıtlı bu defter Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde 193 numara ile kayıtlı defterle aynıdır. Ancak 530 numaralı defterde Özer İli (Üzeyir) sancağına bağlı olan Bakras nahiyesinin bütün verileri yoktur. Sadece Bakras nahiyesinin merkez karyesinin iki mahallesi yer almaktadır. Bu eksiklik 193 numaralı defterle kıyaslandığında giderilebilmektedir.

Tablo 1: Özer İli (Üzeyir) Sancağı Tahrir Defterleri*

Yeri	Numara	Türü	Tarihi /Hicri	Tarihi /Miladi	Durumu	Sayfa/ Varak
BOA. İD.	109	İcmal	928	1521	Tam	92 s.
BOA. TD.	110	Mufassal	928	1521	Tam	128 s.
BOA. TD.	228	Mufassal	950	1543	Tam	95 s.

* 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defter (937-1530), c. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 40, Ankara 1999, s. 20.

BOA. TD.	450 ¹¹	Mufassal	930	1525	Tam	1022 s.
BOA. TD.	530	Mufassal	981	1573	Başı tam, sonu eksik	140 s.
BOA. TD.	969 ¹²	Mufassal	937	1530	Başı eksik, sonu tam	878 s.
BOA. TD.	998 ¹³	Muhasebe-İcmal	937	1530	Eksik	682 s.
BOA. TD.	1023 ¹⁴	Mufassal	Tarihsiz	?	Tam	46 s.
TKGMA. TD.	193	Mufassal	981	1573		72v.
TKGMA. İD.	280	İcmal	981	1573		23v.

¹¹ BOA.'inde 450 numara ile kayıtlı olan bu defter üzerinde herhangi bir tarih ibaresi bulunmamaktadır. BOA.'inde tarihi H. 930 (1523-1524) olarak kaydedilmiştir. A. S. Bilgili ve A. Gül defterin tarihini 1523-1524 olarak belirtmişlerdir. Y. Kurt ise defterin tarihini 1525 olarak vermiştir. Karşılaştırma için bkz.: *998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defter (937-1530)*, c. II, s. 20; Ali Sinan Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001, s. 10; Abdulkadir Gül, *Üzeyr Sancağının Sosyo-İktisadi Yapısı (1521-1573)*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996, s. 4; Yılmaz Kurt, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1992, s. 2-3; Bizde tezimizde defterin tarihini 1525 olarak kullandık.

¹² Bu defterin tarihi ile ilgili de yine çeşitli araştırmalarda farklı tarihler kullanılmıştır. BOA.'i tarafından defterin tarihi H. 932 (1525-1526) olarak kaydedilmiştir. A.S. Bilgili ve A. Gül defterin tarihini 1525-1526 olarak belirtmişlerdir. Y. Kurt ise defterin tarihini 1530 olarak vermektedir. Karşılaştırma için bkz.: *998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defter (937-1530)*, c. II, s. 20; A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ...*, s. 11-12; A. Gül, *Üzeyr Sancağı...*, s. 4; Y. Kurt, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, s. 3; Bizde tezimizde defterin tarihini 1530 olarak verdik.

¹³ Bu defterin tarihi hakkında da çeşitli görüşler bulunmaktadır. M. A. Ünal, A. Nezihî Turan ve A. Yılmaz, defterin tarihini 1523 olarak vermektedirler. Bu tarihi verirken Kanuni'nin tahta geçtikten hemen sonra umumi bir tahrir yaptırıldığı ve bu tahririn 1522/23 yılında tamamlandığı görüşünden yola çıkmışlardır. Bkz. Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, TTK, Ankara 1989, s. 5; Ahmet Nezihî Turan, *XVI. Yüzyılda Ruha (Urfa) Sancağı*, TTK, Ankara 2012, s. XVIII; Ali Yılmaz, *XVI. Yüzyılda Birecik Sancağı*, Kitaplık yay., İstanbul 2009, s. 8. N. Göyünç, A. S. Bilgili ve A. Gül'e göre ise defterin tarihi 1526'dır. Bkz. Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, TTK, Ankara 1991, s. 36-37; A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı...*, s. 34; A. Gül, *Üzeyr Sancağı...*, s. 10. Devlet Arşivleri yayınlandığı bu defterin tarihini 1530 olarak vermektedir. Bkz. *998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defter (937-1530)*, c. II. Y. Kurt da yaptığı karşılaştırmalar sonucu defterin tarihini 1530 olarak göstermiştir. Bkz. Y. Kurt, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, s. 4-5. Biz de defterin tarihini 1530 olarak belirttik. Bu defterdeki Üzeyir sancağı ile ilgili veriler 969 numaralı defterdeki verilerle aynıdır.

¹⁴ Bu defterin hangi tarihte tutulduğu belli olmadığından, sancağın sosyo-ekonomik yapısı değerlendirilirken dikkate alınmamıştır.

Tahrir defterleri dışında tezimize kaynaklık eden diğer arşiv belgeleri ise, Mühimme, Maliyeden Müdevver, Ruus, Ruznamçe ve sancak tevcih listelerinin yer aldığı çeşitli defter serileri içerisinde bulunmaktadır. Bu defterlerde yer alan kayıtlar, Özer İli (Üzeyir) sancakbeylerinin tespiti konusunda tezimiz açısından önem arz etmektedir.

Özeroğulları ile ilgili doğrudan yapılmış bir çalışma yoktur. Onlarla ilgili bilgiler daha çok ya bölge ile ilgili yapılan çalışmalarda ya da bölgede faaliyet göstermiş olan devlet ve beyliklerle ilgili araştırmalarda yer almaktadır. Bu bağlamda zikr edebileceğimiz çalışmaların başında ise Faruk Sümer'in "*Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci yarısına Kadar)*" adlı makalesi gelmektedir.¹⁵ F. Sümer bu çalışmada Çukurova'nın fethi ve Türkleşme sürecini ele almasının yanı sıra, bu süreçte etkili olmuş olan Ramazanoğulları, Özeroğulları, Doğancıoğulları ve Varsaklar gibi Türkmen aile ve gruplarını da incelemiştir. Sıklıkla kullandığımız bu makale dışında Faruk Sümer'in *Oğuzlar (Türkmenler)*¹⁶, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*¹⁷, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*¹⁸, *Ramazanoğulları*¹⁹ gibi pek çok çalışması da tezimize kaynaklık etmiştir.

---

¹⁵ Faruk Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci yarısına Kadar)", *AÜDTCFTAD.*, c. 1, S. 1, Ankara 1963, s. 1-98.

¹⁶ Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999.

¹⁷ Faruk Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, TTK, Ankara 1999.

¹⁸ Faruk Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, cilt 2, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999.

¹⁹ Faruk Sümer, "Ramazan-Oğulları", *İA*, MEB, c. 9, s. 612-620; Faruk Sümer, "Ramazanoğulları", *DİA*, c. 34, İstanbul 2007, s. 442-445.

Tezimiz açısından önemli diğerk bir çalışma ise Fatma Akkuş Yiğit'in *Memlûkler Döneminde Çukurova*²⁰ isimli doktora tezidir. Arapça kaynakların yoğun olarak kullanıldığı bu çalışma, 1250-1517 yılları arasında bölgenin siyasi tarihini konu edinmektedir. Yine Kürşat Solak tarafından hazırlanan *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*²¹ başlıklı çalışması da, özellikle Çukurova ve Batı Anadolu beylikleri üzerinden, Memlûkler'in beylikler ile olan ilişkisi ve onlara karşı uyguladığı politikaları öğrenmek açısından önem arz etmektedir.

Yine başta Özer İli (Üzeyir) sancağı ve Özer Türkmenleri olmak üzere bölgedeki yerleşim yerleri ve burada yaşayan Türkmenler ilgili yapılmış birkaç çalışmayı da burada zikr etmek istiyoruz. Bu çalışmalardan ilki Abdulkadir Gül tarafından hazırlanmış olan *Üzeyr Sancağının Sosyo-İktisadi Yapısı (1521-1573)* başlıklı yüksek lisans tezidir.²² A. Gül, bu çalışmasını meydana getirirken ana kaynak olarak BOA'inde yer alan Özer İli (Üzeyir) sancağıyla ilgili tahrir defterleri ve yine BOA'inde bulunan Mühimme, Maliyeden Müdevver, Ruus ve Ruznamçe defterlerinden yararlanmıştır. A. Gül, bu arşiv malzemelerinden yararlanarak XVI. yüzyılda Özer İli (Üzeyir) sancağının sosyo-ekonomik yapısında meydana gelen gelişmeleri incelemiştir. A. Gül çalışmasında sadece BOA'inde yer alan defterleri kullanmıştır. Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde 193 numara ile kayıtlı mufassal defter ve onun icmalı olan 280 numaralı defteri çalışmasında

---

²⁰ Fatma Akkuş Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011.

²¹ Kürşat Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2011.

²² Abdulkadir Gül, *Üzeyr Sancağının Sosyo-İktisadi Yapısı (1521-1573)*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996.

kullanmamıştır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi 193 numaralı defter BOA’inde yer alan 530 numaralı defterle aynıdır ve 530 numaralı defterin Bakras nahiyesi ile ilgili verileri tamamlaması açısından önemlidir. Dolayısıyla A. Gül’ün yapmış olduğu çalışma, sancağın 1573 yılındaki verileri açısından eksiktir. Bu nedenle biz, her ne kadar konumuz bir sancak çalışması olmasa da, bu kaynakları da kullanarak Özer İli (Üzeyir) sancağının sosyo-ekonomik yapısını ana hatlarıyla genel olarak değerlendirmeye çalıştık.

Diğer bir çalışma da yine A. Gül tarafından hazırlanmış olan “*XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri*” başlıklı makaledir.²³ A. Gül’ün bu çalışması, yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Bu çalışmada A. Gül, tespit ettiği Özer İli (Üzeyir) sancakbeylerinin tümünü Özeroğlu olarak göstermiştir. Ancak kullandığı kaynaklarda, sancağın ilk beyi olan Ahmed Bey dışında, diğer sancakbeylerinin Özeroğlu olduğunu gösteren bir bilgi yoktur. Hatta bazı sancakbeylerinin baba isimleri dahi yazılıdır.

Yine diğer bir çalışma Kerim İlker Bulunur tarafından hazırlanmış olan *110 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Özer (Üzeyir) Sancağı* adlı yüksek lisans tezidir.²⁴ Bu çalışmada Bulunur, Özer İli (Üzeyir)’nin ilk tahrir defterini değerlendirerek, sancağın sosyo-ekonomik yapısını incelemiştir. Ayrıca Bulunur çalışmasında, mevcut literatür üzerinden Özeroğulları ile ilgili bilgi de vermiştir.

Atilla Canbolat tarafından hazırlanan, Hatay’da yaşamış Türkmen aşiretleri ve bu aşiretlerin 18 ve 19. yüzyıllardaki iskânını konu alan *Hatay Türkmen Aşiretleri ve Bu*

---

²³ Abdulkadir Gül, “XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 10, S. 1, Erzincan 2008, s. 171–179.

²⁴ Kerim İlker Bulunur, *110 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Özer (Üzeyir) Sancağı*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2004.

*Aşiretlerin İskânı (18. ve 19. Yüzyıllar)*²⁵ isimli yüksek lisans tezini de burada zikr etmek istiyoruz. A. Canbolat, bu araştırmada ağırlıklı olarak Hatay ve çevresinde yaşamış olan Türkmen aşiretlerinin 18. ve 19. yüzyıllardaki durumu ve bu aşiretlerin iskânları konusuna odaklanmış olmakla birlikte bölgede daha önce yaşamış Türkmen boy ve oymaklarına da değinmiştir. Bu bağlamda tezinde Özeroğulları'na da yer vermiştir. Ancak Özeroğulları hakkında bilgi verirken, kaynak olarak sadece A. Gül ve Hasan Ayparlar'ın çalışmalarını kullanmıştır.

Mehmet Tekin²⁶, Hasan Ayparlar²⁷ ve Şahamettin Kuzucular²⁸ gibi bölge üzerine yerel tarih çalışmaları yapan araştırmacı-yazarların eserlerinde de Özeroğulları'na yer verilmiştir.

Bu çalışmalar dışında Şehabettin Tekindağ²⁹, Refet Yinanç³⁰, Yılmaz Kurt³¹, Kazım Yaşar Koprıman³², Ahmet Gökbel³³ gibi Memlûk Tarihi ve bölge üzerine

---

²⁵ Atilla Canbolat, *Hatay Türkmen Aşiretleri ve Bu Aşiretlerin İskânı (18. ve 19. Yüzyıllar)*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006.

²⁶ Mehmet Tekin, *Hatay Tarihi*, Hatay Kültür Turizm ve Sanat Vakfı Yay., Antakya 1993.

²⁷ Hasan Ayparlar, *Bazı Yönleriyle Kırıkhan*, Kültür Ofset Basımevi, Kırıkhan 2002; H. Ayparlar, *19. Yüzyılda Gavur Dağları ve Amik Ovası'nda İslah ve İskan Hareketleri, Derviş Paşa İskanı*, Kırıkhan 2007.

²⁸ Şahamettin Kuzucular, *Dört Yol, Hatay, Çukurova Tarihi ve Türkmenleri*, Color Ofset, İskenderun 2012.

²⁹ Şehabeddin Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfûz Mücadelesi", *Belleten*, c. XXXI, S. 123, Ankara 1967, s. 345-379.

³⁰ Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, TTK, Ankara 1989.

³¹ Yılmaz Kurt, *Çukurova Tarihinin Kaynakları III*, TTK, Ankara 2005.

³² Kazım Yaşar Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1989; Kazım Yaşar Koprıman, *El-Aynî'nin İkdu'l- Cuman'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi İle İlgili Kayıtlar*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1971.

alışan pek çok araştırmacının eserlerinde de Özeroğulları ile ilgili bilgi bulmak mümkündür. Tezimiz de kullandığımız ancak burada yer vermediğimiz başka pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu alışmalar da dipnotlarda ve kaynakçada gösterilmiştir.

---

³³ Ahmet Gökbel, *Anadolu'da Varsak Türkmenleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2007.

BÖLÜM 1

ÖZER (ÜZEYİR) ADI, ÖZEROĞULLARININ KÖKENİ VE OSMANLI

ÖNCESİ ÖZEROĞULLARI

1.1. Özer (Üzeyir) Adı

Türkçe bir isim olan Özer, kişi ismi olarak *yiğit, doğru kimse*³⁴ anlamında kullanılmaktadır. Özer adı, *Üzeyir* veya *Uzeyr* şeklinde kaynaklarda geçmektedir. Dilcilerin büyük çoğunluğu *Üzeyir* kelimesini Arapça kalıba uydurulmuş İbranice bir kelime olarak görürler.³⁵ Üzeyir kelimesinin kökeni konusunda daha farklı görüşler ileri sunanlar da vardır.³⁶

Tezimizin konusunu oluşturan Özeroğulları bugün Hatay ili sınırları içerisinde yer alan Dört Yol-İskenderun hattı boyunca yaşamış bir Türkmen topluluğudur. Türkmen toplulukları ya da konar-göçer teşekküllerin isim almalarında rol oynayan çeşitli etkenler bulunmaktadır. İlhan Şahin bu etkenleri şöyle sıralamaktadır: *Konar-göçerler coğrafi olarak buldukları yerlere, mensup oldukları asıl boyların adlarına, siyasî bir hüviyete sahip olan beyliklerin bakiyeleri olmalarına, meskûn olup olmamalarına, içtimai bir takım hadiseler, iktisadi faaliyetlere, mükellefiyetlerine, boy beyi ailesiyle büyük ölçüde kethüdalarının adlarına, kuvvetli bir ihtimalle de cemaat ihtiyarlarının, ileri gelenlerinin veya muteber kimselerinin*

³⁴ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_kisiadlari&arama=anlami&uid=6601&guid=TDK.

³⁵ Ahmet Subhi Furat, "Uzeyr", *İA*, c. 13, İstanbul 1986, s. 87-88; Baki Adam, "Üzeyir", *DİA*, c. 42, İstanbul 2012, s. 401-402.

³⁶ "Bu kelimeyi Finkel, Mezmurlar'daki "aziz" kelimesine, Mejdî Bey eski Mısır tanrılarında Oziris ismine, Paul Casanova "azazel" kelimesine dayandırır. Mejdî Bey'in görüşüne Zürcânî de katılır. Ona göre İsrâiloğulları, Mısır'da buldukları sırada Oziris'le ilgili inancı benimsemişlerdi. Newby ise Üzeyir'i Enoh'la ilişkilendirir." B. Adam, "Üzeyir", s. 401.

adlarına müsteniden isimlendirilirler.³⁷ Özeroğulları da bu adı boy beyleri olan Özer Bey'den almıştır. Buldukları bölgenin fethinde önemli rol oynamış olan Özer Bey adını hem yaşadığı coğrafyaya, hem de kendine bağlı Türkmenlere vermiştir.³⁸

Özeroğulları'nın faaliyette buldukları bölge, Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonra Özer İli ya da Üzeyir adıyla sancak yapılmıştır.³⁹ Memlûk devri kaynaklarında⁴⁰ ve bazı Osmanlı kroniklerinde⁴¹ Özer adı “اوزر” “Özer” şeklinde yazılmış olmakla birlikte, Osmanlı dönemi ile ilgili diğer arşiv kaynaklarında, sancağa ait ilk tahrir defteri istisna tutulursa⁴², “عزير” “Üzeyir” şeklinde geçmektedir.⁴³

F. Sümer'e göre sancağın adının Özer değil de Üzeyir şeklinde yazılması ya devlet memurlarının bilgisizliğinden ya da dini hislerinden kaynaklanmıştır.⁴⁴ Ş.

³⁷ İlhan Şahin, “Osmanlı Devrinde Konar-Göçer Aşiretlerin İsim Almalarına Dair Bazı Mülâhazalar”, *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, Eren Yay., İstanbul 2006, s. 127.

³⁸ F. Sümer, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...”, s. 62; K. İ. Bulunur, *Özer (Üzeyir) Sancağı*, s. 3.

³⁹ F. Sümer, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...”, s. 62.

⁴⁰ Makrizi, *Kitabü's-süluk li-marifeti'd-düveli'l-müluk*, c. 5, s. 157; c. 6, s. 293, 350, 418, 437, 439, 500; Tağrıberdi, *En-nücumüz-zâhire*, c. 13, s. 232.

⁴¹ Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman...*, s. 225.

⁴² Sancağa ait ilk tahrir defterinde (hem mufassalda hem de icmalde) sancağın ismi Özer اوزر , Özer İli اوزر ایلی olarak kayd edilmiştir. Bkz.: *BOA. TD. 110*, s. 7, *BOA. İD. 109*, s. 3.

⁴³ *BOA. TD. 450*; *BOA. TD. 228*; *BOA. TD. 530*; *BOA. TD. 998*; *BOA. TD. 963*; *BOA. TD. 969*; *BOA. TD. 1023*; *TKGMA.TD. 193* vd.

⁴⁴ F. Sümer, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...”, s. 62.

Kuzucular, Özer adının Üzeyir şeklinde okunmasının Üzeyir Peygamber'in⁴⁵ adı ve yazılışı ile ilgili olduğunu savunmaktadır.⁴⁶ K. İ. Bulunur ise, isim değişikliğinin Osmanlı merkez bürokrasisi tarafından bilinçli olarak yapıldığını belirtir. Bulunur, Osmanlı Devleti'nin yöredeki güçlü ailelere bir süre göz yumduğunu ve yeri geldiğinde bu aileleri gözden çıkardığını, dolayısıyla Özer adının Üzeyir şeklinde değiştirilmesinin de ileride bu aile ile ilgili yapılacak köklü değişikliklere zemin hazırlaması nedeniyle yapılmış olabileceğini dile getirmektedir.⁴⁷ Bizce de Bulunur, bu düşüncesinde haklıdır. Çünkü Özeroğulları'nın bulunduğu bölge Anadolu ve Suriye arasında stratejik bir noktadadır. Toroslar ve Akdeniz arasına sıkışmış, bir geçit noktası özelliği taşıyan ve coğrafi yapısı nedeniyle devletin kontrolünü çok çabuk kaybedebileceği bir bölge olmasından dolayı, Osmanlı Devleti, bölgede kendi otoritesini sağlamlaştırmak istemiş olabilir. Her ne kadar Osmanlı Devleti, Özeroğulları'nı kendi hâkimiyeti altına almış olsa da, bölgenin yukarıda bahsettiğimiz yapısından dolayı, güçlü bir ailenin bu bölgede etkin bir konumda oluşu devlet açısından risk oluşturduğundan, bu riski ortadan kaldırmak ve ailenin bölgedeki etkisini azaltmak için böyle bir isim değişikliğine gidilmiş olması akla yatkın gelmektedir.

---

⁴⁵ *Üzeyir* veya Arapça şekliyle *Uzeyr* İsrailoğulları'na gönderilmiş bir peygamber olup tahminen M.Ö. 370-360 yıllarında ölmüştür. Bkz. A. S. Furat, "Uzeyr", s. 87-88. Baki Adam ise çalışmasında Üzeyir'in Kur'an da adı geçen peygamber olup olmadığının tartışmalı olduğunu belirtmiştir. Bkz. B. Adam, "Üzeyir", s. 401-402.

⁴⁶ Ş. Kuzucular, *Dört Yol, Hatay, Çukurova Tarihi...*, s. 116.

⁴⁷ K. İ. Bulunur, *Özer (Üzeyir) Sancağı*, s. 3.

1.2. Özeroğulları'nın Kökeni

Çukurova'nın Türkleşmesinde önemli katkıları olduğunu düşündüğümüz Özeroğulları'nın kökeni hakkında kaynaklarda yer alan mevcut bilgiler oldukça yetersizdir. Âşıkpaşazade⁴⁸, Hoca Sadettin⁴⁹, Neşri⁵⁰ ve Solakzade⁵¹ tarihlerinde geçtiği gibi, Çukurova'ya gelen Üçoklu Beyler arasında Özer Bey'in adının yer alması, ailenin Oğuzların⁵² Üçok kolundan geldiğini göstermekle birlikte; Oruç Bey Tarihi⁵³ ve İbn Kemal'in *Tevârih-i Âl-i Osmân*'in⁵⁴ da Çukurova'ya gelen beyler, Tatar serdarlarından *Baçu Han*'ın oğulları olarak geçmektedir.

F. Sümer'e göre Özeroğulları, Oğuzların Üçok koluna mensup olmakla birlikte, ailenin hangi boydan geldiği konusu tartışmalıdır.⁵⁵ F. Sümer, faaliyette buldukları bölgenin yakın olmasından dolayı Özeroğulları'nın Kınık boyundan olabileceğini belirtmektedir.⁵⁶ Y. Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar* isimli

---

⁴⁸ Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman...*, s. 225.

⁴⁹ H. Sadettin, *Tâcü't-Tevârih*, s. 48.

⁵⁰ Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, s. 378.

⁵¹ M. H. Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, s. 295-296.

⁵² Oğuzlarla ilgili daha geniş bilgi için bkz.: F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*. Yine Anadolu'da yaşayan Oğuz Boyları ile ilgili bkz.: Faruk Demirtaş, "Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları", *AÜDTCFD.*, c. 7, S. 2, Ankara 1949, s. 321-365.

⁵³ Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, s. 4-5.

⁵⁴ İbn Kemal, *Tevârih-i Al-i Osmân, VIII. Defter*, s. 89.

⁵⁵ F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 62; F. Sümer çeşitli eserlerden karşılaştırarak oluşturduğu XIV. yüzyıla ait listede Özeroğulları'nı Ramazanoğulları ile birlikte Üçok'lardan göstermektedir. Bkz. F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, s. 430.

⁵⁶ F. Sümer, "Ramazan-Oğulları", *İA*, c. 9, s. 613.

çalışmasında Özeroğulları'nın bağlı olduğu boyu Döğer olarak göstermektedir.⁵⁷ H. Ayparlar⁵⁸, M. Tekin⁵⁹ ve A. Canbolat⁶⁰ Özeroğulları'nı Avşarların bir kolu olarak zikretmektedir. Ş. Kuzucular ise, kaynak göstermemekle birlikte bazı araştırmacılar tarafından Özeroğulları'nın Avşar ve Beğdili boylarından olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu belirttiklerini dile getirmektedir.⁶¹ Ayrıca Kuzucular, Özeroğulları'nın bir idareci etrafında toplanmış, Oğuzların çeşitli boy ve cemaatlerinden oluşan bir ahali olarak kabul edilmesi gerektiğini ve Özer Bey'in idaresine verilen bu ahalinin Kınık, Avşar ve Beğdili boylarından oluştuğunu kabul etmenin en doğrusu olduğunu vurgulamaktadır.⁶² Y. Kurt da, Özer Bey'in Gündüzoğulları'ndan gelen bir bey sanıldığını ifade etmiştir.⁶³

Tahrir defterlerinde⁶⁴ gözlemlediğimiz üzere, Özer İli (Üzeyir) sancağında yer alan cemaatlerin ağırlıklı olarak Çoğun⁶⁵ taifesine bağlı olması ve ayrıca bu taifenin de Oğuzların Üçok kolundan geldiğinin bilinmesi⁶⁶, Özeroğulları'nın bu taife ile bir

---

⁵⁷ Yusuf Halaçoğlu, *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, c. 3, TTK, Ankara 2009, s. 1072, vd.

⁵⁸ H. Ayparlar, *Bazı Yönleriyle Kırıkhan*, s. 59; H. Ayparlar, *19. Yüzyılda Gavur Dağları...*, s. 23.

⁵⁹ M. Tekin, *Hatay Tarihi*, s. 50.

⁶⁰ A. Canbolat, *Hatay Türkmen Aşiretleri ...*, s. 23.

⁶¹ Ş. Kuzucular, *Dört Yol, Hatay, Çukurova Tarihi...*, s. 116.

⁶² Ş. Kuzucular, *Dört Yol, Hatay, Çukurova Tarihi...*, s. 117-118.

⁶³ Yılmaz Kurt, *Çukurova Tarihinin Kaynakları III*, s. XX. Gündüzoğulları Avşar boyundandır. Gündüzoğulları ile ilgili bkz. F. Sümer, "Avşar", *DİA*, c. 4, İstanbul, 1991, s. 161-164.

⁶⁴ *BOA. TD. 110; BOA. TD. 228; BOA. TD. 450; BOA. TD. 530; BOA. TD. 969; TKGMA. TD. 193.*

⁶⁵ Daha geniş bilgi için bkz.: Enver Çakar, "XVI. Yüzyılda Suriye'de Yaşayan Salur ve Çoğun Türkmenleri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 12, S. 2, Elazığ 2002, s. 325-340.

⁶⁶ E. Çakar, "Salur ve Çoğun Türkmenleri", s. 325.

yakınlığı olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Ancak eldeki mevcut verilere bakılarak ailenin bu taifeden olup olmadığı konusunda kesin bir şey söylemek güçtür.

Görüldüğü üzere Özeroğulları'nın hangi boydan geldiği konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bunun nedeni kaynakların bu konuda yetersiz kalmasıdır. Ayrıca Çukurova'nın Türkmen boy ve oymakları açısından kozmopolit bir yapıda oluşu bu işi daha da zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla buradaki Türkmen gruplarının herhangi bir kanıt olmadan hangi boydan geldiklerini tespit etmek çok zordur.

1.3. Osmanlı Öncesi Özeroğulları

1.3.1. Çukurova Coğrafyası ve Tarihi

Çukurova olarak da bilinen Adana ve çevresi, günümüz Mersin (İçel), Adana, Osmaniye ve kısmen de Hatay (Antakya) illerini kapsar.⁶⁷ Çukurova, isminin ima ettiğinin aksine tümü düz ve ovalık bir bölge değildir. Dağlık ve engebeli olan kısımları olmakla birlikte, hâkim olan arazi yapısı düz olduğu için “Çukurova” olarak isimlenmiştir.⁶⁸ Anadolu'nun Güneydoğusu'nda dağlık ve ovalık olmak üzere iki kısımdan oluşan Çukurova, *Kilikya* olarak da bilinmektedir. Yöreye has bu coğrafi nitelik, dağ ve ova ikilisi, bölgenin tarihini önemli bir şekilde etkilemiştir.⁶⁹

Kuzeyde Toros Dağları, doğuda Amanoslar, batıda aşağı yukarı Tarsus ovasının bittiği yer ve güneyde Akdeniz ile çevrili⁷⁰ olan Çukurova; kara, deniz ve ırmaklar üzerinde sağladığı ulaşımı, tarıma elverişli geniş toprakları, dillere destan verimliliği,

---

⁶⁷ Ahmet Ünal-Sedat Girginer, *Kilikya-Çukurova İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, Homer Kitabevi, İstanbul 2007, s. 21.

⁶⁸ A. Ünal-S. Girginer, *Kilikya-Çukurova...*, s. 21.

⁶⁹ Mehlika Aktok Kaşgarlı, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Kök Yay., Ankara 1990, s. 1.

⁷⁰ Ahmet Ünal, “Çukurova'nın Antik Devirlerde Taşıdığı İsimler ile Fizikî ve Tarihî Coğrafyası”, *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, YKY, İstanbul 2000, s. 23.

akarsularının bolluğu, doğal kaynakların zenginliği, ılıman iklimi ve her taraftan korunaklı kapalı bir havza olma gibi özellikleriyle Eski Taş Devrinden itibaren özgün kültürler yaratmış nadir bölgelerden biridir.⁷¹

Batıda, Toroslar'ın merkezî kısmı 3000 metreye kadar ulaşır. Derin vadiler, dik zirvelerle çevrili olan Toroslar birden sert kayalardan oluşan muhteşem bir set gibi Akdeniz'e iner. Doğuda, Seyhan (Sarus) ile Ceyhan (Pyranus) nehirlerinin oluşturduğu delta, Ortadoğu'nun en verimli ovasını teşkil eder.⁷²

Çukurova'nın etrafının deniz ve dağlarla çevrili olmasından dolayı, birkaç yer dışında diğer bölgelere geçiş mümkün değildir. Bölgeyi Gülek Boğazı ve Göksu Vadisi İç Anadolu'ya, Bahçe geçidi Güneydoğu Anadolu'ya ve Kuzey Suriye'ye, Beylan geçidi ise Amik Ovası'na bağlar.⁷³

Çukurova bölgesi, etrafını çevreleyen yüksek dağlar nedeniyle kuzey rüzgârlarına kapalı olduğundan dolayı yaz mevsiminde bunaltıcı bir havaya sahiptir. Bölge, Haziran başından Eylül sonuna kadar sıcak ve kurak bir dönem geçirmektedir. Bu süre içinde şehirlerde yaşayanlar; ya çevrelerinde bulunan bağ ve bahçelere gitmekte, ya da Torosların serin yaylalarına çıkmaktadırlar.⁷⁴

Çukurova M.Ö. II. binyıldan günümüze kadar çeşitli isimlerle anıla gelmiştir. Şimdiye kadar belirlenebilen en eski ismi Kizzuwatna'dır.⁷⁵ M.Ö. I. binyılda ise

---

⁷¹ A. Ünal, "Çukurova'nın Antik Devirlerde Taşdığı İsimler ..", s. 19.

⁷² M. A. Kaşgarlı, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, s. 1.

⁷³ A. Ünal, "Çukurova'nın Antik Devirlerde Taşdığı İsimler ..", s. 25.

⁷⁴ Mehmet Bozdoğan, *Adana İli (Coğrafyası-Tarihi-Turizmi-İlçeleri)*, Adana 1969, s. 9.

⁷⁵ A. Ünal, "Çukurova'nın Antik Devirlerde Taşdığı İsimler ..", s. 19.

Hilakku ve Hume veya Que'den sonra Kilikya⁷⁶ ismiyle karşımıza çıkar.⁷⁷ Kilikya ilk çağlarda Küçük Asya'nın güney doğu bölgesine, Alanya burnundan Amanos dağları üzerinden Suriye'ye kadar uzanan bölgeye denmekteydi.⁷⁸ Bölgenin Çukurova olarak adlandırılmasına ise ilk defa olarak XV. yüzyıla ait Türkçe ve Arapça kaynaklarda rastlanmaktadır.⁷⁹

Bölgenin tarihine gelecek olursak, Çukurova, insanlık tarihinin tüm safhalarını kesintisiz yaşamış Anadolu bölgelerinden biridir. Paleolitik ve neolitik devirlerden itibaren yerleşim yeri olarak kullanılan Çukurova, yoğun olarak kalkolitik ve eski tunç devirlerinde iskân olunmuştur.⁸⁰ Bu bağlamda Anadolu ve Suriye arasında, stratejik bir noktada, geçit görevi üstlenen Çukurova bölgesi, sahip olduğu coğrafi konumu nedeniyle tarihin ilk devirlerinden itibaren birçok devletin ilgi odağı olmuş ve bölgede sık sık mücadeleler yaşanmıştır.

Bu stratejik bölgenin bilinen ilk sahipleri ise Hititlerdir (M.Ö. 1650-1200).⁸¹ Hititlerden sonra bölge, M.Ö. 858-M.Ö. 612 tarihleri arasında Que ve Hillakku

---

⁷⁶ Kilikya adının nereden geldiğini Langlois, “*Eski Yunanlılar ve Romalılar, Adana ve Tarsus havalisine Kilikya derlerdi. Kilik, camus, manda demek olup, Tarsus'un timsalidir. Kilikya'da bilhassa Tarsus Çayı (Sidnos) ile Seyhan (Sarbus) Nehri'nin meydana getirdiği deltada çok sayıda camus vardır. Herodot ise, buraya bu namı veren Fenikeli Ajenor'un oğlu Kilik'dir.*” şeklinde ifade etmektedir. Victor Langlois, *Eski Kilikya*, çev. Rahmi Balaban, Yeni Mersin Basımevi, Mersin 1947, s. 5.

⁷⁷ Özlem Oyman Girginer, “Orta ve Genç Tunç Çağlarında Çukurova ve Batı Anadolu'ya Genel Bir Bakış”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 15, S. 3, 2006, s. 104.

⁷⁸ M. Türker Acaroğlu, “Çukurova Bölgesi Kaynakçası (1928-1988)”, *I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, Adana, 21-23 Kasım 1990*, s. 377.

⁷⁹ F. Sümer, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...”, s. 1.

⁸⁰ A. Ünal-S. Girginer, *Kilikya-Çukurova...*, s. 109-112.

⁸¹ Bu dönemle ilgili daha geniş bilgi için bkz.: A. Ünal-S. Girginer, *Kilikya-Çukurova...*, s. 119-163.

krallıkları döneminde Asur hâkimiyetinde kalmıştır.⁸² M.Ö. 557-556 yıllarında Babilliler tarafından işgal edilen bölge, daha sonra Anadolu'nun pek çok yeri gibi Pers hâkimiyetine girmiştir.⁸³ Bölge, M.Ö. 333 yılından itibaren Büyük İskender'in eline geçmiş, onun ölümünden sonra Selekîler'in hissesine düşmüş, neticede de bu hanedan ile Mısır Batlamyos hanedanı arasındaki mücadele sonucunda Mısır'ın eline geçmiştir.⁸⁴ M.Ö. 12 tarihinde Romalılar Çukurova'ya kesin olarak hâkim olmuşlardır. M.S. 395 tarihinde Roma İmparatorluğu'nun Batı ve Doğu olarak ikiye ayrılması sonucunda bölge, Doğu Roma (Bizans)'nın sınırları içinde kalmıştır.⁸⁵

Çukurova, VII. yüzyılın ilk yarısından itibaren, siyasî ve askerî açıdan yoğun bir mücadeleye sahne olmuştur. Önce Bizans-Sasanî, sonra Bizans ile İslam devletleri arasında pek çok defa el değiştirmiş, Hz. Ömer döneminde (638 yılında) yapılan ilk akınlardan sonra 704 yılında Misis, 713 yılında ise Tarsus İslam orduları tarafından fethedilmiştir. Emevîlerden sonra sırayla Abbasîler, Tolunoğulları, İhşidiler ve Hamdanîler bölgeye hâkim olmuş ve bu devletler bölgede Bizans ile mücadele etmişlerdir. 965 yılında Bizans'ın Adana ve çevresini tekrar ele geçirmesinin ardından bölge, Anadolu Selçukluları dönemine kadar Bizans hâkimiyetinde kalmıştır.⁸⁶ Bu süreçte bölgeye, özellikle XI. yüzyılın ilk yıllarında II. Basileios

---

⁸² A. Ünal, "Hitit İmparatorluğu'nun Yıkılışından Bizans Dönemi'nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi", s. 69-76.

⁸³ A. Ünal-S. Girginer, *Kilikya-Çukurova...*, s. 202-214.

⁸⁴ Yusuf Halaçoğlu, "Adana Tarihçesi", *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, YKY, İstanbul 2000, s. 11.

⁸⁵ Bekir Uluğ, *Tarih Boyunca Çukurova*, Mersin 1948, s. 152.

⁸⁶ Mehmet Ersan, "Kilikya Ermeni Krallığı", *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, YKY, İstanbul 2000, s. 327; Saim Yörük, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Adana Kazâsı (1700-1750)*,

(976-1025)'un öncülük ettiği ve haleflerinin devam ettirdiği Doğu Anadolu'yu ilhak politikası sonucu, Doğu Anadolu'dan göçe tabi tutulan Ermeniler yerleşmeye başlamıştır.⁸⁷

Büyük Selçuklu Devleti'nin 1040 yılında kurulmasından sonra devlet kontrolünde Anadolu'ya yapılan akınlar, Sultan Alparslan zamanında da devam etmiş ve 26 Ağustos 1071 yılında yapılan Malazgirt Meydan Muharebesi'nde Bizans'ın yenilmesi sonucu Türklerin Anadolu'ya göçü artmıştır. Bu zaferden sonra Bizanslılar Doğu ve Orta Anadolu'dan Batı'ya ve Balkanlara doğru çekilirken, Ermeniler de Türkmen kitlelerinin önünde Fırat boylarına, Toros Dağlarına, Orta ve Güney Anadolu'ya, Çukurova ve Suriye taraflarına sığınmışlardır.⁸⁸

1075 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'ni kuran Kutalmışoğlu Süleyman Şah, 1082 yılında Çukurova'ya bir sefer düzenlemiş, 1083 yılında Adana, Tarsus, Anavarza ve Misis şehirleriyle beraber Çukurova'yı fethetmiştir. Ardından 1084 yılında Antakya'nın ve 1085 yılında ise Emir Buldacı tarafından Elbistan, Göksun ve Raban kentlerinin alınmasıyla, uzun bir süre Bizans hâkimiyetinde kalan Çukurova, 1097 yılında Haçlılar⁸⁹ tarafından geri alınıncaya kadar Türk hâkimiyetinde kalmıştır.⁹⁰

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2011, s. 12.

⁸⁷ M. Ersan, ...*Anadolu'da Ermeniler*, s. 108.

⁸⁸ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1993, s. 21-40.

⁸⁹ Haçlı Seferleri hakkında geniş bilgi için bkz.: Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, III cilt, çev.: Fikret Işıltan, TTK, Ankara 1989.

⁹⁰ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 45-76.

A. Gökbel, Süleyman Şah'ın Çukurova'yı fethiyle beraber, Çukurova'da Türk hâkimiyetinin kurulduğunu söylemenin oldukça güç olduğunu belirtmekte ve bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: *Türklerin Çukurova'daki üstünlükleri fetihçi politikaya dayanıyordu. Bu politika, kısa zamanda bölgeye kalabalık bir nüfus kitlesinin yerleştirilememesi ve belli ekonomik düzen kurulamaması nedeniyle sürekli hâkimiyete ve yurt tutmaya dönüşmemiştir. Bundan dolayı Çukurova'nın Türkleşmesi, Üçoklu Türkmen grupları tarafından daha sonraki dönemlerde gerçekleştirilmiştir.*⁹¹

I. Süleyman Şah'ın Çukurova'yı fethinden sonra da bölgedeki varlıklarını devam ettiren Ermeniler, I. Haçlı Seferi (1097) esnasında bölgenin Haçlıların eline geçmesinde önemli katkı sağlamışlardır.⁹² Haçlılar tarafından geri alınmasından sonraki dönemde de Selçukluların Çukurova'ya seferleri devam etmiştir.⁹³

1243 yılında yapılan Köseadağ Savaşı sonucu Moğolların Selçuklu ordusunu yenmesi üzerine Anadolu'da Moğol hâkimiyeti başlamıştır. Bu durumu fırsat bilen Ermeniler Moğollara tabiiyetlerini arz etmiştir.⁹⁴ Moğolların müttefiki olmanın avantajlarını, onların zafer kazandığı sürece kullanan Kilikya Ermeni krallığı, 1260 yılında yapılan Ayn Calut savaşında Moğolların yenilmesiyle, bölgede yeni bir siyasî güç olarak çıkan Memlüklerin en önemli hedefi olmuştur. Bu bağlamda, özellikle Sultan Baybars (1260-1277) dönemi ve sonrasında bölgeye yapılan seferler önem arz etmektedir. Bu seferler sonucunda Ermeni Krallığı, bölgedeki hâkim güçler

---

⁹¹ A. Gökbel, *Anadolu'da Varsak Türkmenleri*, s. 13.

⁹² S. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, c. I, s. 150-163.

⁹³ Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2008, s. 33.

⁹⁴ O. Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 450-457.

arasındaki siyasî mücadelelerde pasif konuma düşmüş, 1375 yılında yıkılana kadar, bölgede ki konumunu bu ekseninde sürdürmüştür.⁹⁵

Moğol hükümdarı Ebu Said'in 1335 yılında ölümü, Çukurova'nın Türkleşme sürecini hızlandırdı. Çünkü Ebu Said'in ölümüyle Ermeni krallığı bölgedeki en önemli destekçisini yitirdi. Şöyle ki Moğollar, Memlüklere karşı Ermeni krallığını tam olarak koruyamamışlarsa da krallığın daha erken tarihlerde yıkılmasını önlediler. Bu nedenle Ebu Said'in ölümü ile ortaya çıkan iç karışıklıklar, Ermeniler ve Memlükler arasında devam eden barış sürecinin bozulmasına sebep oldu. Bu süreç Türkmenlerin, özellikle Üçoklu Türkmenlerin, bölgede yoğun olarak yurt tutmalarını sağladı.⁹⁶

1352-1353 yılında Memlüklerin Haleb Naibi Beyboğarus Sultan Selahaddin Salih (1351-1354)'e karşı isyan etti. Bu isyanda Haleb Naibine Dulkadiroğlu Karaca Bey de destek verdi. İsyanın bastırılmasından sonra Memlük Sultanı Dulkadiroğlu Karaca Bey'in yerine Türkmen Emirliği'ne Üçok Türkmenlerinin reisi Ramazan Bey'i tayin etti. Ramazan Bey'in Dulkadir beylerine bağlı kalan Bozok Türkmenleri üzerinde hâkimiyet kuramaması, Memlük Devleti'nin kuzey sınırında karışıklığa neden oldu. Bunun üzerine Memlük Sultanı 1355 yılında Karaca Bey'in oğlu Halil'i Dulkadir beyi olarak tanımak zorunda kaldı.⁹⁷

Haleb Naibi olan Baydemir, 1359-1360 yılında, Türkmenlerin yardım ve teşvikiyle çıktığı Çukurova seferinde Adana, Tarsus ve Misis ile birlikte birçok kaleyi ele geçirdi. Adana ve Tarsus'a ayrı ayrı iki naib tayin eden Baydemir pek çok

---

⁹⁵ M. Ersan, "Kilikya Ermeni Krallığı", s. 337.

⁹⁶ F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 15-17.

⁹⁷ R. Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, s. 16-19.

ganimetle Haleb'e döndü. Bu fetihten sonra Memlüklerin Çukurova'daki uç valiliği olan Tarsus bu durumunu Memlük Devleti'nin sona ermesine kadar korudu.⁹⁸

Adana ve Tarsus'un fethinden sonra Ermenilerin elinde Sis ve Anavarza ile birlikte dağlık kesimlerde birkaç hisar kaldı. Memlük Sultanı Şaban b. Hüseyin Ermenileri tamamen ortadan kaldırmak için 1375 yılında Haleb Naibi Emir Işıktemür el-Mardini'yi Ermeni Krallığı üzerine gönderdi. Sis'e gelen Memlük ordusunda çok sayıda Türkmen de bulunuyordu. İki buçuk ay süren kuşatma sonucunda Kral VI. Leon 13 Nisan 1375 tarihinde şehri teslim etmek zorunda kaldı ve buradaki Ermeni krallığı son buldu.⁹⁹ Böylece Memlükler ve Türkmenlerin ortak faaliyetleri sonucu fethedilen Çukurova, Osmanlıların bölgeyi fethine kadar, Türkmen Beylikleri idaresinde olarak Memlük hâkimiyetinde kaldı.

Osmanlı-Memlük ilişkileri, hem devam eden Dulkadir meselesi hem de Memlüklerin, Fatih'in ölümünden sonra II. Bayezid'le taht mücadelesine giren Cem Sultan'ı desteklemelerinden dolayı giderek daha da gerginleşti. Bu durum iki taraf arasında 1485 yılında başlayan ve 1490 yılına kadar süren Osmanlı-Memlük savaşının yaşanmasına neden oldu. Savaş, Osmanlı kuvvetlerinin yenilmesiyle sonuçlandı. Yapılan antlaşmayla da Yavuz Sultan Selim dönemine kadar süren bir barış dönemi yaşandı.¹⁰⁰

---

⁹⁸ C. Kanat, "Memlûkler ve Çukurova", s. 100.

⁹⁹ F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 19.

¹⁰⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK, Ankara 1975, s. 190-195; Ş. Tekindağ, "Fatih Devrinde Osmanlı-Memlûk Münasebetleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 30, İstanbul 1976, s. 77.

Çaldıran Savaşı'nda (23 Ağustos 1514) Safevi hükümdarı Şah İsmail'i yenen¹⁰¹ Yavuz Sultan Selim'in Memlükler'e tabi olan Dulkadiroğulları'nı ortadan kaldırması ve Memlük hükümdarı Kansu Gavri'nin Şah İsmail ile ittifak kurması iki devleti tekrar savaşa sürüklemiştir.¹⁰² 24 Ağustos 1516 tarihinde yapılan Mercidâbık Savaşı sonucu Memlükler yenilmiş, Suriye, Lübnan ve Filistin toprakları Osmanlı hâkimiyetine girmiş ve Osmanlı Devleti için Mısır yolu açılmıştır.¹⁰³ 1517 yılında da Tomanbay komutasındaki Memlük ordusunun Ridaniye Savaşı'nda yenilmesi Memlük Devleti'nin ortadan kalkmasına neden olmuştur. Böylece Çukurova da dâhil Memlükler'e ait bütün topraklar Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.¹⁰⁴

Görüldüğü üzere Çukurova bölgesi, ilkçağlardan beri yerleşim alanı olurken, aynı zamanda Anadolu ve Suriye arasında bir geçit noktası özelliği taşımasından dolayı, Hititlerden Perslere, Romalılarından Abbasilere, Emevilerden Bizans'a, Selçuklulardan Ermenilere, Memlüklerden Beyliklere ve Osmanlılara kadar pek çok devletin hâkimiyet mücadelesine sahne olmuştur.

1.3.2. Özeroğulları'nın Çukurova'ya Gelişleri, Bölgedeki Devlet ve Türkmen Beylikleri ile İlişkileri

Malazgirt zaferini müteakip Anadolu'ya gelen Türkmen boyları, Karamanlı, Germiyanlı, Ramazanlı, Dulkadirli, Bozulus, Halep, Varsak, Yeni-İl, Turgutlu, Bayburtlu gibi çeşitli isimler altında birleşerek siyasi, askeri ve ekonomik güç birliği

---

¹⁰¹ Mustafa Çetin Varlık, "Çaldıran Savaşı", *DİA*, c. 8, İstanbul 1993, s. 193-195.

¹⁰² İsmail Yiğit, "Memlükler", *DİA*, c. 29, Ankara 2004, s. 93; Feridun Emecen, "Mercidâbık Muharebesi", *DİA*, c. 29, Ankara 2004, s. 175.

¹⁰³ F. Emecen, "Mercidâbık Muharebesi", s. 176.

¹⁰⁴ Feridun Emecen, "Ridâniye Savaşı", *DİA*, c. 35, İstanbul 2008, s. 87-88.

oluşturmuşlardır.¹⁰⁵ Özeroğulları da bu Türkmen gruplarından birisidir ve Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları, Karamanoğulları gibi Türkmen boy ve oymakları ile birlikte Çukurova'nın fethinde önemli rol oynamıştır.

Bu Türkmen gruplarının Anadolu'ya göçleri Malazgirt zaferinden sonra başlamış olmakla birlikte, Moğol istilası sonucu XIII. yüzyıldan itibaren artarak devam etmiştir. Moğol istilasıyla birlikte Anadolu'ya gelen Türkmenler, Selçuklu Sultanlarına itaat etmedikleri gibi Moğollara da tâbi olmak istememişlerdir. Dolayısıyla bu Türkmen gruplarının bir kısmı Bizans uçlarına göç ederken, diğer önemli bir kısmı da Memlûk Devleti'ne sığınmıştır. Memlûk Devleti'ne sığınan ve sayıları kırk bin çadırdan fazla olan bu Türkmenleri Sultan Baybars, Gazze'den itibaren Antakya ve Sis hududuna kadar bütün sahil bölgesine yerleştirmiş ve onlara toprak vermiştir.¹⁰⁶ Bu uygulama Çukurova'nın Türkleşmesi açısından önem arz etmektedir.

Âşıkpaşazade, içinde Özeroğulları'nın da bulunduğu bu Türkmen grubunun Çukurova'ya gelişlerini şu şekilde anlatmaktadır: “*“Adana”, “Tarsus” ve “Mıs (Misis)” ve “Güleğ” ve “Ankşen” kimlerindi ve kimler feth etdi ve Mısırlu bunlara neyledi. ‘Osman Gazi’nin dedesi “Süleyman Şah Gazi” Rum’a gelüb “Ca’ber” kal’asının önünde ne oldu, işitdik kin göçer evler etrâfa dağıldılar. “Üç Ok”un oğlu ve “Kusun Varsakı” ve “Kara İsa” ve “Özer” ve “Gündüz” ve “Kuştemur” bu altı kişi göçleriyle geldiler Çukurova’ya geldiler Yüreğir baş oldu bunlara geldiler. Misis’i aldılar ve Tarsus’u dahi aldılar ve bu şehirlerin kâfiri Ermeni idi, bunlardan ahidle aldılar. Yüreğir öldü, oğlu “Ramazan” kaldı. Ramazan, Kusun’a “Eserkef”i*

¹⁰⁵ Ali S. Bilgili, “Osmanlı’ya Karşı Bir Türkmen Boyu Tarsus Varsakları”, *Osmanlı*, c. 4, Ankara 1999, s. 170.

¹⁰⁶ Cüneyt Kanat, “Memlûkler’in Baybars Zamanındaki (1260-1277) Suriye Çukurova Siyaseti..”, s. 431-432.

kışlak verdi ve Gülek'de Beremedik-i "Tekfurbeli"ni yaylak verdi. Ve Kara İsa'ya "Midilli"yi kışla verdi. Ve Gülek'de Tekfurbeli'ni ve "Elenkışı" yayla verdi. Ve Kuştemur'a Tarsus'u kışla verdi ve Bulgar dağın yayla verdi. Ve Gündüz'e Sis'i kışlak verdi. Sis dağını yayla verdi. Ve Ramazan kendi Adana'yı taht edindi ve bu bâkî kalan beyler buna tâbi' oldular yaylaların yayladılar ve kışlakların dahi kışladılar."¹⁰⁷ Türkmenlerin Çukurova'ya gelişleri Âşıkpaşazade de olduğu gibi Neşri¹⁰⁸, Hoca Sadettin¹⁰⁹ ve Solakzade¹¹⁰ Tarihlerinde de benzer bir şekilde kaydedilmiştir. Oruç Bey Tarihinde ise aynı şekilde anlatılmakta ancak burada Çukurova'ya gelen beylerin Tatar beylerinden Baçu Han'ın oğulları olduğu ve altı

---

¹⁰⁷ Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman*..., s. 225.

¹⁰⁸ "Rivâyetdür ki, Osman Gâzi'nin dedesi Sultan Süleyman Şah Acem'den Rum'a teveccüh idüp gelüp, Ca'ber kal'ası önünde suya boğulmuşıdı. Ol vakt kim, bu göçer-evler dağıldılar, Üç-ok oğlu Yüregir, Kosun ve Varsak ve Kara İsa, ve Özer ve Gündüz ve Kuş-temür, bu zikr olunan yedi kimesneler Süleyman Şah'abu kaziye vâki' olıcak, bunlar göçleriyle gelüp Çukur-ova'da tavattun itdiler...". Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, s. 378.

¹⁰⁹ "Menkuldür ki, 'Osman Gâzi'nin cedd-i büzügvârı Süleyman Şah sâbikan tafsîl olunduğu üzere, 'Acem'den Rum'a teveccüh edüb, Ca'ber kal'ası önünde nehre gark oldukda evlâd-ı emcâdı müteferrik olıcak hem-râhları olan erbâb-ı ihtişâmdan Yüregir ve Kusun ve Kuş Timur ve Varsak ve Kara İsa ve Özer ve Gündüz nâm sâhib-i ihtişâm kimesneler ile ol mahalden göçüp ittifâkla Çukurova'da tavattun eylediler..." H. Sadettin, *Tâcü't-Tevârih*, s. 48.

¹¹⁰ "Menkuldür ki, 'Osman Gâzi'nin cedd-i a'lâları Süleyman Paşa sâbikan tafsîl olunduğu üzere, Cengiz fetretinden vatan-ı aslîlerinden Rum'a teveccüh edüb, Ca'ber kal'ası önünde suya gark oldukda, hem-râhları olan müte'ayyin adamlarından Yüregir ve Kusun ve Kış Timur ve Uzun Varsak ve Kara İsa, bunlar muhteşem kimseler idi ol mahalden göçüp ittifâk ile Çukurova'da tavattun etdiler Yüregir bunlara re'is olub Misis'i ve Adana'yı ve Tarsus'u Ermeni tâ'ifesinin elinden ahd ü âmân ile alub ol tarafda takarrur eylediler." M. H. Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, s. 295-296.

kişi oldukları belirtilmektedir.¹¹¹ İbn Kemal de *Tevârih-i Al-i Osmân* adlı eserinde Çukurova'ya gelen beylerin sayısını 8'e çıkarır ve O da bu beyleri Tatar serdarlarından *Baçu Han*'ın oğulları olarak zikreder.¹¹²

Y. Kurt, Âşıkpaşazade'nin Türkmenlerin Çukurova'ya gelişleri ile ilgili olarak iki yerde yanlışla düştüğünü belirtmekte ve bu yanlışları şöyle açıklamaktadır: “Birinci yanlış, hemen bütün ilk dönem Osmanlı tarihçilerinde görülen ortak bir yanlıştır. İlk Osmanlı tarihçileri, Osmanlı soy kütüğünü Selçuklulara bağlamak çabası ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu “Süleyman Şah Gazi”yi Ertuğrul'un babası ve Osman Bey'in dedesi olarak gösterdikleri gibi Süleyman Şah'ı da 1107 yılında Habur çayını geçerken boğulan I. Kılıçarslan ile karıştırmışlardır. Bilindiği gibi Süleyman Şah 1086 yılında amcasının oğlu Tutuş ile yaptığı savaşta ölmüş ve Halep'de defn edilmiştir. Bu bakımdan Ramazan Bey'in babası ile Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu Süleyman Şah Gazi'nin çağdaş oldukları kabul edilemez bir yanlıştır. Aşıkpaşazade'nin ikinci yanlış ise Misis ve Tarsus'u Ramazan Bey'in babası olarak gösterilen Yüreğir (Yüregird) eliyle zapt ettirmesidir. Adana ve Tarsus 1350 tarihinden sonra Memlük komutanları tarafından ele geçirilmiştir”¹¹³

Y. Kurt'un da belirttiği gibi, Özeroğulları'nın da içinde bulunduğu Türkmen grubunun Çukurova'ya gelişi Âşıkpaşazade ve diğer Osmanlı kroniklerinde olduğunun aksine daha erken bir tarihte değil, daha geç bir tarihte gerçekleşmiş

---

¹¹¹ Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, s. 4-5.

¹¹² İbn Kemal, *Tevârih-i Al-i Osmân, VIII. Defter*, s. 89.

¹¹³ Yılmaz Kurt, *Çukurova Tarihi'nin Kaynakları III*, TTK, Ankara 2005, s. XVII-XVIII.

olmadır. Tufan Gündüz “Anadolu Selçukluları ve Türkmenler” başlıklı makalesinde bu tarihi 1243 Köseadağ Savaşı ve sonrası olarak belirtmiştir.¹¹⁴

Giriş kısmında da belirttiğimiz gibi, tarihi kaynaklarda Özeroğulları'nın isimlerinden bahsedilmesi, genellikle, Memlükler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları, Karamanoğulları gibi devlet ve beyliklerle olan ilişkileri çerçevesinde olmuştur. Bu bağlamda Özeroğulları ile ilgili kaynaklara yansıyan ilk bilgi 1374 yılındaki Sis kuşatması dolayısıyladır. Sis kuşatmasına katılan Türkmen beylerinden biri olan Davud Bey'in Özeroğlu olduğu F. Sümer tarafından belirtilmiştir.¹¹⁵

Sis kuşatmasından sonra Özeroğulları, 1378/79 yılında Memlüklerin Halep valisi Timurbay tarafından Türkmenleri yola getirmek üzere yapılan seferde, Ramazanoğulları ve Dulkadiroğulları ile birlikte hareket ederek Demir-Kapı'da Memlük kuvvetlerini yenilgiye uğrattılar.¹¹⁶ Memlüklerin bu yenilgisi Türkmenlerin itaatsizliklerini arttırdı. Dulkadiroğulları 1382 yılında Özeroğulları'nın da desteğini alarak Halep'e doğru saldırıya geçti. Ancak Halep valisi Yelboğa Nasırî,

---

¹¹⁴ “Köseadağ savaşı bir yandan Anadolu'da Moğol hâkimiyetinin yolunu açarken aynı zamanda Anadolu'ya yoğun bir Türkmen nüfusu gelmesine neden olmuştur. Bu durum Moğol hâkimiyetinin ulaşamadığı yerlerde yarı bağımsız hareket eden aşiret reislerinin idaresinde yeni Türkmen beyliklerinin doğmasına yol açmıştır. Bu ikinci göç dalgası ile Anadolu'ya gelen Türkmenlerden bir kısmı Memlük Devleti'nin topraklarına girmişler; Memlük Sultanı da bu Türkmenlere Gazze'den Diyarbekir'e ve Antakya'ya kadar olan sahada yurt vermiştir. Avşar, Döğer, İnallu, Doğançlı, Özeroğulları, Gündüzlü Avşarı, Bozoklu ve Üçoklu gibi isimlerle anılan bu Türkmenler Memlük Devleti'nin askeri gücüne önemli bir destek sağlamışlardır.” Tufan Gündüz, “Anadolu Selçukluları ve Türkmenler”, *Bozkırın Efendileri*, Yeditepe yay., İstanbul 2009, s. 65.

¹¹⁵ F. Sümer, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...”, s. 62.

¹¹⁶ R. Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, s. 22.

Türkmenlerin akınlarına mani olmak için emrindeki kuvvetlerle harekete geçerek Aslantu geçidine kadar ilerledi. Dulkadir beyi Halil Bey'in kaçtığını öğrenen Yelboğa, geri dönerek, Dulkadirli'lere yardım ettiği için Özeroğulları üzerine yürüdü. Yelboğa, Özeroğulları'na tâbi Türkmenlerin bir kısmını öldürüp çadırlarını yağmaladıktan sonra Maraş'a oradan da Halep'e döndü.¹¹⁷

1383 yılında ise Özeroğulları, Ramazanoğulları ve Burnasoğulları ile birlikte yol kesmek, Anadolu hacılarını soymak, Sis'i Memlûklerin elinden almak için Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey ile ittifak yapmakla suçlanıyordu. Bunun üzerine Memlûklerin Halep valisi Yelboğa, gerek Üçoklu, gerekse Bozoklu Türkmenleri itaat altına almak için tekrar faaliyete geçti ve Özeroğulları'ndan birisini de rehin aldı. Bu duruma kızan Özeroğulları, Yelboğa'nın itaat etmedikleri takdirde saldıracağına dair tehdidine aldırış etmedikleri gibi, Ayas'dan Halep'e dönüşü sırasında Yelboğa'ya saldırdılar. Zor durumda kalan Memlûk kuvvetleri ancak Halep'ten gelen destek sayesinde kurtuldu.¹¹⁸

Sis kuşatması ve sonrasındaki süreçten sonra Özeroğulları'na kaynaklarda 1411 yılında Antakya'yı kuşatmaları dolayısıyla rastlıyoruz. Özeroğulları, 1411 yılı başlarında veya daha öncesinde Antakya'yı kuşatarak şehri zapt etmiş ve şehrin valisi Cambek'i de ele geçirmiştir. Fakat aynı yıl içinde Gündüzoğulları'ndan Gördü Bey, Antakya'yı Özeroğulları'nın elinden almıştır. Bu kuşatma sırasında

---

¹¹⁷ R. Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, s. 24; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 62; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 137-138.

¹¹⁸ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 5, s. 157; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 63; F. Sümer, "Ramazanoğulları", *DİA*, c. 34, s. 443; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 144-146; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 139.

Özeroğulları'nın beyi de tutuklanmıştır. Aşağıda da bahsedeceğimiz gibi bu bey Şam'da tutuklu iken 1416 yılında vefat eden Aydoğmuş'tur.¹¹⁹

1417 yılında ise Özeroğulları'ndan Davud Bey, Ramazanoğlu İbrahim Bey ile birlikte, Memlûk hükümdarı Melik Müeyyed Şeyh Humus'ta iken yanına giderek ondan af dilemiştir. Fakat kaynaklarda bu affın sebebi hakkında her hangi bir açıklama yoktur. Memlûk hükümdarı, katına gelen Özeroğlu Davud'a ve nökerlerine, Ramazanoğlu İbrahim Bey ve maiyetine yaptığı gibi, hilatler giydirerek bol para ve silah verdikten sonra onu Amik'teki yurduna göndermiştir.¹²⁰ Âşıkpaşazade de bu olay şöyle geçmektedir: *“Ta Mısır'da “Sultan Şeyh” sultan olunca. O kim “Sultan Özer”in bir oğlu kardaşlarından kaçdı Haleb'e vardı. Mısır Sultanı'na haber gönderdiler kim “Özeroğlu Davud” eydür kim, Sultanım himmet etsün Özer İli'nin sultanıma alıvireyin” der deyu. Sultan Haleb Bey'ine emir etdi, 'azîmü'l-leşker cem' etdiler. Davud'la vardılar Özer vilâyetini feth etdiler, Davud'a verdiler, Özer İli Mısırlu elinde oldu. Vilayet-i Özer'i bir nice bölük etdiler subaşılık, Özer oğlanlarının bâkisine bahş etdiler. Andan sonra “Gündüzoğlu”na İl verdiler, Gündüzoğlanlarından kaçdı. Mısır'a vardı. Ayaş kal'asın Mısır'a verdiler, Mısırlı içine kul kaçdı. Andan sonra Ramazanluya İl verdiler, Ramazanludan “İbrahim Bey” kaçdı Mısır'a vardı. Mısırlu ana leşker verdi, geldi Adana'ya karındaşlarını koğdu, Mısırlu kal'asına kul kodu. Kuştemuroğlu Sis'i Mısırluya verdi. Mısır dahi*

---

¹¹⁹ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 6, s. 418; F. Sümer, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...”, s. 63; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, c. 2, s. 756; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 151.

¹²⁰ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 6, s. 439; F. Sümer, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...”, s. 63. K. Y. Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, s. 154; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 212; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 154.

evvelki Bey oğlanlarının tiz tiz azl etdiler, ve birbirine beylik verdi... ”.¹²¹ Neşri ise şu şekilde aktarmaktadır: “Özer’in bir oğlu karındaşlarından kaçup, Halep’e vardı. Mısır sultanı Şeyhi’ye haber gönderdiler kim, Özer’in oğlu Davud, karındaşları arasından kaçup Halep’e geldi. Eydür ki: “Sultanım bana himmet etsin, Özer’in ilini ana alaverelüm.” Sultan Halep naibine emr edüp, azim leşker cem edüp, Davud’a koşdular. Varup Özer vilayetini feth etdi. Eğerçi Özer ilini Davud’a alıverdiler, amma Mısırlu elinde oldu. Andan subaşılık böldiler, Özer oğlanlarına bahş etdiler”.¹²² Oruç Bey¹²³, Hoca Sadettin¹²⁴ ve Solakzade¹²⁵ tarihlerinde de benzer bir anlatım söz konusudur. İbn Kemal ise şöyle aktarmaktadır: “Özeroğlu Davud Bey hısımlarına hasm olub sultân-ı Mısır’a itâ’at etdi. Kardeşlerinin elinden atası yurdun alıb kendüye döndürdü. Ayas hisârını ihtiyârıyla sultana verdi. Ol diyâr Çerkes’in oldu.”¹²⁶

¹²¹ Âşık Paşazade, *Tevârih-i Al-i Osman...*, s. 226.

¹²² Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, s. 379.

¹²³ Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, s. 6.

¹²⁴ “Özer’in Davud nâm oğlu birâderlerinden kaçub Halep’e vardı ve Sultân-ı Mısır’dan istimdâd edüb özer vilâyetini sultâna tahlîs etmeyi ta’ahhüd eyledi. Sultân-ı Mısır dahi Halep nâ’ibini ‘azîm-i leşker ile Davud’a koşub Özer’in vilâyetine gönderdi. Ol vilâyet teshîr olundukda eğer çi eyâleti Davud’a tevcîh olundu lâkin ‘azl ü nasb Sultân-ı Mısır elinde idi ve ol etrâfdan ba’zı mevâzi-i efrâz edüb Özer’in evlâdına bahş eylediler...” H. Sadettin, *Tâcü’t-Tevârih*, s. 48-49.

¹²⁵ “Özer’in bir kaç evlâdı kalub babaları mülkünü mabeynlerinde taksîm edemeyüb Davud nâm bir oğlu birâderlerinden kaçub Halep’e vardı ve Sultân-ı Mısır’dan imdâd taleb edüb Sultân-ı Mısır dahi Halep emirü’l-ümerâsını ‘azîm leşker ile Davud’a koşub Özer’in vilâyetine gönderdi ol vilâyet musahhar oldukda eğer çi eyâleti Davud’a tevcîh olundu ve lâkin ‘azl ü nasb Sultân-ı Mısır elinde idi.” M. H. Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, s. 296.

¹²⁶ İbn Kemal, *Tevârih-i Al-i Osmân, VIII. Defter*, s. 89.

1419 yılında ise Ramazanoğulları'ndan İbrahim Bey'in üzerine gönderilen Şam valisi Tenbek Mik'in yanında, İbrahim Bey'in yerine tayin edilmiş olan kardeşi Hamza Bey ve Özeroğlu Davud Bey de vardı.¹²⁷

1424/25 yıllarında ise bilinmeyen bir nedenden dolayı Özeroğulları ile Ramazanoğulları arasında savaş çıktığı kaynaklara yansımıştır. Ancak bu savaşın sonucunun ne olduğu ve Ramazanoğulları ile Özeroğulları'nın arasının neden açıldığı konusunda kaynaklarda bir bilgiye rastlanmıyor. Savaş esnasında Memlûk Sultanı Barsbay'ın Özeroğulları'na yardım etmek üzere önce Halep askerini ardından Şam askerini göndermesi, Memlûk hükümdarının bu savaşla ilgili olabileceği kanısını uyandırmaktadır.¹²⁸ Memlûk hükümdarının Özeroğulları'na neden yardım ettiği konusunda bir bilgi mevcut olmasa da bu durum Memlûk hükümdarlarının bölgedeki çıkarları doğrultusunda uyguladıkları siyasetin bir sonucu olabilir. Bizce Memlûkler bölgedeki Türkmen beylerinin ya da beyliklerinin buldukları bölgede güç kazanarak tam bağımsız olmalarını istememektedirler. Bu nedenle de genellikle bölgede güçlü olana karşı zayıf olanı desteklemişlerdir. Dolayısıyla Sultan Barsbay'ın da Özeroğulları ile Ramazanoğulları arasında çıkan bu savaşta Özeroğulları'nı desteklemesinin bu politikanın bir sonucu olma ihtimali yüksektir.

El-Ayni'nin *İkdu'l- Cuman* adlı eserinde 1429 yılında Memlûk Sultanı Melik el-Eşref Barsbay'ın yanına Türkmen beylerinden bir grubun geldiği yazmaktadır. Bu

---

¹²⁷ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 6, s. 500; Tağrıberdi, *En-nücumüz-zâhire*, c. 13, s. 232; İbni Tağrıberdi, *En-Nücumü'z-zâhire, (Parlayan Yıldızlar)*, s. 430; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64; K. Y. Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, s. 153.

¹²⁸ F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64; K. Y. Koprıman, *El-Ayni'nin İkdu'l- Cuman'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi İle İlgili Kayıtlar*, s. 98; ; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 238; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 162.

Türkmen beyleri arasında Adana, Misis ve diğer yerlerde yerleşmiş bulunan Ramazanoğulları'nın beyi olan Mehmed Bey, Derbsak ve yöresi ülkelerinin sahibi Emir Davud b. Özer ve Varsak Türkmenlerinin ileri gelenlerinden birçokları ve Şeyzar ülkesi hâkimi Sakalsızoğlu ve daha birçok bey de yer almaktadır.¹²⁹

Bertrandon De La Broquère'in seyahatnamesinde, 1432 yılında Özeroğulları ve Ramazanoğulları Türkmenlerinin Çukurova kıyılarına, Antakya çevresine ve Amanos dağlarının vadilerine yerleşmiş oldukları ve buraları konaklama yeri yaptıkları belirtilmektedir.¹³⁰ Ancak seyahatnamede Özeroğulları beyinin kim olduğu hakkında bir bilgi yoktur.

1435 yılında ise Özeroğulları'nı Karamanoğulları ile işbirliği içinde görmekteyiz. Karamanoğlu İbrahim Bey, Dulkadiroğlu Süleyman Bey'in elinde bulunan Kayseri üzerine yürüdüğünde yanında Ramazanoğulları'ndan başka, Özeroğulları ve Gündüzoğulları da vardı.¹³¹

Özeroğulları'nın 1439 yılında, daha önce aralarında savaş olmasına rağmen, Ramazanoğulları'na yardım ettiğini görüyoruz. Ramazanoğulları'nın beyi olan Eylük, Memlûk Sultanı Çakmak'tan aldığı yardımla Varsak beylerinden Karaoğlu

---

¹²⁹ K. Y. Koprıman, *El-Aynî'nin İkdu'l- Cuman'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi İle İlgili Kayıtlar*, s. 123; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 238; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 163.

¹³⁰ Bertrandon De La Broquiere, *Bertrandon de la Broquiere'in Denizaşırı Seyahati*, çev. İlhan Arda, İstanbul 2000, s. 167.

¹³¹ F. Sümer, "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 166-167.

Musa üzerine yürürken yanında yer alan Türkmen grupları arasında Özeroğulları da bulunuyordu.¹³²

II. Murad'ın son zamanlarında Anadolu'da dolaşmaya başlayan Safevi hanedanından Şeyh Cüneyd, Arsuz dağındaki ıssız bir kaleyi Bilaloğlu'ndan isteyerek yurt edinmişti. Fakat Haleb askerinin hücumu sonucunda orada barınamayarak Canik tarafına gitmek üzere yola çıkmış, bu sırada kendisini yakalamak isteyen Özeroğulları'na sahip olduğu her şeyi vermek zorunda kalmıştı.¹³³

II. Murad döneminden 1485 yılına kadar yaklaşık olarak 35 yıl kaynaklarda Özeroğulları hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Özeroğulları'nın bu tarihte kaynaklara geçmesi ise Osmanlı-Memlûk mücadelesinde yer almaları dolayısıyladır. Şöyle ki II. Bayezid zamanında Osmanlı ordusu Çukurova'ya girdiği zaman Ceyhan yakınlarında yapılan şiddetli savaşta, Ramazanoğlu Ömer Bey ve Gündüzoğlu Mehmed Bey'le birlikte Özeroğlu Mekki Bey'in de yer aldığı kaynaklarda geçmektedir.¹³⁴ Yapılan savaş sonucunda Ramazanoğlu Ömer Bey'in esir alındığı, Gündüzoğlu Mehmed Bey'in öldüğü belirtilmekle birlikte, Mekki Bey'in akıbeti hakkında hiç bir şey söylenmemektedir.¹³⁵

---

¹³² F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64.

¹³³ Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman...*, s. 266; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64.

¹³⁴ Ş. Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfûz Mücadelesi", s. 352; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64; Shai Har-el, *Struggle for Domination in the Middle East, The Ottoman-Mamluk War 1485-91*, E.J. Brill, Leiden-Newyork-Köln 1995, s. 138.

¹³⁵ F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 65; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 298; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 184.

Görüldüğü üzere Osmanlı öncesi Özeroğulları hakkında kaynaklar sınırlı bilgiler içermektedir. Bu sınırlı bilgiler çerçevesinde Özeroğulları'nın tarihini aydınlatmak güçtür. Yukarıda da görüldüğü üzere aile hakkındaki bilgiler genellikle ya Memlûklerle ya da diğer Türkmen beylikleri ile olan ilişkileri çerçevesinde kaynaklara yansımıştır. Dolayısıyla bu sınırlı bilgilerle sağlıklı bir aile şeceresi çıkarmak ve ailenin tarihini tam olarak aydınlatmak mümkün değildir. Ancak şunu diyebiliriz ki; her ne kadar bu sınırlı bilgiler Özeroğulları'nın önemsiz bir Türkmen topluluğu olarak gözükmese, neden olsa da, aslında yer aldıkları olaylar açısından bakıldığında Özeroğulları'nın, Memlûkler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları gibi devlet ve beylikler ile birlikte bölge siyasetinin önemli aktörlerinden biri olduğu göze çarpmaktadır.

1.3.3. Özer Beyleri

1.3.3.1. Özer Bey

Özer Bey'in ne zaman yaşadığını ve hangi dönemde Çukurova'ya geldiğini kesin olarak bilemiyoruz. Özeroğulları'na adını veren Özer Bey'in adı, Âşıkpaşazade¹³⁶ Neşri¹³⁷, Hoca Sadettin¹³⁸ ve Solakzade¹³⁹ Tarihlerinde Süleyman Şah Gazi'nin Caber Kalesi¹⁴⁰ önünde boğulmasının ardından Çukurova'ya gelen beyler arasında geçmektedir.

---

¹³⁶ Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman...*, s. 225.

¹³⁷ Neşri, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, s. 378.

¹³⁸ H. Sadettin, *Tâcü't-Tevârih*, s. 48.

¹³⁹ M. H. Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, s. 295-296.

¹⁴⁰ Aydın Taneri, Caber kalesinde mezarı bulunan kişinin kim olduğu konusunun tartışmalı olduğunu belirtmektedir. Bunu Taneri şu şekilde açıklar: *Caber kalesindeki türbenin üzerinde, mezarın Süleyman Şah'a ait olduğunu belirten bir levha bulunmakla birlikte bu zatın kimliği tartışmalıdır.*

Özer Bey'in adı Oruç Bey Tarihi'nde¹⁴¹ ve İbn Kemal'in *Tevârih-i Al-i Osmân*¹⁴² isimli eserinde de Çukurova'ya gelen beyler arasında geçmektedir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi her iki kronikte de Çukurova'ya gelen beyler, Tatar beylerinden Baçu Han'ın oğulları olarak zikredilmektedir.

1.3.3.2. Davud Bey

Davud Bey'in adı kaynaklarda 1374 yılındaki Sis kuşatması dolayısıyla yer almaktadır. Sis kuşatmasına katılan Türkmen beylerinden biri olan Davud Bey'in Özeroğlu olup olmadığı hakkında net bir şey söylemek mümkün olmasa da, daha öncede belirttiğimiz gibi, F. Sümer, Davud Bey'in bu aileye mensup olduğunu düşünmektedir.¹⁴³

---

*Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurucusu sıfatıyla Anadolu Türkleri arasında gazilik payesini kazanmış ve efsanevî bir hüviyet almıştır. Bazı Osmanlı tarih yazarları tarafından Osmanlıların cediti sayılan Ertuğrul Gazi'nin babası Süleyman Şah ise Urfa tarafında bulduktan sonra Fırat'ı geçerken boğulmuş ve Caber Kalesi önüne gömülmüştür. Enveri bu Süleyman Şah'ı Kutalmış'ın oğlu sayarak Selçuklu sultanının ne şekilde Osmanlı şeceresine intikal ettiğini gösterir. Hâlbuki kaynaklar Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın Suriye Selçuklu Sultanı Tutuş ile savaşırken öldüğünü (1086) ve Halep Kapısı'nda defnedildiğini zikrederler. Bazı Osmanlı tarihlerinde görülen bu karışıklık muhtemelen Süleyman Şah'ın, Fırat'ın kolu Habur ırmağında 1107 yılında boğulan I. Kılıçarslan ile karıştırılmış olmasından ileri gelmiştir. Ancak eski Osmanlı tarihçilerinden itibaren asırlar boyunca Süleyman Şah'a izafe edilip kutsî bir hâtura olarak yaşatılan ve folklorik bir değer taşıyan Türk mezarı rivayetini de tamamıyla reddetmek mümkün değildir. Bkz. Aydın Taneri, "Ca'ber Kalesi", *DİA*, c. 6, İstanbul 1992, s. 526.*

¹⁴¹ Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, s. 4-5.

¹⁴² İbn Kemal, *Tevârih-i Al-i Osmân, VIII. Defter*, s. 89.

¹⁴³ F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 62.

1.3.3.3. Aydoğmuş Bey

Davud Bey'den sonra karşımıza Özeroğlu olarak Aydoğmuş Bey çıkmaktadır.¹⁴⁴ Aydoğmuş Bey hakkında da kaynaklarda bilgi yok denecek kadar azdır. Ne zaman doğduğu ya da hangi yıllarda Özer Bey'i olduğu ise bilinmemektedir. Kaynaklarda, Aydoğmuş Bey'in 1411 yılında Özeroğulları'nın elinde bulunan Antakya'nın Gündüzoğlu Gördü Bey tarafından kuşatılması sonucunda rehin alındığı ve 1416 yılında tutuklu iken Şam'da öldüğü belirtilmektedir.¹⁴⁵

1.3.3.4. Davud Bey

Aydoğmuş'tan sonra ise Özer Beyi olarak karşımıza yine Davud Bey çıkmaktadır. Bu Davud Bey'in 1374 Sis kuşatmasında yer alan Davud Bey'le aynı kişi mi yoksa farklı kişiler mi oldukları hakkında net bir şey söylemek güçtür. Davud Bey, 1417 yılında Ramazanoğlu İbrahim Bey ile birlikte, Memlük hükümdarı Melik Müeyyed Şeyh Humus'ta iken yanına gelerek ondan af dilemiştir. Fakat kaynaklarda bu affın sebebi hakkında her hangi bir açıklama yoktur. Memlük hükümdarı katına gelen Özeroğlu Davud'a ve nökerlerine, Ramazanoğlu İbrahim Bey ve maiyetine

---

¹⁴⁴ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 6, s. 418; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 63; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 151.

¹⁴⁵ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 6, s. 418; Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman...*, s. 225; Neşrî, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, s. 378; H. Sadettin, *Tâcü't-Tevârih*, s. 48; M. H. Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, s. 295-296; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 63; F. Sümer, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, c. 2, s. 756; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 151.

yaptığı gibi, hilatler giydirerek bol para ve silah verdikten sonra onu Amik'teki yurduna göndermiştir.¹⁴⁶

Bu olay dışında Davud Bey'in adı iki farklı tarihte daha geçmektedir. Bunlardan ilki 1419 yılındadır. Bu tarihte Ramazanoğulları'ndan İbrahim Bey'in üzerine gönderilen Şam valisi Tenbek Mik'in yanında yer alan beyler arasında, İbrahim Bey'in yerine tayin edilmiş olan kardeşi Hamza Bey ile birlikte, Davud Bey'in de adı yer almaktadır.¹⁴⁷ İkinci olarak ise 1429 tarihinde Davud Bey'in adı kaynaklara yansımıştır. Kaynaklar, belirtilen tarihte Memlûk Sultanı Melik el- Eşref Barsbay'ın yanına Türkmen beylerinden bir grubun geldiğini yazmaktadır. Bu Türkmen beyleri arasında Adana, Misis ve diğer yerlerde yerleşmiş bulunan Ramazanoğulları'nın beyi olan Mehmed Bey, Varsak Türkmenlerinin ileri gelenlerinden birçokları, Şeyzar ülkesi hâkimi Sakalsızoğlu ve daha birçok beyle birlikte Davud Bey'in de adı bulunmaktadır. Davud Bey burada Derbsak ve yöresi ülkelerinin sahibi olarak belirtilmiştir.¹⁴⁸

---

¹⁴⁶ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 6, s. 439; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 63. K. Y. Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, s. 154; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 212; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 154.

¹⁴⁷ Makrizi, *Kitabü's-süluk...*, c. 6, s. 500; Tağrıberdi, *En-nücumüz-zâhire*, c. 13, s. 232; İbni Tağrıberdi, *En-Nücumü'z-zâhire, (Parlayan Yıldızlar)*, s. 430; F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64; K. Y. Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, s. 153.

¹⁴⁸ K. Y. Koprıman, *El-Aynî'nin İkdu'l- Cuman'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi İle İlgili Kayıtlar*, s. 123; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 238; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 163.

1.3.3.5. Mekki Bey

Mekki Bey, Özeroğulları'nın beyi olarak 1485 yılında karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihe kadar yaklaşık olarak 35 yıl kaynaklarda Özeroğulları hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. II. Bayezid zamanında Osmanlı ordusu Çukurova'ya girdiği zaman Ceyhan yakınlarında yapılan şiddetli savaşta, Ramazanoğlu Ömer Bey ve Gündüzoğlu Mehmed Bey'le birlikte Özeroğlu Mekki Bey'in de adı zikir edilmektedir.¹⁴⁹ Yapılan savaş sonucunda Ramazanoğlu Ömer Bey'in esir alındığı, Gündüzoğlu Mehmed Bey'in öldüğü belirtilmekle birlikte, Mekki Bey'in akıbeti hakkında hiç bir şey söylenmemektedir.¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Ş. Tekindağ, "II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfuz Mücadelesi", s. 352; F. Sümer, "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 64; Shai Har-el, *Struggle for Domination in the Middle East, The Ottoman-Mamluk War 1485-91*, E.J. Brill, Leiden-Newyork-Köln 1995, s. 138.

¹⁵⁰ F. Sümer, "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 65; K. Solak, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, s. 298; F. A. Yiğit, *Memlûklar Döneminde Çukurova*, s. 184.

BÖLÜM 2

OSMANLI DÖNEMİNDE ÖZEROĞULLARI VE ÖZER İLİ (ÜZEYİR) SANCAĞI

2.1. Osmanlı Döneminde Özeroğulları

Özeroğulları'nın hâkimiyetinde olan bölge, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi esnasında Osmanlı topraklarına katılmış ve sancak statüsü kazandırılarak yönetimi bu aileye bırakılmıştır. Osmanlı devrinde özellikle Anadolu'daki sancakların, ağırlıklı olarak, eski beylikler dönemindeki sınırlarını muhafaza ettikleri görülmektedir. Yani Osmanlılar, beylikleri kendi topraklarına kattıklarında o dönemdeki coğrafi sınırları fazla bozmaksızın sistemleri içine alma yoluna gitmişlerdir.¹⁵¹ Bu durum Osmanlıların, idareleri altına aldıkları yeni topraklarda hâkimiyetlerini yavaş yavaş kurma politikalarından kaynaklanmış olabilir. Şöyle ki Osmanlılar, öncelikle ele geçirdikleri bölgenin sosyal yapı ve ekonomik özelliklerini dikkate alarak eski kanun ve uygulamaları bir süre devam ettiriyorlardı. Ardından yeni kanun ve uygulamaları eskilerin yerine geçirerek kendi egemenliğini tesis ediyorlardı.¹⁵² Ramazanoğulları örneğinde bunu açık olarak görmemiz mümkün. Ramazanoğulları'nın hâkimiyet merkezi olan Adana, bu beyliğin barış yoluyla Osmanlı'ya tabi olması sonucu, sancak statüsü kazandırılmış ve yönetimi yurtluk-ocaklık¹⁵³ olarak uzun yıllar Ramazanoğulları'na bırakılmıştır.¹⁵⁴

---

¹⁵¹ İ. Şahin, "Sancak", *DİA*, c. 36, İstanbul 2009, s. 98.

¹⁵² Ö. L. Barkan, "Osmanlı Devrinde Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Bey'e Ait Kanunlar", *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I, Gözlem Yay., İstanbul 1980, s. 546.*

¹⁵³ Yurtluk-ocaklık hakkında daha geniş bilgi için bkz.: Orhan Kılıç, "Yurtluk-Ocaklık ve Hükümet Sancaklar Üzerine Bazı Tespitler", *OTAM*, S. 10, Ankara 1999, s. 119-137; Orhan Kılıç, "Ocaklık Sancakların Osmanlı Hukukunda ve İdari Tatbikattaki Yeri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler*

Özeroğulları için de benzer bir durum söz konusudur. Ramazanoğulları gibi büyük bir beylik olmamasına rağmen, hem barış yoluyla Osmanlı topraklarına katılmaları hem de bölgedeki etkin konumları dolayısıyla, Özeroğulları'na da yönetim ayrıcalığı tanınmıştır denilebilir. Ancak bu ayrıcalık, Ramazanoğulları ile kıyaslandığında, çok kısa bir dönemi kapsamaktadır.

Özeroğulları, fetih sonrası oluşturulan Özer İli (Üzeyir) sancağında, sancakbeyi ya da dirlik sahibi olarak, idari amir konumunda bölgedeki etkilerini devam ettirmişlerdir. Bu bağlamda, Osmanlı fethi öncesinde de Özeroğulları'nın beyi olduğunu kaynaklardan öğrendiğimiz¹⁵⁵ Ahmed Bey, Özer İli (Üzeyir)'nin ilk sancakbeyi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dergisi, c. 11, S. 1, Elazığ 2001, s. 257-274; Fatih Gencer, "Merkezileşme Politikaları Sürecinde Yurtluk-Ocaklık Sisteminin Değişimi", *AÜDTÇFTAD.*, S. 49, Ankara 2011, s. 75-96.

¹⁵⁴ Adana'nın Osmanlı hâkimiyetine geçiş süreci ve yurtluk ocaklık statüsü için bkz. Y. Kurt, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, s. 17-20, 30.

¹⁵⁵ "Zıkr olunan hasıl ve kavm akçası Özer Sancağı Beyi müşârün ileyh Ahmed Bey'ün kadîmü'l-eyyâmdan ... eben an ceddin tasarrufunda olduğu ecilden der-i devletden dahi mezkûrun kadîmden tasarrufunda olub tasarruf ede geldiği yedlerine ber-karar-ı sabık mutasarrıf ola deyu fermân olunmağın..." *BOA. İD. 109*, s. 12. Ayrıca Enver Çakar tarafından yayınlanan 1522 tarihli kanunnamede de Ahmed Bey, boy beyi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bkz.: Enver Çakar, "Kanuni Sultan Süleyman Kanun-nâmesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 12, S. 1, Elazığ 2003, s. 281. Bu kanunnamenin tarihi ile ilgili E. Çakar, 1523 yılında hazırlandığını belirtmekle birlikte 1522 yılındaki durumu yansıttığı için tarihini 1522 olarak vermiştir. A. Akgündüz ise bu kanunnamenin tarihini 1521 olarak göstermiştir. Karşılaştırma için bkz. E. Çakar, "...1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı", s. 264; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c. 3, Fey Vakfı yay., İstanbul 1991, s. 486. Her ne kadar kanunname tarihi E. Çakar tarafından 1522 olarak verilmiş olsa da, Özer

Ahmed Bey, Özer İli (Üzeyir) sancağının ilk tahrir defterinde *Ahmed Bey bin Özer* olarak geçmektedir.¹⁵⁶ Buradaki Özer adı, Ahmed Bey'in baba adı olabileceği gibi, O'nun Özeroğlu soyundan geldiğini belirtmek için de kullanılmış olabilir.

Ahmed Bey¹⁵⁷, 1521'den 1529 yılına kadar sekiz yıl Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi görevini sürdürmüştür. Kaynaklarda belirtildiği üzere yeğeni Seydi Bey tarafından çıkarılan bir isyan sonucu öldürülmüştür.¹⁵⁸ Seydi Bey'in neden isyan ettiği ve amcasını neden öldürdüğü konusunda kaynaklarda bir bilgi mevcut değildir. Ancak biz sancağın yönetimiyle ilgili aile arasında bir iktidar kavgası yaşandığını ve Seydi Bey'in de bundan dolayı böyle bir isyan çıkarmış olabileceğini düşünüyoruz. Ayrıca bu isyan'ın ailenin yönetim ayrıcalığının ellerinden alınmasına neden olduğu kanaatindeyiz.

Ahmed Bey, 1521 yılında 254.196 Halebî akça¹⁵⁹ hassa sahiptir. 1522/23'de 146.444 akça¹⁶⁰, 1526/27'de ise 146.000 akça¹⁶¹ geliri bulunmaktadır. Ahmed Bey'in

---

İli'nin sancak olarak teşkilatlandırılmadan önceki durumunu yansıttığından dolayı, Özer İli açısından değerlendirdiğimizde biz kanunnamenin 1521 ve öncesine ait verileri içerdiğini düşünmekteyiz.

¹⁵⁶ BOA. TD. 110, s. 7.

¹⁵⁷ 1521 tarihli icmal defterinde iki farklı yerde “*an tahvil-i Ahmed Bey ki müteveffa şod*” kaydı düşülmüştür. Bu kayda göre Ahmed Bey ölmüştür. Bu kaydın neden düşüldüğü konusunda bir şey söyleyemiyoruz. Ancak Ahmed Bey'in hem 1522/23 hem de 1526/27 tarihli sancak tevcih listesinde yine sancakbeyi olarak karşımıza çıkmasından dolayı bir kâtip hatası olabilir ya da daha sonraki bir dönemde derkenar olarak ilave edilmiş olduğu düşünülebilir. Karşılaştırma için bkz.: BOA. İD. 109, s. 33, 34; TSMA. D. 10057, vrk. 6a; TSMA. D. 5246, vrk. 6a.

¹⁵⁸ Peçevi İbrahim, *Peçevi Tarihi*, c. I, s. 126-127; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, s. 347-348.

¹⁵⁹ BOA. İD. 109, s. 12. Ancak aynı defterde toplam yekûn 251.196 olarak gösterilmiştir. BOA. İD. 109, s. 11.

gelirlerini 1522/23 ve 1526/27 tarihlerinde Adana, Sis ve Tarsus sancakbeylerinin gelirleri ile kıyaslayacak olursak daha düşük bir gelire sahip olduğu görülmektedir.¹⁶²

Ahmed Bey'in tahrir defterlerinde kendilerine timar tevcih olunmuş olan Abdülkerim ve Uğurlu adında iki oğlu bulunmaktadır.¹⁶³ Abdülkerim 8.998¹⁶⁴ akçalık timara sahip iken, Uğurlu 5.671¹⁶⁵ akçalık timara sahiptir.

Kaynaklarda Ahmed Bey ve çocukları dışında Özeroğlu soyundan gelen ve dirlik sahibi olan kişilerin başından Özeroğlu Hüseyin Bey'in oğlu Şahruh gelmektedir.¹⁶⁶ Defterde Şahruh'un 2.973 akçalık timar tasarruf ettiği kayıtlıdır.¹⁶⁷ Bunun dışında hem Şahruh hem de Hüseyin Bey hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Kaynaklarda geçen diğer bir Özeroğlu ise Ürkmez Bey oğlu Mehmed'dir.¹⁶⁸ "*Mehmed bin Ürkmez bin Özer*" olarak defterde kayıtlı olan Mehmed'in 4.319¹⁶⁹ akçalık timar geliri bulunmaktadır.

---

¹⁶⁰ TSMA. D. 10057, vrk. 6a.

¹⁶¹ TSMA. D. 5246, vrk. 6a; A. Gül, 1526 yılında Ahmed Bey'in 150.000 akça geliri olduğunu belirtmiştir. Gül, bu miktarı verirken TD. 998'i kaynak olarak göstermiştir. Ancak bu defterde sancakbeyinin kim olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Aynı zamanda defterin tarihi de daha önce de bahsettiğimiz gibi 1526 değil 1530'dur. A. Gül, *Üzeyr Sancağı...*, s. 12.

¹⁶² 1522/23'de Adana sancakbeyi 1.870.000 akça, Sis sancakbeyi 200.000 ve Tarsus sancakbeyi 150.000 gelire sahiptir. TSMA. D. 10057, vrk. 6a. 1526/27 tarihlerinde ise yine Adana sancakbeyi 1.870.000 akça, Sis sancakbeyi 180.000 ve Tarsus sancakbeyi 150.000 gelire sahiptir. TSMA. D. 5246, vrk. 6a.

¹⁶³ BOA. İD. 109, s. 31, 33.

¹⁶⁴ BOA. İD. 109, s. 32.

¹⁶⁵ BOA. İD. 109, s. 34.

¹⁶⁶ Defterde "*Şahruh bin Hüseyin bin Özer*" olarak geçmektedir. BOA. İD. 109, s. 13.

¹⁶⁷ BOA. İD. 109, s. 13.

¹⁶⁸ BOA. İD. 109, s. 14.

Yine kaynaklarda geçen diğere bir Özeroğlu ise Seydi Bey'dir.¹⁷⁰ Sicil-i Osmanî'de Seydi Bey, Ahmed Bey'in kardeşi olarak geçmektedir.¹⁷¹ 109 numaralı icmal defterinde Seydi Bey'in Cihanşah, İbrahim ve Seydi¹⁷² adında üç oğlu bulunmaktadır.¹⁷³ Cihanşah 5.464¹⁷⁴, İbrahim 8.878¹⁷⁵, Seydi ise 8.999¹⁷⁶ akçalık timar tasarruf etmektedirler. 1525/26 tarihli defterde Seydi Bey'e 5 adet nöker¹⁷⁷ kaydedilmiştir.¹⁷⁸ Buradaki Seydi Bey'in hangisi olduğu ise belirtilmemiştir.

---

¹⁶⁹ BOA. İD. 109, s. 14.

¹⁷⁰ BOA. İD. 109, s. 24, 31, 33.

¹⁷¹ Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, c. 5, yay. haz.: Nuri Akbayer, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1499.

¹⁷² 1529 yılında isyan eden ve Özer İli (Üzeyr) sancakbeyi olan amcası Ahmed Bey'i öldüren Seydi Bey bu olmalıdır. Bu isyan sırasında Seydi Bey, etrafına topladığı 5.000 kadar kişi ile önce amcası Ahmed Bey'i öldürmüş, ardından Kınık'ta zeamet tasarruf eden Yusuf Bey'i ve Kınık Emmini Hüseyin'i katletmiş, daha sonra ise Berendi ve Ayas'ı yağmalamıştır. Piri Bey'in üzerine gelmesi üzerine de Kars (Kadirli) taraflarına kaçmış olan Seydi, etrafına topladığı asiler ile Sis'i kuşatarak tahrip etmiştir. Sis taraflarında isyancıları ağır bir yenilgiye uğratan Piri Bey, bu ayaklanmayı da bastırmıştır. Bkz.: Peçevi İbrahim, *Peçevi Tarihi*, c. I, s. 126-127; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, s. 347-348. Ayrıca F. Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü* adlı çalışmasında 935 (1529) yılında Özer sancağı (İskenderun-Payas-Dörtüyol Yöresi) beyi olarak Seydi Bey'i zikretmektedir. Ancak kaynak olarak kullandığı Peçevi'de Seydi Bey'in sancakbeyi olduğuna dair bir bilgi yoktur. Karşılaştırma için bkz.: F. Sümer, *Safevî Devletinin Kuruluşu...*, s. 78; Peçevi İbrahim, *Peçevi Tarihi*, c. I, s. 126.

¹⁷³ BOA. İD. 109, s. 24, 31, 33.

¹⁷⁴ BOA. İD. 109, s. 24.

¹⁷⁵ BOA. İD. 109, s. 33.

¹⁷⁶ BOA. İD. 109, s. 32.

¹⁷⁷ Nöker kelime olarak "kul, hizmetçi, ayak işlerine bakan uşak" anlamlarına gelmektedir. Bkz. İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı yay., Ankara 2011, s. 1304. Ayrıca Nöker, boy

Yukarıda zikr ettiğimiz Özeroğulları dışında BOA'ı Kamil Kepeci tasnifinde yer alan 17 Temmuz 1553 tarihli bir Ruus kaydında Üzeyiroğlu (Özeroğlu) neslinden İlyasoğlu Mehmed neslinin Karanu Kapı derbendini muhafaza etmek için uygun olduğu, derbendin muhafaza işini üstleneceği ancak derbende herhangi bir zarar gelmemesi için de timarına terakki talep ettiği, dolayısıyla kendisine üç bin akçalık terakki buyrulduğu yazılıdır.¹⁷⁹ Bu kayıt bize, Özeroğulları'nın, özellikle 1529 sonrası sancakbeyi olma özelliklerini kaybetmeleri ve isim olarak kaynaklarda çok fazla yer almamalarına rağmen, küçük görevlerle bölgede varlıklarını devam ettirdiklerini göstermektedir.

Görüldüğü üzere Osmanlı Devleti, bölgede kendi otoritesini kurana kadar buradaki güçlü ailelere bir süre göz yummuş ve bu aileleri gözetim altında tutmak amacıyla da onları Osmanlı yöneticisi yapmıştır. Eline geçen ilk fırsatta da onları devre dışı bırakmıştır. Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Ramazanoğulları gibi daha güçlü aileler için yönetim ayrıcalığı uzun sürerken, Özeroğulları gibi küçük aileler için süre daha kısadır. Biz Özeroğulları'ndan Seydi Bey'in 1529 yılında isyan etmesini ve amcası Ahmed Bey'i öldürmesini Osmanlı Devleti'nin, merkezileşme politikası çerçevesinde, bölgede kendi otoritesini kurması için bir fırsat olarak değerlendirdiğini düşünüyoruz.

---

beylerine sadakatle hizmet eden ve boy içersindeki birtakım işleri yürüten kimsedir. Bkz. Ali S. Bilgili, "...Tarsus Varsakları", s. 176.

¹⁷⁸ BOA. TD. 450, s. 435, 436.

¹⁷⁹ BOA. KK. D. 210, s. 201. A. Gül, bu belgenin tarihini 1543 olarak belirtmiştir. O, bu tarihte Karanu Kapu derbendinin muhafazası için 20 nefer görevlendirildiğini, görevleri karşılığında bunlara timar tevzi edildiğini ve derbentçi başı olarak ise Özeroğlu İlyas'ın getirildiğini belirtmiştir. Bkz. A. Gül, *Üzeyr Sancağı...*, s. 23.

2.2. Özer İli (Üzeyir) Sancağı

2.2.1. Özer İli (Üzeyir) Sancağı İdari Taksimatı

Özer İli (Üzeyir), coğrafi olarak Gâvur Dağları (Amanos) ile İskenderun Körfezi (Akdeniz) arasında teşekkül eden irili ufaklı yerleşim birimlerinin bulunduğu, bugün Hatay İli¹⁸⁰ sınırları içinde kalan, Dört Yol-İskenderun hattı boyunca uzanan köy ve mezralardan oluşan bir sancaktır. Daha öncede bahsettiğimiz gibi sancak olarak Osmanlı idari sistemine, bölgedeki pek çok sancak gibi, Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi esnasında katılmıştır. Osmanlı yönetim geleneği icabı fetih ya da katılımı takip eden yıllarda yöre tahrir edilmiş ve yörede hâkim olan eski idareciler, katılım veya fetih işlemlerinden birine göre ya yeniden atanmış ya da yerlerine Osmanlı yöneticileri getirilmiştir.¹⁸¹ Bu bağlamda sancak olarak ilk tahriri 1521 yılında yapılmıştır.¹⁸²

Bölgenin Osmanlı hâkimiyetine geçmesinden sonra, bölgedeki eski Memlûk idarî teşkilatını bozmayan¹⁸³ Osmanlı Devleti, bölgede iki eyalet teşkil etmiştir. Bu eyaletler Arap¹⁸⁴ ve Mısır'dır.¹⁸⁵ Özer İli (Üzeyir) 1517 tarihli sancak tevcih

---

¹⁸⁰ Günümüzde ise Özeroğulları'nın yaşadığı bölge Hatay sınırları içinde kalmakta ve Dört Yol ilçesine bağlı Özerli adında bir mahalle bulunmaktadır. F. Sümer, "Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar...", s. 62.

¹⁸¹ Yunus Koç, "XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Kiğı Sancağı'nda İskân ve Toplumsal Yapı", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, Konya 2004, s. 130.

¹⁸² *BOA. TD. 110*, s. 7.

¹⁸³ Bruce Masters, "Halep", *DİA*, c. 15, İstanbul 1997, s. 245.

¹⁸⁴ Arap eyaleti, Suriye, Filistin ve Anadolu'nun doğu, güney ve güneydoğusundaki sancakları kapsayan geniş bir coğrafyada kurulmuştur. Bazen aynı adla bazen de Şam vilayeti olarak adlandırılan Arap eyaleti Memlûk niyabet teşkilatı esas alınarak Halep ve Şam olmak üzere iki idarî ünite şeklinde teşkilatlandırılmıştır. Bu şekildeki bir idarî teşkilatlanmaya Memlûklerin Şam Naibi Canberd Gazâlî'nin Osmanlı tarafına geçmesi neden olmuş ve bu hareketinden dolayı Şam yönetimi kendisine bırakılmıştır; ancak 1520'den sonra Gazâlî'nin isyan etmesi nedeniyle Arap eyaletinin Şam bölümü

listesinde¹⁸⁶ Arap (Şam) eyaletinin sancakları arasında yoktur. Bunun nedeni sancağın tahririnin henüz bitirilmemiş olması olabilir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Özer İli (Üzeyir)'nin ilk tahriri 1521 tarihlidir¹⁸⁷. A. S. Bilgili ve A. Gül'e göre, Özer

---

Ferhad Paşa'ya tevcih edilmiştir. Halep'in yönetimi ise Karaca Ahmet Paşa'ya bırakılmıştır. Enver Çakar, *XVI. Yüzyılda Haleb Sancağı 1516-1566*, Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Yayınları No: 1, Elazığ 2003, s. 23-25; A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ...*, s. 33.

¹⁸⁵ Enver Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 13, S. 1, Elazığ 2003, s. 356.

¹⁸⁶ *TSMA. D. 9772*, vrk. 4a. Bu defterin tarihini Ö. L. Barkan 1521-1522 olarak belirtmektedir. Bkz. Ömer Lütfi Barkan, "H. 933-934 (M. 1527-1528) Malî Yılına Ait Bir Bütçe Örneği", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. XV, S. 1-4, İstanbul 1953/54, s. 303; E. Çakar, D. Aydın, A. Akgündüz, İ. Miroğlu ve A. S. Bilgili ise defteri 1517 olarak tarihlendirmektedirler. Bkz. E. Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", s. 357; Dündar Aydın, *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilâtı, Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)*, TTK, Ankara 1998, s. 12, 49-50; Ahmet Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c. 3, Fey Vakfı yay., İstanbul 1991, s. 486; İsmet Miroğlu, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, TTK, Ankara 1990, s. 18; A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ...*, s. 33. Bizde defterin tarihini 1517 olarak vermeyi uygun bulduk.

¹⁸⁷ Bu defterde sancağın hangi eyalete bağlı olduğu konusunda bir bilgi yoktur. Yalnız defterde "Defter-i mufassal-ı livâ-i Özer ma'a tevâbi'-i o, tâbi'-i livâ-i Adana" ifadesi yer almaktadır. Bu ifadeye göre Özer İli (Üzeyir) Adana Sancağı'na bağlı olarak gözükmektedir. Bkz.. *BOA. TD. 110*, s. 7. Özer İli (Üzeyir)'nin Adana'ya bağlı olması ile ilgili benzer bir durum, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Veliyüddin Efendi Kitaplığı'nda yer alan ve E. Çakar tarafından yayımlanan Kanuni Sultan Süleyman Dönemine ait 1522 tarihli kanunname metninde de göze çarpmaktadır. Bu kanunnamede Özer İli (Üzeyir) sancak olarak değil, bir kaza olarak İskenderun, Arsuz ve Ağaslu ile birlikte Adana'ya bağlıdır. E. Çakar, "...1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun İdarî Taksimatı", s. 277. Bu durum, bölgedeki idarî düzenin henüz yerleşmemiş olmasından kaynaklanmış olabilir.

İli (Üzeyir) sancağı 1521 yılında Arap (Şam) eyaletine bağlıdır.¹⁸⁸ Bizce de sancağın Arap (Şam) eyaletine bağlanması bu tarihten sonra olmalıdır. Özer İli (Üzeyir)'nin 1522/23 (929 H.) tarihli başka bir sancak tevcih listesinde, *Adana, Tarsus, Sis, Şam, Halep, Trablus, Kudüs ve Gazze, Hama ve Humus, Nablus ve Safed, Birecik, Ekrad, Deyr ve Rahba, Salt ve Aclun ve Ayıntab* sancakları ile birlikte Arap (Şam) eyaletine bağlı olması bunun bir göstergesidir.¹⁸⁹ 1526/1527 tarihli başka bir listeye göre de Özer İli (Üzeyir) yine Arap (Şam) eyaletinin sancakları arasındadır.¹⁹⁰

1530 tarihli kanunname metninde Özer İli (Üzeyir) Adana, Tarsus ve Sis sancakları ile birlikte Çukurabad Vilayeti'ne bağlı gözükmemektedir.¹⁹¹ Bu kanunnameden hareketle Y. Kurt¹⁹² ve A. Gül¹⁹³ bu dört sancağı kapsayan müstakil bir eyalet teşkil edildiğini düşünmektedirler. Benzer bir kanıya A. S. Bilgili de varmıştır.

---

¹⁸⁸ Her iki yazarda bu tarihi verirken kaynak olarak A. Akgündüz'ün *Osmanlı Kanunnameleri* adlı eserini kullanmıştır. Ancak belirttikleri sayfada Özer (Üzeyir) adı geçmemektedir. Karşılaştırma için bkz. A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ...*, s. 34; A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 10; A. Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ...*, c. 3, s. 486.

¹⁸⁹ *T SMA. D. 10057*, vrk. 6a.

¹⁹⁰ *T SMA. D. 5246*, vrk. 6a; İ. Metin Kunt, *Sancaktan Eyalet 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları No: 154, İstanbul 1978, s. 129.

¹⁹¹ *BOA. TD. 998*, s. 302.

¹⁹² Kurt, Adana'nın 1516 yılında yurtluk ve ocaklık olarak Osmanlı topraklarına katıldığını, ilk yıllarında Tarsus, Sis ve Üzeyir sancakları ile birlikte Vilayet-i Çukurâbâd adıyla bir eyalet olarak teşkilatlandırıldığını, 1526-1527 yılına kadar bu durumunu koruduğunu ve 1530 yılında da ayrı bir eyalet olarak var olduğunu belirtmektedir. Bkz. Y. Kurt, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, s. 25; Y. Kurt, *Çukurova Tarihinin Kaynakları III*, s. XLIII-XLIV; Yılmaz Kurt, *Çukurova Tarihinin Kaynakları I*, TTK, Ankara 2004, s. XXIII.

¹⁹³ A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 10.

Ancak yaptığı açıklamada kanunnamedeki bilgiyi destekleyecek başka bir belgenin mevcut olmaması nedeniyle bu kanunnameden hareketle müstakil bir beylerbeylik ya da eyalet kurulduğu hükmünün çıkarılmayacağını belirtmektedir.¹⁹⁴ K. İ. Bulunur da böyle bir kanıdadır¹⁹⁵. Bulunur, bu dört sancağın bir zamanlar Ramazanoğulları'na bağlı boy beyleri tarafından idare olunduğunu, bu beyler tarafından idare olunan bölgenin bir çatı altında toplanarak Çukurâbâd adını aldığını ve buradaki vilayet kelimesinin idarî bir birimden çok bir bölgeyi işaret ettiğini belirtmektedir.¹⁹⁶ Bizce de bu kanunnamedeki vilayet kelimesi idarî bir birimden çok bir bölgeyi vurgulamak için kullanılmış olmalıdır. Dolayısıyla biz 1530 tarihinde de Özer İli (Üzeyir)'nin Arap (Şam) eyaletinin sancakları arasında yer aldığını düşünüyoruz.

F. Kırzioğlu'nun da belirttiği üzere Özer İli (Üzeyir), Maraş, Bozok, Antep ve Tarsus sancakları ile birlikte 1534 tarihinden önce Zülkadir eyaletine bağlıdır.¹⁹⁷ 1544-45 (951-952 H.) tarihli bir Mühimme kaydında da Özer İli (Üzeyir) Zülkadir eyaletine bağlı gözükmektedir.¹⁹⁸ Kaynaklardan anlaşıldığı üzere Özer İli (Üzeyir)'nin Zülkadir eyaletine bağlılığı 1548¹⁹⁹ ve 1550/51²⁰⁰ tarihlerinde de devam

---

¹⁹⁴ A. S. Bilgili, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ...*, s. 34.

¹⁹⁵ K. İ. Bulunur, *Özer (Üzeyir) Sancağı*, s. 18.

¹⁹⁶ K. İ. Bulunur, *Özer (Üzeyir) Sancağı*, s. 18.

¹⁹⁷ Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlılar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi (1451-1590)*, TTK, Ankara 1998, s. 126.

¹⁹⁸ *Topkapı Sarayı Arşivi H. 951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri*, Yay. haz.: Halil Sahillioğlu, IRCICA, İstanbul 2002, s. 153.

¹⁹⁹ İlhan Şahin, "Dulkadir Eyaleti", *DİA*, c. 9, İstanbul 1994, s. 552-553.

²⁰⁰ Feridun Emecen-İlhan Şahin, "Osmanlı Taşra Teşkilâtının Kaynaklarından 957-958 (1550-1551) Tarihli Sancak Tevcih Defteri I (42 sayfa belge ile birlikte)", *Belgeler*, c. XIX, S. 23, TTK, Ankara 1998, s.75-76.

etmiştir. Ancak E. Çakar, Halep'in²⁰¹ 1549 yılında ayrı bir beylerbeylik olarak teşkilatlandırılmasından sonra Halep, Hama, Humus, A'zaz ve Kilis, Adana, Tarsus ve Birecik sancakları ile birlikte Özer İli (Üzeyir) sancağının da Halep beylerbeyliğine dâhil edildiğini belirtmektedir.²⁰² Yukarıda da belirttiğimiz gibi Özer İli (Üzeyir) bu tarihten öncesinde ve sonrasında Zülkadir eyaletine bağlıdır. Dolayısıyla Sancağın 1549 yılında Halep Beylerbeyliğine bağlanması mümkün değildir. A. Gül de Özer İli (Üzeyir)'nin Halep'e bağlanması konusunda çelişkili ifadeler kullanmıştır. Gül'e göre, Özer İli (Üzeyir) sancağı 1553 tarihine kadar bazen Halep bazen de Zülkadir eyaletine bağlıdır.²⁰³ Hem E. Çakar hem de A. Gül Özer İli (Üzeyir)'nin Halep'e bağlanması konusunda çelişkili ifadeler kullanmalarına rağmen her ikisi de sancağın 1553 yılından sonra bu beylerbeyliğe bağlandığını

---

²⁰¹ Halep'in ayrı bir eyalet olması konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. N. Göyünç, H. İncelik, İ. H. Uzunçarşılı ve T. Baykara'ya göre Halep 1516 yılında beylerbeylik olarak teşkilatlandırılmıştır. Bkz. Nejat Göyünç, "Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı (Tamzimat'a Kadar)", *Osmanlı*, c. 6, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 77; Halil İncelik, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, YKY, İstanbul 2003, s. 110; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, s. 286. Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I, Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1988, s. 88. R. Mantran'a göre de Kanuni Sultan Süleyman dönemi başlarında yeni idarî düzenlemeler yapılırken Halep ve Şam Beylerbeylik yapılmıştır. Bkz. Robert Mantran, "Hama", *DİA*, c. 15, İstanbul 1997, s. 397. Bruce Masters da Mantran'la benzer görüşleri paylaşmaktadır. Bkz. Bruce Masters, "Halep (Osmanlı Dönemi)", *DİA*, c. 15, İstanbul 1997, s. 245. E. Çakar ise, Osmanlı tarihlerindeki bilgilere dayanılarak ileri sürülen bu görüşlerin doğru olmadığını, Halep'in 1549 yılına kadar Arap (Şam) eyaletine bağlı bir sancak olduğunu ve bu tarihten sonra müstakil hale geldiğini çalışmalarında belirtmektedir. Bkz. E. Çakar, *XVI. Yüzyılda Halep Sancağı*, s. 24, 29; E. Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", s. 366.

²⁰² E. Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", s. 360-361.

²⁰³ A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 11.

belirtmektedirler.²⁰⁴ Özer İli'nin 1554²⁰⁵ tarihli sancak listesinde Halep'in sancakları arasında yer almasından dolayı biz de sancağın 1553 tarihinden sonra Halep'e bağlandığı kanısındayız.

Özer İli, 1564²⁰⁶, 1568-1574²⁰⁷ ve 1578-1588²⁰⁸ tarihleri arasında da Halep'e bağlıdır. Sancağın Halep'e bağlılığı 17²⁰⁹ ve 18.²¹⁰ yüzyıllarda da devam etmiştir. 19. yüzyılda ise Adana'ya bağlanmıştır.²¹¹

Görüldüğü üzere Osmanlı idarî sistemine dâhil edildikten sonra "sancak" statüsü kazanan Özer İli (Üzeyir) önce Arap (Şam) eyaletine, sonra Zülkadir eyaletine, daha sonra Halep eyaletine ve son olarak da Adana'ya bağlanmıştır. Aslında bir sancağın komşu eyaletlerden birine bağlı olması veya ondan geçici ya da daimi olarak ayrılması duruma göre değişmektedir. Özer İli (Üzeyir) sancağının da belirli dönemlerde bu eyaletlere bağlanması, coğrafi bakımdan yakın olması dolayısıyla pek tabiidir.

Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra Özer İli (Üzeyir) sancağı, aşağıda çizilen Tablo 2'de de görüldüğü gibi, ilk tahrir verilerine göre 3 nahiyeden müteşekkildir.

---

²⁰⁴ E. Çakar, *XVI. Yüzyılda Halep Sancağı*, s. 30; A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 11.

²⁰⁵ *BOA. MAD. 17642*, s. 215.

²⁰⁶ Halil İnalçık, "Adâlet-nâmeler", *Belgeler*, c. II, S. 3-4, TTK, Ankara 1965, s. 92.

²⁰⁷ İ. M. Kunt, *Sancaktan Eyalet...*, s. 141; T. Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası...*, s. 106.

²⁰⁸ İ. M. Kunt, *Sancaktan Eyalet...*, s. 141; T. Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası...*, s. 106.

²⁰⁹ İ. M. Kunt, *Sancaktan Eyalet...*, s. 189; T. Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası...*, s. 106;

İlhan Şahin, "Timar Sistemi Hakkında Bir Risale", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, İstanbul 1979, s. 917.

²¹⁰ Fahameddin Başar, *Osmanlı Eyâlet Tevcihatı (1717-1730)*, TTK, Ankara 1997, s. 93; Orhan Kılıç, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı, Eyalet ve Sancak Tevcihatı*, Ceren Matbaacılık, Elazığ 1997, s. 56.

²¹¹ T. Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası...*, s. 119, 128, 242.

Bunlar, Özer İli (Üzeyir), Arsuz İli ve İskenderun'dur.²¹² 1525²¹³ ve 1530²¹⁴ tahrirlerinde de nahiye sayısı aynıdır. 1543 tahririnde önceki tahrirlerdeki gibi nahiyeler ayrı olarak belirtilmemiştir. Ancak defterde geçen “*der nevâhi-i Üzeyir ve Arsuz ve İskenderun*” ifadesinden bu tarihte de Özer İli (Üzeyir)'nin üç nahiyeden oluştuğunu; fakat İskenderun'a bağlı herhangi bir köy ya da mezra olmadığını 228 numaralı tahrir defterinden anlıyoruz.²¹⁵

Tablo 2: Özer İli (Üzeyir) Sancağının İdari Taksimatı (1521-1573)

	1521	1525/26	1530	1543	1573 ²¹⁶
	TT 110	TT450	TT 969	TT 228	TT530/TT193
	Nahiyeler	Nahiyeler	Nahiyeler	Nahiyeler	Nahiyeler
1	Özer İli (Üzeyir)	Üzeyir	Üzeyir	Üzeyir	Üzeyir
2	İskenderun	İskenderun	İskenderun	İskenderun	-
3	Arsuz	Arsuz	Arsuz	Arsuz	Arsuz
4	-	-	-	-	Derbisak
5	-	-	-	-	Bakras

²¹² BOA. TD. 110.

²¹³ BOA. TD. 450, s. 434-485.

²¹⁴ BOA. TD. 969, s. 345-396.

²¹⁵ BOA. TD. 228, s. 41.

²¹⁶ A. Gül, 1573 tarihinde Üzeyir sancağının Üzeyir ve Arsuz olmak üzere iki nahiyeden oluştuğunu belirtmektedir. Bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı*..., s. 11. Gül, bu kanıya muhtemelen 530 numaralı defterin başında bulunan kanunnameden yola çıkarak varmıştır. Kanunnamede şu şekilde yazmaktadır; “*Kānūnnāme-i Nahīye-i Üzeyir ve Arsuz ‘an Livâ-i Üzeyir*”. Bkz. BOA. TD. 530, s. 6.

1573 tahririnde ise sancağın idari yapısında bir değişim yaşanmıştır. Aslında bu değişim 1550'lerden sonra Derbisak (Gündüzlü) ve Bakras nahiyelerinin Haleb'den alınarak Özer İli (Üzeyir)'ne bağlanmasıyla olmuştur.²¹⁷ Dolayısıyla 1573 tahririnde sancağın nahiye sayısı dörde yükselmiştir. Bu tahrirde de İskenderun nahiye olarak yoktur.²¹⁸ Bunun nedenini tam olarak bilemiyoruz ancak 1521 ve 1573 tahrirlerini karşılaştırdığımızda 1521 tarihinde İskenderun'a bağlı olan köy ve mezraların Özer İli (Üzeyir) ve Arsuz'a bağlanmış olduğunu görüyoruz. Örneğin Navini ve Zevik karyesi 1521'de İskenderun'a bağlı iken, 1573'te Üzeyir'e bağlıdır.²¹⁹ Deylemi karyesi de mezra olarak yine Üzeyir'e bağlı gözükmektedir.²²⁰ Aynı şekilde Zindegani ve Fartısı karyeleri de Arsuz'a bağlanmıştır.²²¹ Bu durum bize İskenderun'un 1543 yılından başlayarak nahiye özelliğini kaybettiğini göstermektedir.

Bulunduğu bölge açısından bakıldığında Anadolu ve Suriye arasında bir geçit noktasında olan Özer İli (Üzeyir), sancak olarak kent olgusundan mahrumdur. Sancakta bulunan nahiyeler de, coğrafi olarak bir arada bulunan köylerden müteşekkildir. Bu da nahiyelerin merkezi konumlu kasaba nitelikli yerleşim merkezlerinden mahrum olarak birer coğrafi ünite halinde teşekkül etmesine yol açmıştır. Bu bağlamda sancağa adını veren Özer İli (Üzeyir) nahiyesi, 1573 yılı hariç tutulursa, sancağın kadim nahiyeleri arasında hem köy hem de mezra yoğunluğu

---

²¹⁷ E. Çakar, "XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı", s. 372; E. Çakar, *XVI. Yüzyılda Haleb Sancağı*, s. 33.

²¹⁸ *TKGMA. TD. 193*, vrk. 1a.

²¹⁹ *BOA. TD. 110*, s. 46, 48; *BOA. TD. 530*, s. 38, 58.

²²⁰ *BOA. TD. 110*, s. 47; *BOA. TD. 530*, s. 57.

²²¹ *BOA. TD. 110*, s. 46, 50; *BOA. TD. 530*, s. 39.

açısından ilk sırada yer alır. Sancak genelinde yer alan köylerin yarısından fazlası bu nahiyededir. Özer İli nahiyesini idarî ölçü ve yerleşim üniteleri bakımından Arsuz ve İskenderun nahiyeleri takip etmektedir.

Tablo 3'te görüldüğü üzere 1573 yılında ise hem köy hem de mezra yoğunluğu açısından sancağın ilk sırada yer alan nahiyesi, sonradan Özer İli (Üzeyir)'ne bağlanmış olan Derbisak'tır. Sancağın kadim nahiyesi olan Özer İli (Üzeyir) ise bu tarihte ikinci sırada kalmıştır. Üçüncü ve dördüncü sırada ise Bakras ve Arsuz nahiyeleri bulunmaktadır.

Tablo 3: 1521, 1525, 1530, 1543 ve 1573 Tahrirlerine Göre Köy ve Mezraların Nahiyelere Göre Dağılımı.

Liva	Nahiye	1521		1525		1530		1543		1573	
		Köy	Mezra	Köy	Mezra	Köy	Mezra	Köy	Mezra	Köy	Mezra
Özer İli (Üzeyir)	Özer İli (Üzeyir)	21	33	22	32	22	30	27	71	22	45
	Arsuz İli	13	8	12	13	10	12	2	4	14	8
	İskenderun	6	11	6	8	6	10	-	-	-	-
	Derbisak	-	-	-	-	-	-	-	-	76	49
	Bakras	-	-	-	-	-	-	-	-	16	39
Toplam		40	52	40	53	38	52	29	75	128	141

Özer İli (Üzeyir) sancağının kadim nahiyelerine bağlı köy sayısı ve dağılımında 1521-1530 tahrirleri arasında dikkat çekici bir değişiklik yoktur. Bu nahiyeler bölgenin Osmanlı idaresine geçmesinden sonra teşekkül etmiştir. Bu üç nahiyenin 1521-1525 tarihlerindeki köy sayısı toplamı 40'tır. 1530'da bu sayı 38'e düşmüştür. Köylerin nahiyelere dağılımı ise şöyledir: 1521 yılında Özer İli (Üzeyir) nahiyesinin köy sayısı 21, 1525 ve 1530 tarihlerinde 22'dir. Arsuz İli'nin köy sayısına bakıldığında 1521'de 13, 1525'te 12 ve 1530'da 10'dur. İskenderun nahiyesinin ise

bu tarihlerde köy sayıları 6'dır. 1543 yılında Özer İli (Üzeyir) nahiyesinde 27'i köy kayıtlı iken, Arsuz'da 2 köy kayıtlıdır. Yukarıda açıkladığımız gibi İskenderun nahiyesinde bu tarihte kayıtlı köy yoktur. 1573 yılında Özer İli'ne bağlanan nahiyelerle birlikte sancağın toplam köy sayısı 128'e çıkmıştır. Bu köylerden 76'sı Derbisak'a, 22'si Özer İli (Üzeyir)'ne, 16'sı Bakras'a ve 14'ü Arsuz'a bağlıdır.

Sancağın kadim nahiyelerinde, köy sayılarında olduğu gibi, mezra sayılarında da 1521-1530 tarihleri arasında olağandışı bir değişiklik yoktur. Özer İli (Üzeyir) nahiyesinin mezra sayısı 1521'de 33, 1525'te 32, 1530'da 30'dur. Arsuz İli'ne bağlı mezralar 1521'de 8, 1525'te 13, 1530'da 12'dir. İskenderun nahiyesinde bu tarihlerdeki mezra sayısı 11, 8, 10 şeklindedir. 1543 yılına gelindiğinde İskenderun nahiyesine bağlı mezra bulunmamaktadır. Arsuz'un mezra sayısı 4'e düşerken, Özer İli (Üzeyir) nahiyesinin mezra sayısı 71'e yükselmiştir. Köy sayısında olduğu gibi Özer İli (Üzeyir) nahiyesinin mezra sayısının da artmış olması İskenderun'a ait mezraların Özer İli'ne bağlanmış olmasından kaynaklanmış olabilir. 1573 yılında sancak genelindeki toplam mezra sayısı 141'dir. Bu mezralardan 49'u Derbisak'a, 45'i Özer İli (Üzeyir)'ne, 39'u Bakras'a ve 8'i Arsuz'a bağlıdır.

1521 ve 1573 tahrirlerini köy ve mezra sayıları açısından karşılaştıracak olursak, yukarıda da değindiğimiz gibi sancağın kadim nahiyelerindeki köy ve mezra sayılarında çok belirgin bir artış gözükmemektedir. Sancaktaki köy ve mezra sayılarında 1573 yılında bir artışın yaşanması öncelikle Derbisak ve Bakras nahiyelerinin eklenmesiyle olmuştur diyebiliriz. Bunun dışında köy ve mezra sayılarında yaşanan artış ve azalışların, özellikle sancağın kadim nahiyeleri açısından bakacak olursak, başka bir sebebi olarak bazı köy ve mezraların dönüşüm yaşamış olması ve ayrıca cemaatlerin yerleştirilerek yeni köylerin kurulması gösterilebilir.

Örneğin daha önce de bahsettiğimiz gibi 1521’de İskenderun nahiyesine bağlı bir köy olan Deylemi 1573’de mezra olarak karşımıza çıkmaktadır. 1521’de mezra olarak kayıtlı olan Kızılcakend 1573’de karye olarak kayıt edilmiştir. Yine 1573’de karye olarak rastladığımız Karagündüzlü 1521’de yoktur. Muhtemelen bu köy Karagündüzlü cemaatinin yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

2.2.2. Sancak Beyleri

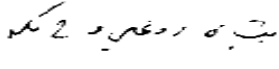
Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Özeroğulları'nın faaliyet alanı olan bölge Osmanlı fethi sonrası sancak yapılarak Osmanlı idaresine katılmıştır. Özer İli (Üzeyir) olarak isimlendirilen sancağın ilk sancakbeyliğine de, Osmanlı öncesi Özeroğulları'nın boy beyi olan Ahmed Bey getirilmiştir. Ahmed Bey, 1529 yılında yeğeni Seydi Bey tarafından çıkarılan bir isyan sonucu öldürülmüştür. Ancak Ahmed Bey'den sonra kimin sancakbeyi olduğu hakkında kaynaklarda bir bilgi yoktur. Fakat bazı araştırmacılar, Özeroğulları'nın uzun yıllar sancakbeyliği görevini sürdürdüğünü belirtmektedirler.²²² Dolayısıyla bu iddianın doğru olup olmadığını anlamak açısından, Ahmed Bey'den sonra XVI. yüzyıl sonuna kadar kaynaklarda tespit

---

²²² A. Gül, *XVI. yüzyılda Özer Türkmenleri* başlıklı makalesinde tespit ettiği bütün sancakbeylerini Özeroğlu olarak göstermiştir. A. Gül, bu kanıya *boy beyliğinin ırsî bir müessese olduğundan dolayı Özer Türkmenlerinin de boy beylerinin Özer ailesinden geldiğini ve boy beyi olan kişilerin Özer İli (Üzeyir) sancağı mirlivası oldukları düşüncesinden hareketle* varmıştır. A. Gül, “XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri”, s. 175. Ş. Kuzucular da A. Gül ile benzer bir kanıdadır. Ş. Kuzucular’a göre ise Özer sancağının idaresi 1778 yılına kadar Özeroğulları’nda kalmıştır. Ancak Ş. Kuzucular bu bilgiyi hiçbir kaynak göstermeden vermiştir. Ş. Kuzucular, *Dört Yol, Hatay, Çukurova Tarihi...*, s. 118. M. Tekin de çalışmasında, merkezi Özer olan ve Dört Yol, Payas, İskenderun, Arsuz, Darbsak yörelerini içine alan bölgede, Özeroğulları’nın uzun süre sancakbeyliği yaptığını belirtmiştir. M. Tekin, *Hatay Tarihi*, s. 50.

edebildiğimiz Özer İli (Üzeyir) sancakbeylerini incelemenin faydalı olacağı kanısındayız.

Ahmed Bey'in ölümünden sonra sancakbeyi olarak tespit edebildiğimiz ilk isim Ömer Bey'dir. 1544-1545 tarihli bir Mühimme kaydında Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak karşımıza çıkan Ömer Bey'in ne zaman bu göreve getirildiği ve Özeroğulları'ndan olup olmadığı konusunda bir bilgi yoktur.²²³

Ömer Bey'den sonra sancakbeyi olarak ise Veli Bey'in adı geçmektedir.²²⁴ Veli Bey'in aile adı Paşalıoğlu olarak belirtilmiştir.²²⁵

Kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla Veli Bey iki kez Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi görevine getirilmiştir. İlk olarak 19 Haziran 1548 (12 Cemâziye'l-evvel 955) tarihinde 200.000 akça hasla bu göreve atanan Veli Bey, 23 Ekim 1548 (20 Ramazan 955) tarihinde 70.000 akça terakki ile Birecik sancağına atanmıştır.²²⁶ Görüldüğü üzere Veli Bey'in ilk Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliği görevi kısa sürmüştür. Veli Bey'in Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliğine ikinci kez atanması ise 14 Ocak 1555 (20

---

²²³ *Topkapı Sarayı Arşivi H.951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri*, s. 153. Ömer Bey'in adı A. Gül'ün çalışmasında yoktur. Bkz.: A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 12; A. Gül, "XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri", s. 175.

²²⁴ *BOA. DFE. RZ. D. 7*, vrk. 531, 534.

²²⁵ *BOA. DFE. RZ. D. 7*, vrk. 534; Bu ismi A. Gül "Şabanoğlu" olarak okumuştur. Bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 12.

²²⁶ *BOA. DFE. RZ. D. 7*, vrk. 534. A. Gül, Veli Bey'in 20 Ramazan 955 tarihinde Birecik sancağına atandığına dipnotta dikkat çekmesine rağmen, 1553 yılına kadar Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliği görevini sürdürdüğünü belirtmektedir. Bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 12.

Safer 962) tarihindedir.²²⁷ Sis sancakbeyliği görevini yürütürken Özer İli sancağına atanan Veli Bey, 1 Aralık 1559 (gurre-i Rebi'ü'l-evvel 967) tarihine kadar bu görevini sürdürmüştür.²²⁸ Veli Bey'in Kaya ve Turan adında iki oğlu bulunmaktadır.²²⁹

Veli Bey'den sonra rastladığımız diğer bir isim ise Çerkes Bey'dir. Çerkes Bey'in adına biz, 13 Ağustos 1554 (14 Ramazan 961) tarihli bir Mühimme kaydında rastlıyoruz. Bu kayıta Üzeyir beyi olarak zikredilen Çerkes Bey'e Kırşehir sancağı tevcih olunmuştur.²³⁰

Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak tespit ettiğimiz diğer bir kişi ise 14 Ocak 1555 (20 Safer 960) tarihli bir Mühimme kaydında adına rastladığımız Ali Bey'dir. Ali Bey, bu tarihte başka bir sancağına görevlendiriliyor.²³¹ Aynı tarihte, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Veli Bey ikinci kez Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliğine getirilmiştir.

---

²²⁷ BOA. DFE. RZ. D. 7, vrk. 534; A. Gül, Veli Bey'in ikinci kez Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliğine atanma tarihini 16 Kasım 1554 olarak vermiştir. Bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 13.

²²⁸ BOA. MAD. D. 29, vrk. 26a. Veli Bey bu tarihte Sincar sancakbeyi olarak atanmış olmalıdır. Çünkü 14 Eylül 1560 (23 zilhicce 967) tarihli bir Mühimme kaydında Sincar Bey'i iken tekrar Üzeyir sancakbeyliğine getirilmesini talep etmiştir. Bkz. BOA. MD. 4, s. 129, hüküm no: 1314.

²²⁹ BOA. MD. 2, s. 23, hüküm no: 197.

²³⁰ BOA. MD. 1, s. 8, hüküm no: 27. A. Gül, 1553 yılında Mustafa Bey'in Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak atandığını ve aynı yıl Mustafa Bey'in başka bir sancağına atanmasından dolayı Çerkes Bey'in sancakbeyi olduğunu belirtmiştir. Ancak kaynak olarak kullandığı Mühimme kaydında Mustafa Bey'e, Çerkes Bey'in isteği doğrultusunda, Özer İli (Üzeyir) sancağı mir alemlik görevi tevcih olunmuştur. Dolayısıyla A. Gül'ün belirttiği gibi 1553 tarihinde Mustafa Bey sancakbeyi değildir. Karşılaştırma için bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 12; BOA. MD. 1, s. 22, hüküm no: 61.

²³¹ BOA. MD. 1, s. 266, hüküm no: 1625; A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 12-13. A. Gül, *XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri* başlıklı çalışmasında yine Ali Bey'den sancak beyi olarak bahsetmiştir. Ancak

1559 yılında ise karşımıza Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak Karaman Beylerbeyisi Ferhad Paşa'nın²³² oğlu Mehmed Bey²³³ çıkmaktadır.²³⁴ Mehmed Bey 220.000 akçalık hasla 11 Haziran 1559 (5 Ramazan 966) tarihinde Üzeyir sancakbeyi olarak atanmıştır.²³⁵ 30 Aralık 1559 (Selh-i Rebi'ü'l-evvel sene 967) tarihinde ise Mehmed Bey'in gelirlerine ilave yapılmıştır. Yapılan bu ilavelerle birlikte Mehmed

---

kullandığı kaynaklarda Ali Bey'in adı geçmemektedir. İlk kullandığı kaynak 8 numaralı Ruznamçe defteri sayfa 514'te geçen bir kayıttır. Bu kayıttaki Ali ismi geçmektedir. Fakat bu Ali'nin Üzeyir sancakbeyi olduğunda dair bir iz yoktur. Ali Bey'in isminin geçtiği yer ise Konya sancağının Aksaray nahiyesidir. İkinci kaynağı ise 15 numaralı Mühimme defterinin 82. sayfasında yer alan bir hükümdür. Burada Ali Bey'in değil Kurd Bey'in adı geçmektedir. Karşılaştırma için bkz. *BOA. DFE. RZ. D. 8*, s. 514; *BOA. MD. 15*, s. 82, hüküm no:706; A. Gül, "XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri", s. 175. A. Gül, aynı çalışmada diğer sancakbeyleri için de kaynak gösterirken yanlışlık yapmıştır. Örneğin Veli Bey'in adının geçtiği kaynağı, ilk sancakbeyi Ahmed Bey için de kullanmıştır. Aynı şekilde Kurd Bey ve İskender Bey için de kullandığı kaynak aynıdır. A. Gül, "XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri", s. 175.

²³² "Ferhad Paşa (Solak): Enderûn'da terbiye edilip I. Selim (Yavuz) ile harpte bulunmuş ve Teke Beyi olmuştur. Sonra yükselerek Yemen beylerbeyi oldu. Sonra oradan çağrılıp 951'de (1544) Bağdad beylerbeyi olmuş ve 952'de (1545) ayrılmıştır. Sonra 967'de (1559/60) Karaman beylerbeyi olup harpte yaralandı. Sonra tekrar Bağdad valisi olup orada vefat eyledi. Kâmil, bilgili, tarih bilir, perhizkârı. Oğlu Mehmed Paşa'dır." Bkz.: M. Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, c. 2, s. 519.

²³³ "Mehmed Paşa: Solak Ferhâd Paşa'nın oğludur. Sancakbeylerinden olup Kastamonu beylerbeyi oldu. 985'de (1577) Kars Beylerbeyi olup 987'de (1579) İran harbinde bulundu. 990'da (1582) Diyarbekir valisi olup Şa'bân 992'de (Ağustos 1584) İran seferinde şehit olmuştur. Cesur, sâdik ve tedbirliydi." M. Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, c. 3, s. 1029.

²³⁴ *BOA. MAD. D. 29*, vrk. 26a, ; A. Gül, Ferhad ismini Murad olarak okumuştur. Bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 13.

²³⁵ *BOA. MAD. D. 29*, vrk. 26a.

Bey'in geliri 250.308 akçaya çıkartılmıştır.²³⁶ 20 Mayıs 1576 (21 Safer 984)²³⁷ ve 21 Şubat 1578 (13 Zi'l-hicce (z.) 985)²³⁸ tarihli iki ayrı belgede de Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak Mehmed Bey'in adı geçmektedir. Ancak bu belgelerde geçen Mehmed Bey'in Ferhad Paşa oğlu Mehmed Bey olup olmadığı hakkında bir şey söyleyemiyoruz.

Tespit edebildiğimiz diğer bir sancakbeyi ise Kurd Bey'dir. Özer İli sancakbeyi olarak Kurd Bey'in adına biz iki farklı tarihte rastlıyoruz. İlk olarak 17 Temmuz 1553²³⁹ (5 Şaban 960) tarihinde karşımıza çıkan Kurd Bey'in ikinci olarak geçtiği tarih 20 Şubat 1571²⁴⁰ (25 Ramazan 978)'dir. İki farklı tarihte rastladığımız ve aralarında isim benzerliği olan bu kişilerin aynı kişi olup olmadığını bilemiyoruz. A. Gül'e göre, Kurd Bey Kıbrıs seferi esnasında vefat etmiştir. Ancak verdiği kaynakta böyle bir bilgi yoktur.²⁴¹ Kurd Bey'in hayatını ne zaman kaybettiği konusunda kaynaklarda bir bilgiye rastlamadık. Fakat 24 Şubat 1577 (6 Zi'l-hicce 984) tarihli bir belgeden onun öldüğünü ve İbrahim adında bir oğlu olduğunu öğreniyoruz.²⁴²

Kurd Bey'den sonra tespit ettiğimiz diğer bir isim İskender Bey'dir. İskender Bey'in hangi tarihte Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliğine atandığını bilemiyoruz. Fakat A. Gül, İskender Bey'in Kurd Bey'in Kıbrıs seferi (1571) sırasında vefat etmesinden

---

²³⁶ BOA. MAD. D. 29, vrk. 24b-26a.

²³⁷ BOA. KK. D. 230, s. 245.

²³⁸ BOA. KK. D. 231, s. 304.

²³⁹ BOA. KK. D. 210, s. 201.

²⁴⁰ BOA. MD. 12, s. 28, hüküm no: 56 ; BOA. MD. 15, s. 82, hüküm no: 706.

²⁴¹ Karşılaştırma için bkz.: A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 13; BOA. KK. D. 210, s. 201.

²⁴² BOA. KK. D. 230, s. 303.

sonra bu göreve getirildiğini belirtmektedir.²⁴³ İskender Bey'in adına biz ilk olarak 13 Ağustos 1571 (21 Rebi'ü'l-evvel 979) tarihli ruznamçe kaydında rastlıyoruz.²⁴⁴ İskender Bey'le ilgili bulduğumuz diğer kayıtlar 9 Mart 1572 (23 Şevval 979)²⁴⁵, 24 Mart 1572 (9 Zi'l-ka'de 979)²⁴⁶ ve 20 Temmuz 1572 (9 Rebi'ü'l-evvel 980)²⁴⁷ tarihlidir. 16, 18 ve 19 numaralı Mühimme defterlerinde yer alan bu kayıtlar, İskender Bey'in ahaliden zorla para alması ve işkence yapmasında dolayı halkın şikâyeti üzerine Adana, Üzeyir ve Kınık kadılarına konunun teftiş edilmesi için yazılmış emirleri içermektedir.

Yine tespit ettiğimiz bir diğer Özer İli sancakbeyi Ahmed Bey'dir. Ahmed Bey'in hangi tarihte Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak atandığını bilemiyoruz. Ancak bulduğumuz belgelerden Ahmed Bey'in iki kez Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliği yaptığı anlaşılmaktadır.²⁴⁸ Ahmed Bey, ilk olarak 1573²⁴⁹ tarihinde sancakbeyi olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁵⁰ Bu tarihte Ahmed Bey'in 159.000 akça²⁵¹ geliri bulunmaktadır. Ahmed Bey'in Özer İli (Üzeyir) sancakbeyliğine ikinci

---

²⁴³ Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Gül'ün belirttiği kaynakta böyle bir bilgi yoktur. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 13.

²⁴⁴ *BOA. DFE. RZ. D. 38*, vrk. 345.

²⁴⁵ *BOA. MD. 18*, s. 144, hüküm no: 204.

²⁴⁶ *BOA. MD. 16*, s. 104, hüküm no: 205

²⁴⁷ *BOA. MD. 19*, s. 112, hüküm no: 245.

²⁴⁸ *BOA. MAD. D. 39*, vrk. 289b-290a.

²⁴⁹ *BOA. TD. 530*, s. 29; *TKGMA. TD. 193*, vrk. 20b.

²⁵⁰ *BOA. KK. D. 229*, s. 40. 27 Mart 1575 (14 Zi'l-hicce 982) tarihli bu belge Ahmed Bey'in Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak görevini sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

²⁵¹ *TKGMA. İD. 280*, vrk. 6a-6b; *BOA. MAD. D. 39*, vrk. 289b; A. Gül, Ahmed Bey'in 178.100 akçalık geliri olduğunu belirtmiştir. Bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 13.

atması ise 14 Mayıs 1590 (9 Recep 998) tarihinde olmuştur.²⁵² Ancak ne kadar bu görevde kaldığını bilemiyoruz.

Özer İli (Üzeyir) sancakbeyi olarak rastladığımız diğer bir kişi de Kaya Bey'dir. Kaya Bey'in adına biz hem *Sicil-i Osmanî*'de²⁵³ hem de Kamil Kepeci tasnifinde kayıtlı 262 numaralı defterde rastladık.²⁵⁴ *Sicil-i Osmanî*'de Özer İli (Üzeyir) beyi olarak zikredilen Kaya Bey'in aile adı *Beşoğlu* olarak geçmektedir. Ayrıca buradaki bilgiden anlaşıldığına göre Kaya Bey, Kanuni Sultan Süleyman döneminde sancakbeyliği yapmıştır.²⁵⁵ 262 numaralı defterde ise, Kaya Bey'e Kars sancağı beyi iken 29 Nisan 1586 (10 Cemaziye'l-ahir 993) tarihinde Özer İli (Üzeyir) sancağının verildiği yazılıdır.²⁵⁶ İki farklı tarihte karşımıza çıkan Kaya Bey'in aynı kişi olup olmadığı konusunda bir şey söyleyemiyoruz.

Son olarak tespit ettiğimi Özer İli sancakbeyi ise Mustafa Bey'dir. Sadece 1 Mayıs 1590 (25 Cemaziye'l-ahir 998) tarihli bir belgede adına rastladığımız Mustafa Bey'in ne zaman sancakbeyi olarak atandığını ve bu görevi ne kadar sürdürdüğünü bilemiyoruz.²⁵⁷

---

²⁵² BOA. MAD. D. 39, vrk. 289b-290a.

²⁵³ M. Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, c. 4, s. 1042.

²⁵⁴ BOA. KK. D. 262, s. 60.

²⁵⁵ “Mehmed Paşa (Beylerbeyi): Maraş köyleri Ermenilerinden birinin oğlu olup çocukluğunda Uzeyr Beyi Beşoğlu Kaya Bey'e intisab ile Müslüman olmuş ve onun avcılıktaki şöhretinden istifade etmiştir. Kaya Bey bunu birkaç gılmanla Şehzade II. Selime hediye etmiştir.” M. Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, c. 4, s. 1042.

²⁵⁶ BOA. KK. D. 262, s. 60.

²⁵⁷ BOA. MAD. D. 39, vrk. 285b.

Görüldüğü üzere 16. yüzyılda tespit edebildiğimiz Özer İli (Üzeyir) sancakbeylerinin, ilk sancakbeyi olan Ahmed Bey dışında, Özeroğlu olduğuna dair bir iz yoktur. Ayrıca Veli Bey, Mehmed Bey ve Kaya Bey örneklerinde olduğu gibi bazı sancakbeylerinin aile isimleri de bellidir. Yani bu sancakbeyleri Özeroğlu soyundan olmayıp merkezden atanmıştır. Dolayısıyla Özeroğulları'nın uzun müddet sancak yönetiminde kalmış olmaları mümkün değildir.

2.2.3. Sancağın Demografik ve Ekonomik Yapısı

2.2.3.1. Demografik Yapı ve Bölgede Yaşayan Cemaatler

2.2.3.1.1. Demografik Yapı

Tahrir defterleri, bir bölgenin demografik yapısının tespitinde, klasik dönem Osmanlı tarihi açısından, önemli bir kaynaktır. Bu nedenle bizim de Özer İli (Üzeyir) Sancağı'nın demografik yapısını ortaya koyarken kullanacağımız temel kaynak, 1521-1573 tarihlerinde tutulmuş, sancağa ait tahrirlerdir. Ancak şunu biliyoruz ki tahrir defterleri, nüfus sayımından çok vergilendirilebilir nüfusu tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Dolayısıyla defterlerde, evli ve bekâr vergi ödemekle mükellef yetişkin erkek nüfusun yanı sıra, din hizmeti, yaşlılık, hastalık vb. sebeplerle kısmen ya da tamamen vergiden muaf tutulan kişi ve gruplar da yazılıdır. Ergenlik çağına gelmemiş erkek çocuklar, kız çocukları ve kadınlar defterlerde yer almamaktadır. Ayrıca ortalama bir hanenin kaç kişiden oluştuğu hakkında da kesin bir bilgi yoktur.²⁵⁸ Bir hanenin kaç kişi olması gerektiğiyle ilgili ise çeşitli görüşler vardır. Bazı araştırmacılar 5 sayısını ön görürken, bazıları 4,5, bazıları da 7 olabileceğini belirtmektedirler.²⁵⁹ Bu bağlamda biz çalışmamızda Özer İli (Üzeyir)

---

²⁵⁸ Mehmet Öz, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, TTK, Ankara 1999, s. 41

²⁵⁹ Nejat Göyünç, "Hane Deyimi Hakkında", *İÜFTD.*, S. 32, İstanbul 1979, s. 332-333.

sancağının demografik yapısı hakkında bilgi verirken toplam nefer sayısı üzerinden değerlendirme yapacağız. Nefer sayılarını hesaplarken Müslim, gayri Müslim, yerleşik, konar-göçer, muaf gibi bir ayırım yapmadık.

Özer İli (Üzeyir) Sancağında şehir olgusuna rastlanmadığından dolayı, sancak genelindeki nüfus kırsal kesimde yani köylerde yaşamaktadır. Köylerdeki nüfusun hepsini yerleşikler oluşturmamaktadır. Yerleşik nüfusun yanında konar-göçer cemaatler de yer almaktadır.

Aşağıda Tablo 4’de de görüldüğü gibi, bölgenin fethinden sonra yapılan 1521 tarihli ilk tahrir defterine göre sancakta toplam nefer sayısı 1865’tir. Toplam neferin 1606’sı hane 254’ü mücerred olarak kayıt edilmiş olup, toplam nefer sayısına muaf grup da dâhildir. 1525 yılında ise sancaktaki toplam nefer sayısı 2089 iken, bu sayı 1530 tahririnde 2009’a düşmüştür. 1543’te ise toplam nefer sayısı 2658’dir. 1573 yılına gelindiğinde ise sancağın toplam nefer sayısı 4524 olmuştur. Genel olarak bir değerlendirme yapacak olursak, bazı dalgalanmalar yaşansa da, sancağın demografik yapısında bir artış eğilimi gözlenmektedir. Ancak 1573 yılında bu artış, neredeyse %100 oranındadır. Biz 1573’te % 100’e varan bu artışın, genel nüfus artışının yanı sıra, sancağa sonradan bağlanan iki nahiyeden kaynaklanmış olabileceğini düşünüyoruz. Çünkü sancağın kadim nahiyeleri olan Özer İli ve Arsuz’un bu tarihteki verileri 1543 verilerine göre biraz düşüktür. Yine sancağın kadim nahiyeleri açısından, demografik yapıda farklı tarihlerde artış ve azalış yaşanmasında, doğum, ölüm, salgın hastalıklar, vb. unsurların etkisi olabileceği gibi, sancak genelinde var olan konar-göçerlerin etkisi de olabilir. Şöyle ki bu unsurların yaylakları ve kışlakları arasında sürekli hareket halinde olmalarından kaynaklı olarak, tahrir dönemlerinde

bunların bir kısmına ulaşılamamış olabilir. Dolayısıyla bu da demografik yapıda bir dalgalanmaya sebep olmuştur diyebiliriz.

Tablo 4: Özer İli (Üzeyir) Sancağının Tahrir Tarihlerine Göre Nefer, Hane ve Mücerred Sayıları

Nahiyeler	1521			1525			1530			1543			1573				
	N.	H.	M.	N.	H.	M.	N.	H.	M.	N.	H.	M.	N.	H.	M.	B.	Ç.
Özer İli	1428	1233	190	1709	1296	331	1662	1221	398	2590	2096	493	2281	1365	289	X	X
Arsuz İli	264	226	38	224	190	31	220	173	46	68	53	14	280	165	40	X	X
İskenderun	173	147	26	156	118	35	127	96	26	X	X	X	X	X	X	X	X
Derbisak													1316	X	133	400	669
Bakras													647	X	82	135	124,5
Toplam	1865	1606	254	2089	1604	397	2009	1490	470	2658	2149	507	4524	1530	544	535	793,5

Kısaltmalar: N.: Nefer, H.: Hane, M.: Mücerred, B.: Bennak, Ç.: Çift

Tahrir defterlerinden anlaşıldığı kadarıyla sancak genelindeki nüfusun büyük çoğunluğu Müslim'dir. Sancakta Ermenilerden oluşan çok az bir gayri Müslim nüfus bulunmaktadır. Bunlar nüfusun çok az bir kısmını oluşturmakla birlikte sadece 1521, 1525 ve 1530 tahrirlerinde mevcuttur.²⁶⁰

Tablo 5'te de görüldüğü gibi, sancaktaki muaf nüfusun yıllara göre dağılımına bakacak olursak, 1521'de 60, 1525'de 70, 1530'da 98, 1543'de 185, 1573'de ise 1188'dir. Muaf sayısında yıllara göre düzenli bir artış görülmektedir.

²⁶⁰ Ermeni nüfus, 1521'de toplam 5 neferdir. 5 neferin 4'ü hane 1'i mücerredir. Bunlar, Arsuz İli nahiyesine bağlı Beykendi karyesinde yaşamaktadır. 1525 tarihinde de yine aynı karyede yer alan Ermeni nüfus, toplam beş haneden oluşmaktadır. Beykendi karyesindeki Ermeni taifesine 1530, 1543 ve 1573 tarihlerinde rastlayamadık. 1530 tarihinde ise İskenderun nahiyesine bağlı Ayn Til karyesinde 13 neferlik bir Ermeni nüfus yer almaktadır. Haric ez defter olarak kayıtlı olan bu Ermeni nüfus 12 hane ve 1 mücerreden oluşmaktadır. Bkz. BOA. TD. 110, s. 44; BOA. TD. 450, s. 474; BOA. TD. 969, s. 376.

Tablo 5: Özer İli (Üzeyir) Sancağında Muaf Gruplar

Nahiyeler Statüler	1521			1525			1530			1543			1573				T.
	Ö.	A.	İ.	Ö.	A.	İ.	Ö.	A.	İ.	Ö.	A.	İ.	Ö.	A.	D.	B.	
A'ma				1			3	1		1	1		1				8
Ba-berat										1						2	3
Çeltükci													7	22	4	2	35
Çerakdar-ı mezar-ı şerif							2										2
Derbendci													809			227	1036
Divane					1					1							2
Emir-i nakibü'l- eşraf														1			1
Ferraş														1	1		2
Gaib		5		4	7					1							17
Gulam				3													3
Hatib															1		1
Hatib ve imam										1			1	1			3
İmam	11	7	1	16	2	3	43	4	4	46	2		11	1		2	153
Kayacı										30							30
Kayyum				1			1										2
Kethüda	7	2	1	6	2		1			12	1		2	1			35
Kötürüm										1							1
Kürekçi										65						7	72
Mahbus				1													1
Malul					1		1		1								3
Mecnun				2													2
Muaf (avarız)										1							1
Muhassıl							2			5							7
Müezzın				1			1			1			1	1	1	1	7
Nesl-i sâdât							1										1
Nısf-ı reis														5	4		9
Nöker				5													5
Pir-i fani				3			9	3		11			1	1			28
Reis			1							4			1	2			8
Sahib-i timar				5													5
Sakka														2	9	2	13
Seccade nişin							1										1
Seyyid													1				1
Sipahi	19		6												10	4	39
Sipahi mütekaid				1													1
Sipahizade				5			16		4				26	2	7		60
Şeyh ve duacı																1	1
Tuzcu													2				2
Toplam	37	14	9	54	13	3	81	8	9	181	4	0	863	40	37	248	
Genel Toplam	60			70			98			185			1188				

Kısaltmalar: Ö.: Özer İli, A.: Arsuz İli, İ.: İskenderun, D.: Derbisak, B.: Bakras, T.: Toplam

Muaf grup içinde derbendçiler ilk sırada yer alırken, imamlar ikinci sıradadır. 3. ve 4. sırada ise kürekçiler ve sipahizadeler bulunmaktadır. Sancaktaki derbendçi²⁶¹

²⁶¹ 1521, 1525, 1530 ve 1543 tahrirlerinde yer almamasına rağmen, 1573 tahririnde Özer İli (Üzeyir) sancağında Payas, Karanu Kapu, Kurt Kulağı ve Bakras olmak üzere 4 derbend bulunmaktadır. BOA. TD. 530, s. 21, 62, 64, 132; TKGMA. TD. 193, vrk. 16a. Defterde Payas'a 531, Karanu Kapu'ya 208,

sayısının yüksek olması, bölgenin hac yolu güzergâhında bulunması ve Suriye ile Anadolu'yu birbirine bağlayan bir köprü konumunda yer almasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu durum, Devlet'in, taşrada güvenliği sağlama politikası çerçevesinde, bölgenin emniyetinin sağlanmasına önem verdiğini göstermektedir.

2.2.3.1.2. Bölgede Yaşayan Cemaatler

Osmanlı döneminde devletin şemsiyesi altında örgütlenen gruplardan biri de hiç şüphesiz göçebe unsurlardı. Hayvancılığa bağlı ekonomik faaliyetlerinden dolayı yaylak ve kışlak alanları arasında mevsimden mevsime yer değiştiren ve geleneksel kültürün yegâne temsilcisi durumunda olan göçebeler, bu hayat tarzıyla yerleşiklerden oldukça farklıydılar. Bu bakımdan, yaşadıkları bu hayat tarzı dikkate

---

Kurt Kulağı'na 70 ve Bakras'a 227 nefer derbendçi kayıt edilmiş olup, buralardaki derbendçiler ister Müslüman ister zimmî olsun avarız-ı divaniye, tekâlif-i örfiye, resm-i camus, resm-i ganem ve resm-i haneden muaf tutulmuşlardır. Payas ve Bakras derbentçilerinin hane ve mücerred sayıları belirtilmezken, Karanu Kapu ve Kurt Kulağı'ndakilerin hane ve mücerred sayıları belirtilmiştir. Buna göre Karanu Kapu'da ki 208 nefer derbentçinin 173'ü hane, 35'i mücerred olarak kayıtlıdır. Kurt Kulağı'ndaki 70 nefer derbentçinin ise 56'sı hane, 14'ü mücerredir. *BOA. TD. 530*, s. 21-27; *TKGMA. TD. 193*, vrk. 16a-19a; *BOA. TD. 530*, s. 62-64; *TKGMA. TD. 193*, vrk. 36b-37b; *BOA. TD. 530*, s. 64-65; *TKGMA. TD. 193*, vrk. 37b-38a; *BOA. TD. 530*, s. 132-134; *TKGMA. TD. 193*, vrk. 71a-72a. A. Gül'e göre iki sene salgın hastalıklar nedeniyle kırım olduğundan dolayı Karanu Kapu derbendinde 60 nefer derbendçi kalmıştır. Gül, bu durumu açıklarken dipnotta "*Bu hususta tahrir defterlerinde "Üzeyr'e tabi Karanukapu derbentçileri 236 hane iken iki sene taun zuhur etmekle vefat edip altmış hane kaldılar..." kayıtları bulunmaktadır"* şeklinde bir açıklamada bulunmuş, TD 530'un 26. ve 27. sayfalarını da kaynak olarak göstermiştir. Ancak belirttiği yerde böyle bir bilgi yoktur. Ayrıca buradaki bilgiler Payas derbendiyle ilgilidir. Karşılaştırma için bkz.: A. Gül, *Üzeyr Sancağı...*, s. 23; *BOA. TD. 530*, s. 26-27.

alınarak, Osmanlı Devleti'nin bürokratik yazışmalarında onlara Yörük ve Türkmen adı yanında sık sık konar-göçer, göçer-evli, göçer-evliler, göçebeler, göçerler, göçer-yörük ve konar-göçer yörük denilmiştir.²⁶² Konar-göçerler yaşam tarzı bakımından göçebe hayat tarzı yaşayan diğer unsurlardan farklılık göstermektedirler. Konar-göçerler, gerçek anlamda göçebe hayat yaşayan aşiretlere göre, kışlaklarında ziraatla uğraştıklarından dolayı tam anlamıyla göçebe değildirler.²⁶³ Yaşadıkları hayat tarzından dolayı yerleşiklerden farklı bir idarî ve sosyal yapıya sahip olan göçebeler, bu idarî ve sosyal yapı içinde bir üst birim olan boylar (taife) ve boya bağlı alt birim olan cemaatlerden oluşmaktaydı.²⁶⁴ Özer İli (Üzeyir) sancağı dâhilinde yer alan konar-göçerler de taife (boy) ve cemaat olarak teşkilatlanmıştır.

Birbirleriyle akrabalık bağları olan kişilerin teşkil ettiği bir topluluk özelliği gösteren cemaatler, Osmanlı döneminde Anadolu'daki göçebeler arasında en yaygın idarî ve sosyal birimleri teşkil etmektedirler.²⁶⁵ Bu birimlerin başında, cemaat içerisinde seçkin bir aileye mensup olan "kethüda"²⁶⁶ unvanlı idareciler

---

²⁶² İlhan Şahin, "XVI. Yüzyıl Anadolu'su Göçebelerinde Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi", *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, Eren Yay., İstanbul 2006, s. 173-174.

²⁶³ Yusuf Halaçoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, TTK, Ankara 1988, s. 14.

²⁶⁴ İ. Şahin, "...Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi", s. 174; göçebelerin teşkilatlandırılması için farklı yaklaşımlarda bulunmaktadır. C. Orhonlu boy, oymak, oba şeklinde teşkilatlandırırken, F. Sümer de boy ve oba şeklinde kayd etmiştir. Y. Halaçoğlu ise boy, aşiret, cemaat, oymak, mahalle, oba (aile) şeklinde bölümlere ayırmıştır. Bkz. Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretleri İskân Teşebbüsü*, İstanbul 1963, s. 13; F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, s. 221; Y. Halaçoğlu, ...*İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, s. 16.

²⁶⁵ İ. Şahin, "...Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi", s. 174

²⁶⁶ Bu konuyla ilgili daha geniş bilgi için bkz. İ. Şahin, "...Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi".

bulunmaktadır. Özer İli (Üzeyir) sancağında da cemaatlerin başında kethüdalar bulunmaktadır.²⁶⁷

Özer İli (Üzeyir) sancağındaki konar-göçer cemaatler arasında, “Cemaat-i Ordu-yı Ahmed Bey²⁶⁸, Cemaat-i Ordu-yı Alan Bey²⁶⁹” örneklerinde olduğu gibi, “ordu”lar yer almaktadır. Buradaki *ordu* kelimesi Türkmen aristokrasisinin aile ve akrabasını ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle bu cemaatler bey sülalesi olmaktadır.²⁷⁰ Dolayısıyla boy beyliğinden sancak beyliğine geçmiş olan Ahmed Bey’e bağlı olan bu cemaatler Özeroğlu aristokrasisine mensuptur diyebiliriz.

Tablo 6: Cemaat-i Ordu-yı Ahmed Bey ve Bağlı Cemaatler.

	Cemaatler	TD110 (1521)	TD450 (1525)	TD969 (1530)	TD228 (1543)	TD530/TD193 (1573)
1	Cemaat-i Ordu-yı Ahmed Bey	-	13	41	101	23
2	Gazaoğlu	12	-	-	-	-
3	Kızıoğlu	14	11	-	-	-
4	Kaya Baytar	72	67	-	-	-
5	Cihanşah Bey	36	32	12	21	17
6	Bayram Hoca	8	10	-	-	-
7	Taşgun Hacı	6	4	-	-	-
8	Hüseyin Bey bin Özer	27	21	-	-	-
9	Hamza Bey	7	7	-	-	-
10	Kürdan (Gürdan)	13	-	-	-	-
11	Veled-i Alan Bey	12	11	-	-	-
	Toplam	207	176	53	122	40

²⁶⁷ BOA. TD. 110, s. 13, 14, 16 vd..

²⁶⁸ BOA. TD. 110, s. 7.

²⁶⁹ BOA. TD. 110, s. 10.

²⁷⁰ Mustafa Öztürk, *16. Yüzyılda Kilis Urfa Adıyaman ve Çevresinde Cemaatler ve Oymaklar*, Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Yay., Elazığ 2004, s. 27.

Yukarıda Tablo 6’da da görüldüğü gibi Özeroğlu aristokrasisine mensup olan ve Cemaat-i Ordu-yı Ahmed Bey’e bağlı bulunan cemaatlerin sayısı 1521 tarihinde 10 olup toplam 207 neferden oluşmaktadır. Ordu-yı Ahmed Bey, 1525 tarihinde bir üst birim olarak değil, ayrı bir cemaat olarak gözükmektedir. Yine bu tarihte, 1521 tahririnde yer alan, Gazaloğlu ve Gürdan cemaatleri yoktur. Ayrıca Hüseyin Bey bin Özer cemaatinin ismi de Hüseyin Beylü olarak yazılmıştır. 1530, 1543 ve 1573 tahrirlerinde ise sadece Ordu-yı Ahmed Bey ve Ordu-yı Cihanşah Bey cemaatleri geçmektedir. Bu iki cemaat dışında diğer cemaatlerin tahrirlerde neden yer almadığı konusunda bir şey söylemek güçtür.

Tahrir defterlerinde Özer İli (Üzeyir) sancağında rastladığımız diğer cemaat gruplarının başında ise Çoğun²⁷¹ taifesine bağlı cemaatler gelmektedir. Çoğun Türkmenleri de Oğuzların Üçok koluna bağlıdır.²⁷² Özer İli (Üzeyir) sancağındaki cemaatlerin büyük kısmını Çoğun taifesine bağlı cemaatler oluşturmaktadır. Aşağıdaki tabloda da (bkz. Tablo 7) görüldüğü gibi Çoğun taifesine bağlı cemaatler, 1521 ve 1525 tahrirlerinde 7, 1530’da 6, 1543’de 9 ve 1573’te ise 11 cemaatten oluşmaktadır. Cancıklı (Hacı Hamza) cemaati 1521-1530 tahrirlerinde tek bir cemaat olarak yer alırken, 1543’de 2, 1573’te ise 3 ayrı cemaat olarak kayıt edilmiştir. Korcuklu ve Kız Alilü cemaatleri ilk tahrirlerde birlikte yer alırken, 1543 ve 1573 tahrirlerinde 4 ayrı cemaat olarak sadece Kız Alilü cemaatinin adı geçmektedir. Taifenin en büyük cemaati olan Hüseyin Hacılı ise 1521, 1525, 1530 tahrirlerinde tek bir cemaatken, 1543’te 5, 1573’te ise 6 ayrı cemaat olarak kayıt edilmiştir. Tanrıverdi cemaati,

---

²⁷¹ Daha geniş bilgi için bkz.: Enver Çakar, “XVI. Yüzyılda Suriye’de Yaşayan Salur ve Çoğun Türkmenleri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 12, S. 2, Elazığ 2002, s. 325-340.

²⁷² E. Çakar, “Salur ve Çoğun Türkmenleri”, s. 325.

1530, 1543 ve 1573 tahrirlerinde yoktur. İlk üç tahrirde kayıtlı olan Meleklü cemaati ise, 1543'te mevcut değilken 1573'te 3 ayrı cemaatten oluşmaktadır. Çoğun, Kara Güvendiklü, Kara Gündüzlü, Kıvırcıklı, Çelebilü ve Mikayillü cemaatlerine ise sadece son iki tahrirde rastlanmaktadır.

Tablo 7: Çoğun Taifesine Bağlı Cemaatler.

	Cemaatler	TD 110 (1521)	TD 450 (1525)	TD 969 (1530)	TD 228 (1543)	TD 530 ve TD 193 (1573)
1	Cancıklı (Hacı Hamza)	42	54	60	(38+18) 56	(9+7+28) 44
2	Korcuklu ve Kız Ali(lü)	92	133	(87+35) 122	Kız Ali(lü) (40+21+32+26) 119	Kız Ali(lü) (17+70+18+28) 133
3	Meleklü (Meliklü)	60	118	82	-	(45+15+20) 80
4	Bıyıklıoğlu/ Kara Güvendiklü	35	50	47	3	(3+14) 17
5	Hüseyin Hacılı	83	111	99	(53+40+16+14+10) 133	(10+16+16+27+23+9) 101
6	Günan	20	24	33	18	11
7	Tanrıverdi	23	25	-	-	-
8	Çoğun	-	-	-	6	6
9	Kara Gündüzlü	-	-	-	18	(29+35) 64
10	Çelebilü	-	-	-	(18+16) 34	(13+15) 28
11	Kıvırcıklı	-	-	-	59	12
12	Mikayillü	-	-	-	-	24
	Toplam	355	515	449	446	520

Özer sancağındaki cemaatlerin büyük çoğunluğunu oluşturan Ordu-yı Ahmed Bey ve Çoğun taifesine bağlı cemaatler dışında, sancak genelinde yer alan diğer taife ve cemaatler aşağıda yer alan tabloda (bkz. Tablo 8) gösterilmiştir. Tabloda da görüldüğü üzere sancak genelinde yer alan diğer taife ve cemaatlerin başında, 1521,

1525, 1530, 1543 ve 1573 tarihli beş tahrirde de mevcut olan Dulkadirli ve İzzeddinli²⁷³ taifelerine bağlı cemaatler gelmektedir.

Bu taife ve cemaatler dışında Mikayillü, Bayındırlı, Çobanlı, Yayıcı, Kılıçlı, Avcı (Evcı), Turasanlı, Bereketli, Şeyhlioğlu, Halaçlı, Süleyman Hacı, Saru Mehmedli vd. gibi pek çok taife ve cemaatin de Özer İli (Üzeyir) sancağında varlıklarını sürdürdükleri görülmektedir.

Tablo 8: Sancak Genelinde Yer Alan Diğer Taifeler ve Cemaatler

TD 110 (1521)		TD 450 (1525)		TD 969 (1530)		TD 228 (1543)		TD 530/TD 193 (1573)	
Taife	Cemaat	Taife	Cemaat	Taife	Cemaat	Taife	Cemaat	Taife	Cemaat
İzzeddinli	İzzeddinli	Çobanlı	Avcı (Evcı)	Çobanlı	İzzeddinli	Yayıcı	Mikayillü	İzzeddinli	Şahkulu Avcı
Mikayillü	Hacı İbrahımlü	Oğulbeyli	Başlamışlı	Bacı	Mikayillü	İzzeddinli	Karaca Mehmedli	Yayıcı	Mikayillü
Çobanlı	Kara Gündüzlü	Yörügan-ı Ağuslu an Zulkadirli	Mikayillü	Hacı Musalu	Başlamışlı		Şahkulu Avcı	Oğulbeyli	Turasanlı
Oğulbey	Süleyman veled-i Osman		İzzeddinli	Bayındırlı	Kara Gündüzlü		Şeyhoğlu/ Haydarlı	Şerefyan	Şeyhoğlu/ Haydarlı
Bayındırlı	Mikayillü		Hacı İbrahımlü	Oğulbeyli	Kara Mehmedli		Turasanlı	Kılıçlı (ekrad-1 İzzeddinli'ye tabi)	Hacı Süleymanlı
Yörügan-ı İfraz-ı Zulkadriye	Başlamışlı		Kara Gündüzlü	Saru Mehmedli	Süleyman veled-i Osman		Aksap	Ekrad-1 Çakallı (İzzeddin Bey)	Hacı İbrahımlü
Ordu-yı Aşkarbeyli	Bereketli		Süleyman veled-i Osman	Saru Hacı	Bereketli		Veledan-1 Şeyh İlyas	Zulkadirli	Halaçlı
	Şeyhlioğlu		Sekiryan	Kürd	Şeyhlioğlu		Hacı İbrahımlü		Karaca Mehmedli
	Sekiryan		Şeyhlioğlu	Katrançlı	Sekiryan		Kara Gündüzlü		Dişçikaranlı
	Avcı (Evcı)		Bereketli	Saru Mehmedli	Ak Saplı (haric ez defter)		Halaçlı		Aşkarbeyli
					Hacı İbrahımlü		Süleyman Hacı		Veledan-1 Şeyh İlyas Dede
					Avcı (Evcı)		Bereketli		Tepenler Öyüğü
									Koca Hacı
									Ordu-yı Murad Bey
									Urbân(Arabân)
									Anamaslı
									Kurtlu

²⁷³ A. Gül, *İzzeddinli* adını *Alaaddinli* olarak vermektedir. Bkz. A. Gül, *Üzeyir Sancağı...*, s. 26.

2.2.3.2. Ekonomik Yapı

Osmanlı döneminde sancakların ve onların daha alt birimi olan nahiye ve köylerin ekonomik faaliyetleri, ağırlıklı olarak ziraat üzerinde yoğunluk kazanmakla birlikte; hayvancılık, arıcılık, küçük sanayi işletmeciliği vs. gibi faaliyetler de ekonomik yapının içinde yerini almaktadır.²⁷⁴ Bu bağlamda Özer İli (Üzeyir) sancağı tahrir defterlerine baktığımızda halkın başlıca geçim kaynağı da tarım ve hayvancılık olmakla birlikte sancak genelinde diğer faaliyetlerin de yürütüldüğü göze çarpar.

Özer İli (Üzeyir) sancağındaki zirai üretimin önemli bir kısmını buğday (hınta), darı (erzen, dürrü), arpa (cev), alef, burçak (küşne) ve çeltikten meydana gelen çeşitli tahıllar oluşturmaktadır. Tahıl üretimi dışında soğan (piyaz), bağ, bahçe, bostan, narenciye, zeytin, üzüm (haracü'l-kürüm), ceviz (haracü'l-cevz) gibi sebze ve meyve üretimi de sancakta mevcuttur. Pamuk (penbe) üretimi sancakta önemli bir yer teşkil etmekte ve ayrıca tütün (resm-i duhan) ve susam (simsim) da yetiştirilmektedir.

Hayvancılıkla ilgili faaliyetlere bakacak olursak, sancakta koyun (resm-i ganem, adet-i ağnam), keçi (resm-i maz'u) gibi küçükbaş hayvancılığın yanı sıra camus (resm-i camus) gibi büyük baş hayvancılığın da yapıldığı görülmektedir.

Arıcılık, bütün tahrir dönemlerinde, sancak genelinde yaygın olarak rastlanılan bir faaliyettir. Defterlerde resm-i kovan, resm-i küvvere, resm-i nahl vergisiyle bu faaliyete atıfta bulunmaktadır.

Sancakta şahin (aşıyan-ı şahin), atmaca (aşıyan-ı atmaca) gibi av hayvanları da yetiştirilmektedir. 1521 tarihli defterde sadece Kurdkulağı ve Akkaya'da aşiyana rastlanmakta iken, 1573 yılında bu sayı artmıştır. Bu tarihte Kurdkulağı ile birlikte

---

²⁷⁴ Alpay Bizbirlik, "16. Yüzyılın Ortalarında Atak Sancağı ve Sancak Beyleri Üzerine Notlar", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XIV, İzmir 1999, s. 125.

Kızılkaya, Göktepe, Fındıkkayası, Şahin Teleği ve Alikayası'nda da kuş yuvaları bulunmaktadır.

Tahrir defterlerinde, alınan vergilere bakılarak, Özer İli (Üzeyir) sancağında boyahane, kasaphane ve değirmen (resm-i asiya, resm-i tahun) gibi küçük sanayi işletmelerine de rastlanmaktadır. Sancak genelinde 1521 yılında 5 bab, 1525'de 8 bab, 1530'da 13 bab, 1543'de 20 bab, 1573'de ise 41 bab değirmen bulunmaktadır.

Sancakta iç tüketime yönelik ticarî faaliyetlerin yürütüldüğü, bac-ı pazar, bac-ı pazar-ı siyah, ihtisap vb. gibi vergilerin varlığından anlaşılmaktadır. Ayrıca iskele gelirleri de sancakta ticarî faaliyetin olduğunun bir diğer göstergesidir. Ancak hem Anadolu ve Suriye arasında bir geçit noktasında olması hem de bünyesinde ufak da olsa birkaç iskele bulunuyor olmasına rağmen, Özer İli (Üzeyir) sancağında ticaretin çok yaygın olduğu söylenemez.

SONUÇ

Çukurova bölgesi, sahip olduğu coğrafi konumu ve verimli topraklarıyla tarihin ilk devirlerinden itibaren bir yerleşim merkezidir. Anadolu ve Suriye arasında bir geçit noktası özelliği gösteren bu konumundan dolayı birçok devletin mücadelelerine sahne olmuştur.

Malazgirt zaferiyle birlikte, Anadolu'nun Türkleşmesine paralel olarak, Çukurova bölgesindeki Türk hâkimiyetinin de başladığı gözlenmektedir. 1085 yılında Süleyman Şah'ın bölgeyi fethetmesiyle başlayan bu süreç, daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Bölgedeki Türkmen nüfusunun artışı ise 1243 Köseadağ Savaşı sonrası, Memlük döneminde, özellikle Ramazanoğulları, Özeroğulları, Varsaklar gibi Türkmen gruplarının faaliyetleri sonucudur. Bölge, 1375 yılında Ermeni Krallığı'na son verilmesiyle birlikte, Memlük güdümünde olarak, Türkmenlerin eline geçmiştir.

Özeroğulları'nın Anadolu'ya gelişleri Malazgirt zaferi sonrasında dayandırılmakla birlikte, 1243 Köseadağ savaşı sonrası gelmiş olmaları akla daha yatkındır. Çukurova özelinde Anadolu'nun Türkleşmesine katkıda bulunduğunu düşündüğümüz bu ailenin, Memlükler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları gibi devlet ve beylikler ile birlikte bölge siyasetinin önemli aktörlerinden biri olduğu göze çarpmaktadır.

Özeroğulları, Oğuzlar'ın Üçok koluna mensup bir aile olmakla birlikte hangi boydan geldikleri konusu tartışmalıdır. Kınık, Avşar, Beğdili, Döğer gibi çeşitli Oğuz boylarından olabilecekleri fikirleri ileri sürülmüş olmasına rağmen, ailenin hangi boydan olduğuna dair kesin deliller olmadığı için bu fikirler birer varsayımdan ibarettir. Aile, adını boy beyleri olan Özer Bey'den almaktadır.

Özeroğulları, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları gibi büyük bir beylik olmadığından dolayı, hem Memlûk dönemi Arap kaynaklarında hem de Osmanlı kroniklerinde, ancak bu beylikler ile birlikte hareket ettiklerinde ya da onlarla mücadeleleri sırasında yer bulmuşlardır. Parça parça olan bu bilgiler, Özeroğulları'nın tam bir şeceresini çıkarmaya imkân vermemektedir.

Özeroğulları'nın faaliyette buldukları bölge, Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra Özer İli (Üzeyir) adıyla sancak yapılarak Osmanlı idaresine katılmıştır. Başlangıçta sancağın idaresine Özeroğlu ailesinden gelen beyleri tayin eden Osmanlı Devleti, bölgede kendi otoritesini kurana kadar bu duruma göz yummuştur. Ancak bu durum, 1529 ve öncesinde bölgede çıkan isyanlar ve bu isyanlar sırasında Özeroğlu Ahmed Bey'in yeğeni Seydi Bey tarafından öldürülmesi ile son bulmuştur. Dolayısıyla bu olay, Özeroğulları'nın bölgede hâkimiyetlerini yitirmelerine neden olmuştur. Ahmed Bey'den sonra tespit ettiğimiz Özer İli (Üzeyir) sancakbeyleri ise Özeroğulları'ndan olmayıp merkezden atanmıştır.

Ailenin faaliyet alanı olan Özer İli (Üzeyir) sancağı, başlangıçta Arap (Şam) eyaletine, 1530'lu yılların ortalarında Zülkadir eyaletine, 1554'ten itibaren ise Halep'e bağlanmıştır. Kuruluşta Özer İli, Arsuz ve İskenderun olmak üzere üç nahiyeden oluşan Özer İli (Üzeyir) sancağının nahiye sayısı, 1550'li yılların ortalarında İskenderun'un nahiye özelliğini kaybetmesi ve Bakras ile Derbisak nahiyelerinin eklenmesiyle 4'e yükselmiştir.

Sancak genelinde kent olgusuna rastlanılmadığından dolayı nüfus köylerde yaşamaktadır. Köylerdeki nüfusun hepsi yerleşik değildir. Yerleşik nüfusun yanında konar-göçer cemaatler de yer almaktadır.

Tahrir defterlerinden anlaşıldığı kadarıyla sancak genelindeki nüfusun büyük çoğunluğu Müslim'dir. Çok az bir Ermeni nüfusa rastlanılmaktadır. Yine defterlerde sancağın ekonomisinin tarım ve hayvancılığa dayandığı gözlenmektedir.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Kaynakları

1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Ruznamçe Defterleri

Nr. 7, 8, 38.

Kamil Kepeci Tasnifi (KK)

Ruus Defterleri

Nr. 210, 229, 230, 231, 262.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD)

Nr. 29, 39, 17642.

Mühimme Defterleri (MD)

Nr. 1, 2, 4, 12, 15, 16, 18, 19.

İcmal Defterleri

Nr. 109, 998.

Tahrir Defterleri

Nr. 110, 228, 450, 530, 969.

1.2. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyûd-ı Kadime Arşivi (TKGMA)

İcmal Defteri

Nr. 280.

Tahrir Defteri

Nr. 193.

1.3. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA)

Nr. D. 5246, 9772, 10057.

2. Yayınlanmış Vesikalar

998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defter

(937-1530), c. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı

Arşivi Daire Başkanlığı Yayın Nu: 40, Ankara 1999.

AKGÜNDÜZ, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c. 3, Fey Vakfı

yay., İstanbul 1991.

BARKAN, Ömer Lütfi, "H. 933-934 (M. 1527-1528) Malî Yılına Ait Bir Bütçe

Örneği", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. XV, S. 1-4,

İstanbul 1953/54, s. 251-329.

EMECEN, Feridun-İlhan ŞAHİN, "Osmanlı Taşra Teşkilâtının Kaynaklarından 957-

958 (1550-1551) Tarihli Sancak Tevcih Defteri I (42 sayfa belge ile birlikte)",

Belgeler, c. XIX, S. 23, TTK, Ankara 1998, s. 53-122.

Topkapı Sarayı Arşivi H. 951-952 Tarihli ve E-12321 Numaralı Mühimme Defteri,

yay. haz.: Halil Sahillioğlu, IRCICA, İstanbul 2002.

3. Kaynak Eserler

Âşıkpaşazade, *Tevârih-i Al-i Osman (Aşıkpaşazade Tarihi)*, Matbaa-i Amire 1332.

Hoca Sadettin, *Tâcü't-Tevârih*, c. II, İstanbul 1862.

İbn Kemal, *Tevârih-i Al-i Osmân, VIII. Defter (Transkripsiyon)*, Haz. Ahmet Uğur,

TTK, Ankara 1997.

İbn Tağrıberdi, *En-nücumüz-zâhire fî mülûk ve 'l-Kâhire*, 16 cilt, Beyrut 1992.

İbni Tağrıberdi, *En-Nücûmu'z-zâhire (Parlayan Yıldızlar)*, çev. Ahsen Batur,

Selenge yay., İstanbul 2013.

Makrizi, *Kitabü's-süluk li-marifeti'd-düveli'l-müluk*, 8 cilt, Beyrut 1997.

Mehmed Hemdemî Solakzâde, *Solakzâde Tarihi*, İstanbul 1880.

Mehmed Süreyya, *Sicil-i Osmanî*, 6 cilt, yay. haz.: Nuri Akbayar, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi 1288-1485)*, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca yay., İstanbul 2008.

Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Osmanlı Tarihi 1288-1502)*, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca yay., İstanbul 2008.

Peçevi İbrahim, *Peçevi Tarihi*, c. I, İstanbul 1283.

4. Modern Araştırma ve İncelemeler

ACAROĞLU, M. Türker, “Çukurova Bölgesi Kaynakçası (1928-1988)”, *I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, Adana, 21-23 Kasım 1990*, s. 377-421.

ADAM, Baki, “Üzeyir”, *DİA*, c. 42, İstanbul 2012, s. 401-402.

AYDIN, Dünder, *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilâtı, Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)*, TTK, Ankara 1998.

AYPARLAR, Hasan, *19. Yüzyılda Gavur Dağları ve Amik Ovası'nda Islah ve İskan Hareketleri, Derviş Paşa İskanı*, Kırıkhan 2007.

AYPARLAR, Hasan, *Bazı Yönleriyle Kırıkhan*, Kültür Ofset Basımevi, Kırıkhan 2002.

BARCAN, Ö. Lütfi, “Osmanlı Devrinde Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan Bey'e Ait Kanunlar”, *Türkiye'de Toprak Meselesi Toplu Eserler I*, Gözlem Yay., İstanbul 1980, s. 545-573.

BAŞAR, Fahameddin, *Osmanlı Eyâlet Tevcihatı (1717-1730)*, TTK, Ankara 1997.

BAYKARA, Tuncer, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I, Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 1988.

- Bertrandon De La Broquière, *Bertrandon de la Broquiere'in Denizaşırı Seyahati*, çev. İlhan Arda, İstanbul 2000.
- BİLGİLİ, Ali Sinan, “Osmanlı’ya Karşı Bir Türkmen Boyu Tarsus Varsakları”, *Osmanlı*, c. 4, Ankara 1999, s. 170-179.
- BİLGİLİ, Ali Sinan, *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2001.
- BİZBİRLİK, Alpay, “16. Yüzyılın Ortalarında Atak Sancağı ve Sancak Beyleri Üzerine Notlar”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XIV, İzmir 1999, s. 109-133.
- BOZDOĞAN, Mehmet, *Adana İli (Coğrafyası-Tarihi-Turizmi-İlçeleri)*, Adana 1969.
- BULUNUR, Kerim İlker, *110 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Özer (Üzeyr) Sancağı*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2004.
- CAHEN, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2008.
- CANBOLAT, Atilla, *Hatay Türkmen Aşiretleri ve Bu Aşiretlerin İskânı (18. ve 19. Yüzyıllar)*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006.
- ÇAKAR, Enver, “Kanuni Sultan Süleyman Kanun-nâmesine Göre 1522 Yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun İdarî Taksimatı”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 12, S. 1, Elazığ 2003, s. 261-282.
- ÇAKAR, Enver, “XVI. Yüzyılda Şam Beylerbeyliğinin İdarî Taksimatı”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 13, S. 1, Elazığ 2003, s. 351-374.
- ÇAKAR, Enver, “XVI. Yüzyılda Suriye’de Yaşayan Salur ve Çoğun Türkmenleri”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 12, S. 2, Elazığ 2002, s. 325-340.

- ÇAKAR, Enver, *XVI. Yüzyılda Haleb Sancağı (1516-1566)*, Fırat Üniversitesi Orta-Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları No:1, Elazığ, 2003.
- DEMİRTAŞ, Faruk, “Osmanlı Devrinde Anadolu’da Oğuz Boyları”, *AÜDTCFD*, c. 7, S. 2, Ankara 1949, s. 321-365.
- EMECEN, Feridun, “Ridâniye Savaşı”, *DİA*, c. 35, İstanbul 2008, s. 87-88.
- EMECEN, Feridun, “Mercidâbık Muharebesi”, *DİA*, c. 29, Ankara 2004, s. 174-176.
- ERSAN, Mehmet, “Kilikya Ermeni Krallığı”, *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, YKY, İstanbul 2000, s. 327-343.
- ERSAN, Mehmet, “Rupenliler Dönemi’nde Kilikya Ermeni Krallığı ile Antakya Haçlı Princepsliği’nin Çukurova’da Hâkimiyet Mücadelesi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, s. XIII, İzmir 1998, s. 83-95.
- ERSAN, Mehmet, *Selçuklular Zamanında Anadolu’da Ermeniler*, TTK, Ankara 2007.
- FURAT, Ahmet Subhi, “Uzeyr”, *İA*, c. 13, İstanbul 1986, s. 87-89.
- GENCER, Fatih, "Merkezîleşme Politikaları Sürecinde Yurtluk-Ocaklık Sisteminin Değişimi", *AÜDTCFAD*, S. 49, Ankara 2011, s. 75-96.
- GİRGİNER, Özlem Oyman, “Orta ve Genç Tunç Çağlarında Çukurova ve Batı Anadolu’ya Genel Bir Bakış”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 15, S. 3, 2006, s. 103-126.
- GÖKBEL, Ahmet, *Anadolu’da Varsak Türkmenleri*, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 2007.
- GÖYÜNÇ, Nejat, “Hane Deyimi Hakkında”, *İÜEFİD*, S. 32, İstanbul 1979, s. 331-348.
- GÖYÜNÇ, Nejat, “Osmanlı Devleti’nde Taşra Teşkilatı (Tanzimat’a Kadar)”, *Osmanlı*, c. 6, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1999, s. 77-88.
- GÖYÜNÇ, Nejat, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, TTK, Ankara 1991.

- GÜL, Abdulkadir, “XVI. Yüzyılda Özer Türkmenleri”, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. 10, S. 1, Erzincan 2008, s.171-179.
- GÜL, Abdulkadir, *Üzeyr Sancağının Sosyo-İktisadi Yapısı (1521-1573)*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996.
- GÜNDÜZ, Tufan, “Anadolu Selçukluları ve Türkmenler”, *Bozkırın Efendileri*, Yeditepe yay., İstanbul 2009, s. 49-71.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “Adana Tarihçesi”, *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, YKY, İstanbul 2000, s. 11-17.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “Derbend”, *DİA*, c. 9, İstanbul 1994, s. 162-164.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, *Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)*, 6 cilt, TTK, Ankara 2009.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, TTK, Ankara 1988.
- HAR-EL, Shai, *Struggle for Domination in the Middle East, The Ottoman-Mamluk War 1485-91*, E.J. Brill, Leiden-Newyork-Köln 1995.
- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, YKY, İstanbul 2003.
- KANAT, Cüneyt, “Memlûkler ve Çukurova”, *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, YKY, İstanbul 2000, s. 93-107.
- KANAT, Cüneyt, “Memlûkler’in Baybars Zamanındaki (1260-1277) Suriye Çukurova Siyaseti ve Bu Siyasetin Çukurova’nın Türkleşmesindeki Rolü”, *III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni, Bildiriler*, Adana 1999, s. 423-434.
- KAŞGARLI, Mehlika Aktok, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Kök Yay., Ankara 1990.

- KILIÇ, Orhan, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı, Eyalet ve Sancak Tevcihatı*, Ceren Matbaacılık, Elazığ 1997.
- KILIÇ, Orhan, "Yurtluk-Ocaklık ve Hükümet Sancaklar Üzerine Bazı Tespitler", *OTAM*, S. 10, Ankara 1999, s. 119-137.
- KILIÇ, Orhan, "Ocaklık Sancakların Osmanlı Hukukunda ve İdari Tatbikattaki Yeri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 11, S. 1, Elazığ 2001, s. 257-274.
- KIRZIOĞLU, Fahrettin *Osmanlılar'ın Kafkas-Elleri'ni Fethi (1451-1590)*, TTK, Ankara 1998.
- KOÇ, Yunus, "XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Kiğı Sancağı'nda İskân ve Toplumsal Yapı", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, Konya 2004, s. 129-156.
- KOPRAMAN, Kazım Yaşar, *El-Aynî'nin İkdu'l-Cuman'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi İle İlgili Kayıtlar*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1971.
- KOPRAMAN, Kazım Yaşar, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara 1989.
- KUNT, İ. Metin, *Sancaktan Eyalete 1550-1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları No: 154, İstanbul 1978.
- KURT, Yılmaz, *Çukurova Tarihinin Kaynakları I*, TTK, Ankara 2004.
- KURT, Yılmaz, *Çukurova Tarihinin Kaynakları III*, TTK, Ankara 2005.
- KURT, Yılmaz, *XVI. Yüzyıl Adana Tarihi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1992.
- KUZUCULAR, Şahamettin, *Dörtyol, Hatay, Çukurova Tarihi ve Türkmenleri*, Color Ofset, İskenderun 2012.

- LANGLOİS, Victor, *Eski Kilikya*, çev. Rahmi Balaban, Yeni Mersin Basımevi, Mersin 1947.
- MANTRAN, Robert, “Hama”, *DİA*, c. 15, İstanbul 1997, s. 396-398.
- MASTERS, Bruce, “Halep”, *DİA*, c. 15, İstanbul 1997, s. 244-247.
- MİROĞLU, İsmet, *Kemah Sancağı ve Erzincan Kazası (1520-1566)*, TTK, Ankara 1990.
- ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretleri İskân Teşebbüsü*, İstanbul 1963.
- ORHONLU, Cengiz, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Derbend Teşkilatı*, Eren yay., İstanbul 1990.
- OSTROGORSKY, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev.: Fikret Işıltan, TTK, Ankara 2011.
- ÖZ, Mehmet, *XV-XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*, TTK, Ankara 1999.
- ÖZTÜRK, Mustafa, *16. Yüzyılda Kilis Urfa Adıyaman ve Çevresinde Cemaatler ve Oymaklar*, Fırat Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Yay., Elazığ 2004.
- PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı yay., Ankara 2011.
- RUNCİMAN, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, III cilt, çev.: Fikret Işıltan, TTK, Ankara 1989.
- SOLAK, Kürşat, *Memlûk Devleti'nin Anadolu Beylikleriyle Münasebetleri*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2011.
- SÜMER, Faruk, “Avşar”, *DİA*, c. 4, İstanbul, 1991, s. 161-164.
- SÜMER, Faruk, “Çukur-ova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci yarısına Kadar)”, *AÜDTCFTAD*, c. 1, S. 1, Ankara 1963, s. 1-98.

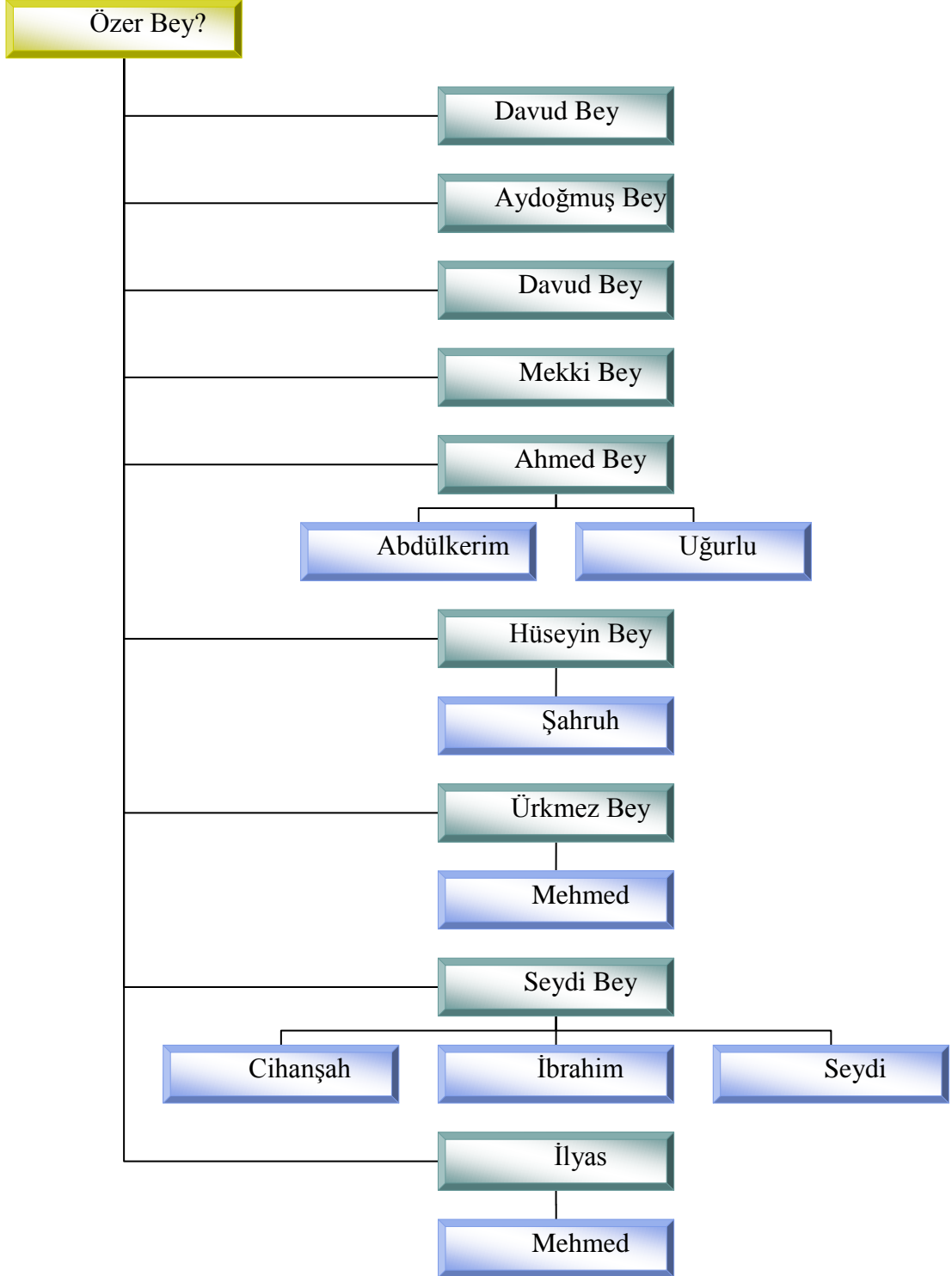
- SÜMER, Faruk, “Ramazanoğulları”, *DİA*, c. 34, İstanbul 2007, s. 442-445.
- SÜMER, Faruk, “Ramazan-Oğulları”, *İA*, MEB, c. 9, İstanbul, 1964, s. 612-620.
- SÜMER, Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999.
- SÜMER, Faruk, *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, TTK, Ankara 1999.
- SÜMER, Faruk, *Türk Devletleri Tarihinde Şahıs Adları*, cilt 2, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul 1999.
- ŞAHİN, İlhan, “Osmanlı Devrinde Konar-Göçer Aşiretlerin İsim Almalarına Dair Bazı Mülahazalar”, *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, Eren Yay., İstanbul 2006, s. 115-127.
- ŞAHİN, İlhan, “XVI. Yüzyıl Anadolu Göçebelerinde Kethüdalık ve Boybeylik Müessesesi”, *Osmanlı Döneminde Konar-Göçerler*, Eren Yay., İstanbul 2006, s. 173-183.
- ŞAHİN, İlhan, “Dulkadir Eyaleti”, *DİA*, c. 9, İstanbul 1994, s. 552-553.
- ŞAHİN, İlhan, “Sancak”, *DİA*, c. 36, İstanbul 2009, s. 97-99.
- ŞAHİN, İlhan, “Timar Sistemi Hakkında Bir Risale”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 32, İstanbul 1979, s. 905-1047.
- TANERİ, Aydın, “Ca’ber Kalesi”, *DİA*, c. 6, İstanbul 1992, s. 525-527.
- TEKİN, Mehmet, *Hatay Tarihi*, Hatay Kültür Turizm ve Sanat Vakfı Yay., Antakya 1993.
- TEKİNDAĞ, Şehabeddin, “Fatih Devrinde Osmanlı-Memlûklü Münasebetleri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. 30, İstanbul 1976, s. 73-98.
- TEKİNDAĞ, Şehabeddin, “II. Bayezid Devrinde Çukur-Ova’da Nüfûz Mücadelesi”, *Bellekten*, c. XXXI, S. 123, Ankara 1967, s. 345-379.

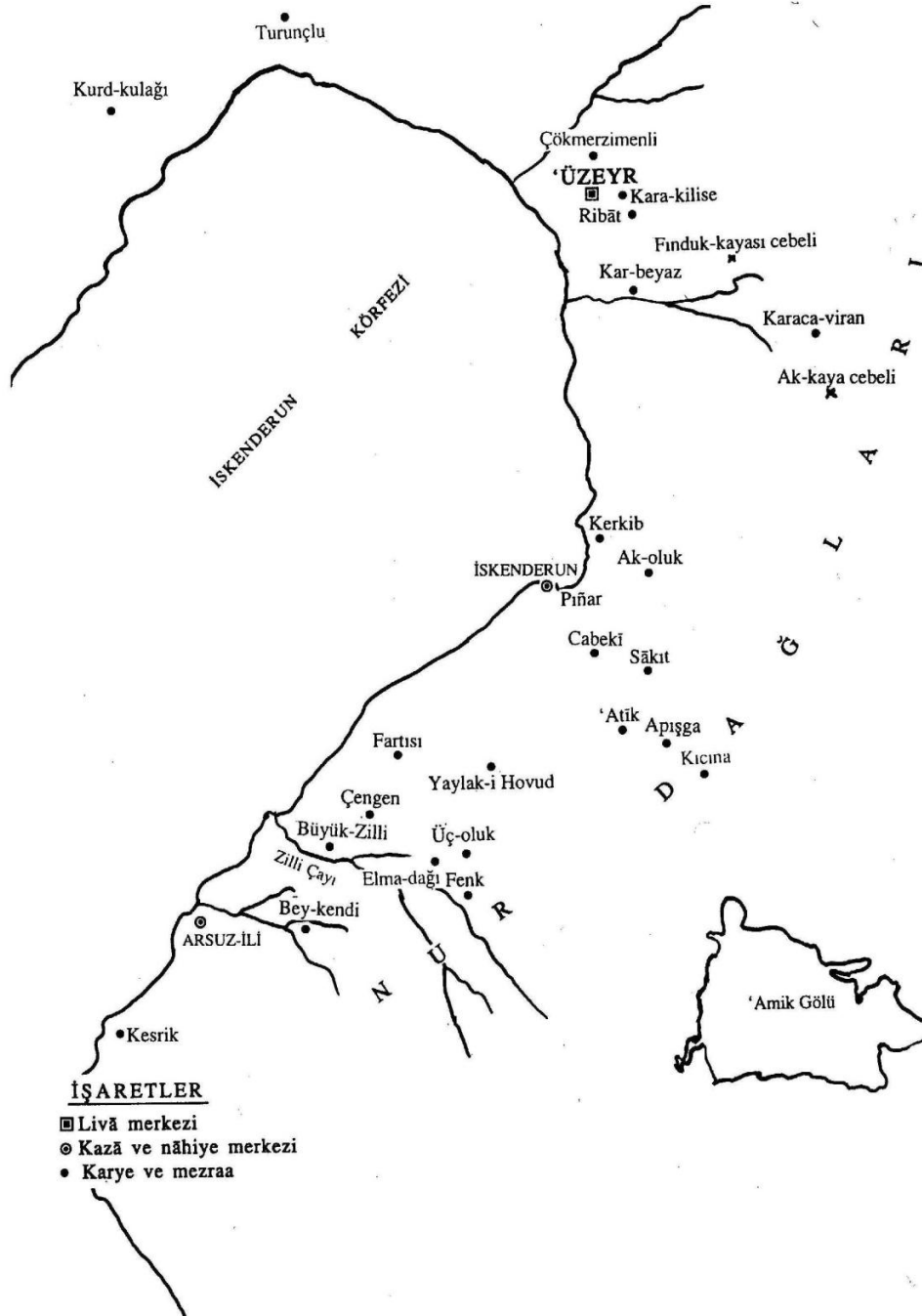
- TURAN, Ahmet Nezihi, *XVI. Yüzyılda Ruha (Urfa) Sancağı*, TTK, Ankara 2012.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1993.
- ULUĞ, Bekir, *Tarih Boyunca Çukurova*, Mersin 1948.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. II, TTK, Ankara 1975.
- ÜNAL, Ahmet, “Çukurova’nın Antik Devirlerde Taşıdığı İsimler ile Fizikî ve Tarihî Coğrafyası”, *Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı*, YKY, İstanbul 2000, s. 19-41.
- ÜNAL, Ahmet, “Hitit İmparatorluğu’nun Yıkılışından Bizans Dönemi’nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 15, S. 3, 2006, s. 67-102.
- ÜNAL, Ahmet-Sedat GİRGİNER, *Kilikya-Çukurova İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi’ne Kadar Kilikya’da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, Homer Kitabevi, İstanbul 2007.
- ÜNAL, Mehmet Ali, *XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566)*, TTK, Ankara 1989.
- VARLIK, Mustafa Çetin, “Çaldıran Savaşı”, *DİA*, c. 8, İstanbul 1993, s. 193-195.
- YILMAZ, Ali, *XVI. Yüzyılda Birecik Sancağı*, Kitaplık yay., İstanbul 2009.
- YİĞİT, Fatma Akkuş, *Memlûkler Döneminde Çukurova*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2011.
- YİĞİT, İsmail, “Memlûkler”, *DİA*, c. 29, Ankara 2004, s. 90-97.
- YİNANÇ, Refet, *Dulkadir Beyliği*, TTK, Ankara 1989.
- YÖRÜK, Saim, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Adana Kazâsı (1700-1750)*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum 2011.

EKLER

Ek 1: Kaynaklarda İsimleri Geçen Özeroğulları

Ek 2: 1530 Yılı Özer İli (Üzeyir) Sancağı*

* 998 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Diyâr-i Bekr ve 'Arab ve Zü'l-Kâdiriyye Defter (937-1530), c.

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu, bugün Hatay İli sınırları içinde kalan Dört Yol-İskenderun Hattı boyunca faaliyet göstermiş ve bölgenin Türkleşmesinde önemli rol oynamış bir Türkmen boyu olan “Özeroğulları” oluşturmaktadır.

İki bölüm olarak hazırladığımız bu çalışmanın birinci bölümünde, Özer (Üzeyir) adı, Özeroğulları'nın kökeni, bölgeye gelişleri, Memlükler, Ramazanoğulları, Dulkadiroğulları ve Karamanoğulları gibi diğer devlet ve beyliklerle olan ilişkileri ve Osmanlı öncesinde kaynaklara yansıyan Özer beyleri hakkında bilgi vermeye çalıştık. İkinci bölümde ise, Osmanlı fethi sonrası Özeroğulları'nın geçirdiği süreç ve Özer İli (Üzeyir) Sancağı'nın idarî ve sosyo-ekonomik yapısını aktardık.

ABSTRACT

The topic of this study is a Turkoman principality called Ozerogulları which was active in the region of Dortyol-Iskenderun, which is within the borders of the city of Hatay nowadays, and which had an important role in turning the field into a Turkish area.

In the first part of this two-part study, we tried to give information about the name of Ozer (Uzeyir), the roots of Ozerogulları, their arrival into the region, their relationships with the principalities such as Mamluks, Ramadanids and Dulkadiris and Karamanids. In the second part, we provided information about the historical process of Ozerogulları after Ottoman conquest and about the administrative and socio-economic structure of the sanjak of Ozer (Uzeyir) City.